

အရှင်ကောသလ္လ (ဂဝေသီ)

ရေခဲင်စာပေခရီး

ရုခိုင်စာပေပရိသေ့

အရှင်ကောသလ
အံတော်ကျောင်းသစ်၊ သံတွဲမြို့။

ဤစာအုပ်ဖြင့်. . . .
အနန္တဂိုဏ်းဝင် ဆရာအရှင်မြတ်တို့အား
ရိုသေစွာ ရှိခိုးဦးညွတ်ပါ၏။

ထိုမှတစ်ဖြာ.
အနန္တဂိုဏ်းဝင် ကျေးဇူးရှင်မိဘနှစ်ပါးအား
သဲတစ်ပွင့်မျှ
ကျေးဇူးဆပ်သည် ဖြစ်ပါစေသတည်း ။

အရှင်ကောသလ္လ
ဝိယောရာမကျောင်း
အံတော်ကျေးရွာ
သံတွဲမြို့၊ ရခိုင်ပြည်နယ်

ကျေးဇူးတင်လွှာ

ဤစာအုပ်တွင်ပါရှိသော အချက်အလက်အချို့ကို
တည်းဖြတ်သုတ်သင် ဖတ်ရှုပြင်ဆင်ပေးသော
ရန်ကုန်မြို့၊ ဗဟန်းမြို့နယ်၊
ညောင်တုန်းပါဠိတက္ကသိုလ်ကျောင်းတိုက်၊
ဓမ္မသိင်္ဂီကျောင်းဆရာတော်
ဘဒ္ဒန္တစိတြ သာသနာ့ဇေသိရိပဝရ ဓမ္မာစရိယ
နှင့်

စာချဆရာတော် ဘဒ္ဒန္တကလျာဏ သာသနာ့ဓမ္မာစရိယ
မဟာဗောဓိစာသင်တိုက်၊ သံတွဲမြို့၊ ရခိုင်ပြည်နယ်
တို့အား

အထူးကျေးဇူးတင်ရှိပါသည်။

ဤစာအုပ်ဖြစ်မြောက်ရေးအတွက် ဝိုင်းဝန်းကူညီကြသူများအားလုံးကို ကျေးဇူးတင်ရှိပါသည်။

အရှင်ကောသလ္လ
ဝိယောရာမကျောင်း
အံတော်ကျေးရွာ
သံတွဲမြို့၊ ရခိုင်ပြည်နယ်

စဉ်	အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
၁။	နိဒါန်း	
၂။	အမှာစကား	

အခန်းတစ်

၁။	အက္ခရာစာပေသမိုင်းအကျဉ်း	
----	-----------------------------------	--

အခန်းနှစ်

၁။	ကိုယ်ပိုင်ဘာသာစကားများ	
၂။	မာဂဘောသာစကားများ	
၃။	မာဂဓပုဒ်ဗျည်းအက္ခရာ	
၄။	အခိုင်မာဆုံး	
၅။	သက္ကတစာပေ	
၆။	မာဂဘောသာစကား၊ သက္ကတဘာသာစကား	
၇။	နိုင်ငံခြားသားမှတ်တမ်းကိုသာ အားကိုး	
၈။	လွှမ်းမိုးမှု	
၉။	မဟာယာန၊ ဟိနယာန၊ ထေရဝါဒ	
၁၀။	သီဟိုဠ်သင်္ဂီယနာ	

အခန်းသုံး

၁။	ဓညဝတီခေတ်စာပေ	
၂။	ဓညဝတီမင်းဆက်များ	
၃။	ဝေသာလီခေတ်စာပေ	
၄။	ဝေသာလီဘုရားကြီးကုန်းကျောက်စာ	
၅။	သံတွဲခရိုင်၊ ငလုံးမော်ကျောက်စာ	
၆။	ကျောက်တော်မြို့မှ ကျောက်စာ	
၇။	ဝေသာလီသင်းကျစ်တော်တောင်ကျောက်စာ	
၈။	ဝေသာလီမြို့ဟောင်းကျောက်စာ	
၉။	သံတွဲမြို့၊ အံတော်စေတီကျောက်စာ	
၁၀။	သံတွဲမြို့၊ စန္ဒြားစေတီအုပ်ချပ်စာ	

- ၁၁။ တောင်ကုတ်မြို့၊ အိုးထိန်းကျောက်စာ
- ၁၂။ နီတိစန္ဒြားမင်းမိဖုရားကျောက်စာ
- ၁၃။ ဝေသာလီမြို့ဟောင်း စတူပါဇာလီကျောက်စာ

အခန်းလေး

- ၁။ စာဆိုတော်ဝေသာလီမင်းသမီး
- ၂။ စာပေပညာရှင်
- ၃။ နှလုံးသားထဲမှ ကဗျာ
- ၄။ ဝေသာလီခေတ်မင်းဆက်များ

အခန်းငါး

- ၁။ လေးမြို့ခေတ်စာပေ
- ၂။ သံတွဲမြို့၊ ဇာဒီပြင်ကျောက်စာ
- ၃။ တောင်ကုတ်မြို့၊ သိမ်တောင်ဘုရားကြီးကျောက်စာ
- ၄။ လေးမြို့ခေတ်စာဆိုတော်များ
- ၅။ လောကသာရပျို့၏ ထူးခြားချက်သုံးရပ်
- ၆။ ပျို့ဆရာ၏ အတ္ထုပ္ပတ္တိ
- ၇။ လောကသာရပျို့
- ၈။ လေးမြို့ခေတ်မင်းဆက်များ

အခန်းခြောက်

- ၁။ မြောက်ဦးခေတ်စာပေ
- ၂။ မြောက်ဦးခေတ်စာဆိုတော်များ
- ၃။ စောယဉ်မိရတု ပေါ်ပေါက်ပုံ
- ၄။ စောယဉ်မိရတု ဖွင့်ဆိုချက်များ
- ၅။ ဗြိတိသျှခေတ်စာပေ
- ၆။ မှာတမ်းရတု တော်လှန်ရေးကဗျာ
- ၇။ မြောက်ဦးခေတ်မင်းဆက်များ

အခန်းခုနစ်

- ၁။ သုဝဏ္ဏဒေဝီ ရကန်သုံးပိုဒ်
- ၂။ ရကန်အကြောင်းသိကောင်းဖွယ်
- ၃။ စောယဉ်မိနှင့် နရနမင်း၏ ရတုသုံးပိုဒ်
- ၄။ မေမေညာမော်ကွန်းစာကိုယ်
- ၅။ ကျေးဇူးတင်စကား
- ၆။ ရည်ညွှန်းကျမ်းများ

နောက်ဆက်တွဲ

- ၁။ ရှေးဟောင်းရုပ်တုတော်များနှင့် သုတေသန

စာရေးသူအနေဖြင့် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ သမိုင်းရာဇဝင်မှတ်တမ်းများ စုဆောင်းမှုအပြင် လေ့လာလိုက်စားမှုလည်း ဝါသနာထုံခဲ့မိသည်။ ဒွါရာဝတီ အရှင်ကုသလ(ငွေသင်္ဃ)၏ ကူညီမှုများအပြင် အရှင်ပညာစာရ (ရမ္မာဝတီ) မဟာမုနိ ဗုဒ္ဓဝိဟာရကျောင်း စစ်တွေမြို့နှင့် မြောက်ဦးမြို့၊ ပြတိုက်များ၊ ဦးကျော်ထွန်းအောင်တို့၏ ကူညီမှုများဖြင့် မင်ကူးမှု ကျောက်စာများကို သိမ်းဆည်းခွင့်၊ လေ့လာခွင့် ရရှိခဲ့ပေသည်။

ထို့အပြင် သုတေသီစောလှအောင် (ဥက္ကာအောင်)၏ ကူညီပေးမှုများအပြင် ဦးအုန်းတင် (လင်းနောင် တောင်ကုတ်)၏ ကျေးဇူးများကြောင့် ကျောက်စာများ၊ အထူးသဖြင့် ယေဓမ္မာဆိုင်ရာကျောက်စာများကို စိစစ်ဝေဖန် လေ့လာခဲ့မိလေသည်။

ဆရာဦးစံသာအောင်၏ စာအုပ်စာတမ်းများကို အားကိုးလက်ကိုင်ပြု၍ မိမိ၏ဉာဏ်စွမ်း၊ လုံ့လစွမ်းအားကို အသုံးချခဲ့ကြောင်း ဝန်ခံလိုပါသည်။ ယင်းသို့ လေ့လာရင်းဖြင့် ၁၉၉၄-ခုနှစ်၊ ဧပြီလတွင် သံတွဲမြို့၊ စန္ဒြားစေတီ အား ပြန်လည်ပြုပြင်ရာမှ အုပ်ချုပ်စာတစ်ချပ် ရရှိခဲ့ပြန်၏။ ထိုအုပ်ချုပ်စာ ပေနှင့် မရှေးမနှောင်းမှာပင် သံတွဲမြို့ အံတော်စေတီမှ ကျောက်စာတစ်ချပ် ရရှိပြန်ရာ ယေဓမ္မာဂါထာများကို ပိုမိုစိတ်ဝင်စား၍ ဖော်ထုတ်ခွင့်ရရှိခဲ့ ပြန်၏။

ဆောင်းပါးရှင်များ ရေးသားတင်ပြကြသော ယေဓမ္မာဂါထာများကို ဖတ်ရှုရပြီးနောက်တွင် ယင်းယေဓမ္မာဂါထာ များကို စုစည်းလျက် အချက်အလက်အထောက်အထားများကို လက်ကိုင်ပြု၍ တင်ပြလိုသော စိတ် ဆန္ဒဖြစ်ပေါ်လာ ခဲ့သည့်အလျောက် ဤစာအုပ်အား ရေးဖြစ်ခဲ့ပါသည်။

ဤစာအုပ်ကို ရေးသားရန်အတွက် ဦးရွှေအောင် (အမ်အေ၊ သက္ကတ)၏ ရှေးဟောင်းတက္ကတသဒ္ဒါကျမ်း၊ ဦးမြင့်ဆွေ (မဟာဝိဇ္ဇာ၊ လန်ဒန်)၏ သက္ကတမြန်မာအဘိဓာန်ကို အပတ်တကုတ် လေ့လာဆည်းပူးမှတ်သားရသေးသည်။

ရှေးသုတေသီများတင်ပြထားသော လမ်းရိုးလမ်းဟောင်းကို မူတည် ပြီး ကိုယ်ပိုင်ဉာဏ်စွမ်း ကိုယ်ပိုင်အမြင်ဖြင့် တင်ပြထားသည်ဖြစ်၍ အလွန် စွန့်စားရသောကိစ္စတစ်ခု ဖြစ်နေခဲ့သည်။

ဆရာဦးစံသာအောင်မှ ရခိုင်ပြည်သုံးအက္ခရာစာအုပ်အမှာစာတွင် “အတိအကျမသိမီ ယင်းသမိုင်းအတွက် အုတ်တစ်ချပ်အဖြစ် အထောက် အကူရစေရန် ရေးရပါကြောင်း စိတ်ဝင်စားသူများအတွက် အထောက် အကူရစေရန် ရေးရပါကြောင်း၊ စိတ်ဝင်စားသူများအတွက် အထောက် အကူရလိမ့်မည် မျှော်လင့်ပါကြောင်း” စသည်ဖြင့် ပညာရှင်ပီပီ စကားဆို ခဲ့၊ ပြောကြားမှာကြားခဲ့မှုများ

ဆရာကြီးမြန်မာပဏ္ဍိတ်ဦးဦးသာထွန်းမှ ရကျိုဝေသာလီမြို့ဟောင်းမှ ဂုပ္ပတစာဆောင်းပါးတွင် ပညာရှင်ပီပီ ပြောကြားချက်မှာ “ဖော်ထုတ်ရေး သားသောအကြောင်းအရာကို စာဖတ်သူပရိသတ်အပေါင်းတို့က ကိုယ်ပိုင် ဉာဏ်ဖြင့် ဝေဖန်ကာ အလိုရှိသည်ကို ထုတ်နှုတ်ယူငင်၍ အလိုမရှိသည် ကို ဖယ်ထုတ်ကြပါ” ဟူ၍ ရေးသားမှာကြားချက်ရှိခဲ့သည်။

ဆရာကြီးနှစ်ဦး၏ ဆိုလိုရင်းမှာ ဖော်ထုတ်တင်ပြပေးထားသော ယင်း ကျမ်းများကို အမှီပြုအကူအညီရယူပြီး ကိုယ်ပိုင်ဉာဏ်ဖြင့် ဆက်လက်ဖော်ထုတ်တင်ပြကြဖို့၊ သူများဖောက်ပြားသားလမ်းကြမ်းကိုပဲ လျှောက်လှမ်း မနေကြဘဲ လမ်းဟောင်းကိုမူ အဖြစ်ထား၍ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်ချောမွေ့သောလမ်းဖြစ်လာအောင် နောင်သုတေသီများမှ ဆက်လက် ဖော်ထုတ်ကြဖို့ မှာကြားချက်များပင် ဖြစ်ပေသည်။

သို့ဖြစ်၍ ဆရာကြီးနှစ်ဦးအား လေးစားသောအားဖြင့် ကျေးဇူးတင် သောအားဖြင့် ဤစာအုပ်ကို ရေးသားတင်ပြရပါသည်။ ဤကျမ်းကို ပြုစုရာတွင် ၁၃၅၆-ခုနှစ်၊ တပေါင်းလ၌ စတင်ရေးသားရာ ၁၃၅၇-ခုနှစ်၊ တန်ခူး လပြည့်ကျော်တစ်ရက် ဗုဒ္ဓဟူးနေ့တွင် ပြီးစီးပါသည်။

အရှင်ကောသလ္လ(ဝေသီ)
ဝိဇယာရာမကျောင်း
အံတော်ကျေးရွာ
သံတွဲမြို့၊ ရခိုင်ပြည်နယ်။

အမှတ်စကား

ဤစာအုပ်ကို ဖတ်ရသောအခါ စာပေသမိုင်းကြောင်းများကို ရှင်းလင်းစွာ နားလည်ရတော့၏။ မြတ်ဗုဒ္ဓလက်ထက်က မာဂစောပေများ ရှိနေကြောင်း ဒေသနာတွင် ပါရှိနေ၏။ (၁) ရာဇဂြိုဟ်ဘုရင်ဗိမ္ဗိသာရက ပတ္တုသမင်းထံ ရွှေပေလွှာဖြင့် စာရေး၍ ဗုဒ္ဓဓမ္မအကြောင်း ပေးပို့ခြင်း (၂) အရှင်မဟာကစွန်းမှ မာဂဗျာကရုဏ်းကျမ်း ရေးသားခြင်းတို့ ဖြစ်သည်။

မာဂခန့်ဝင်နှင့် နီးကပ်စွာတည်ရှိနေသော ဓညဝတီရခိုင်ပြည်သို့ ပြဟွီ ခေါ် မာဂစောပေများ ရောက်ရှိလာခြင်းကို တောင်ပေါက်ကြီးကျောက်စာ ဖြင့် စာရေးသူမှ တင်ပြထား၏။

ဓညဝတီမှ မြစ်များခံသော စာပေသမိုင်းမှာ ရခိုင်ဝေသာလီခေတ် တွင် ထင်ရှားပြတ်သားစွာ ပေါ်လွင်လျက်ရှိကြောင်း ဝေသာလီခေတ်ထိုး ကျောက်စာများက ဖော်ပြနေပြီးဖြစ်၏။ ဘာသာပြန်ကျမ်းများလည်း ပေါ်ထွက်ခဲ့လေရာ ရခိုင်ပြည်အနှံ့ စာပေတတ်မြောက် သုံးစွဲနေကြောင်း ထင်ရှားစွာ သိမြင်လာရ၏။

သိန်ကန်မိန်တွင် အစရှိသောရကန်မှာ ဝေသာလီဘုရင်ကြီး သိရိဓမ္မဝိဇယ(သိရိစန္ဒြား)၏ သမီးတော် သုဝဏ္ဏဒေဝီကိုယ်တိုင်ရေးစပ်ကြောင်း ယုံမှားဖွယ်မရှိလောက်အောင် စာရေးသူမှ အချက်အလက် ခိုင်ခိုင်လုံလုံ ပိုင်နိုင် စွာဖြင့် တင်ပြဖော်ထုတ်ထားသည်။

၁၉၉၄-ခုနှစ်က ကျောင်းသားအားကစားပွဲတော်ကို ရခိုင်ပြည်နယ်၊ စစ်တွေမြို့၌ နိုင်ငံတော်မှ ခမ်းနားကြီးကျယ်စွာ ကျင်းပပေးခဲ့သည်။ ထိုပွဲ တော်တွင် သုဝဏ္ဏဒေဝီရုပ်တုထုလုပ်ပြီး ဝေသာလီအားကစားကွင်းဟု အမည်ပေး၏။ ထို့အပြင် အားကစားအမျိုးသမီးများထံမှ အမျိုးသမီးဆို သုဝဏ္ဏဒေဝီကို ဂုဏ်ပြုသောအားဖြင့် ဝေသာလီမင်းသမီးရွေးချယ်ခဲ့ရာ မဝေသာသိန်း ကချင်ပြည်နယ်၊ ဟိုပင်မြို့မှ ရရှိခဲ့သည်။

ဤစာအုပ်ကို ဖတ်ရှုလျှင် ထိုအကြောင်းအရာများကို ရသပေါ်လွင် စွာ ခံစားစေရပေမည်။ ယခင်က သိန်ကန်မိန်တွင် အစချီရကန်ကို သာမန် ဖတ်ရှု၍ နားမရှင်းပေ။ ယခုကဲ့သို့ ပီပီပြင်ပြင်တင်ပြဖော်ထုတ်မှုမျိုးလည်း မတွေ့ရသေး။ စာရေးဆရာက ပီပီပြင်ပြင်နားလည်၊ နားရှင်းအောင် ဖော်ထုတ် တင်ပြထားသည်မှာ ဝမ်းသာအားရ ဖြစ်ရပါသည်။

တစ်ချိန်က ဒါကာမောက်သူဇာဘင်္ဂါ ၁၂မြို့ကို စိုးပိုင်ခဲ့ကြောင်း ကဗျာ တွင် ပေါ်လွင်ပေ၏။ ထို့အပြင် ဝေသာလီနှင့် လေးမြို့ခေတ်စာပေ၊ မြောက် ဦးခေတ်ပထမပိုင်းစာပေတို့ ဆက်စပ်ပုံကို ဖော်ပြထားသည်မှာလည်း အားရစရာပင်။ မင်းသားကြီး ရွှေဘန်း၏မှတ်တမ်းကဗျာမှာ ဖတ်ရှုရသူ တို့၏ စိတ်ဓာတ်ကို တက်ကြွစေသည်။

သို့ဖြစ်၍ ဤစာအုပ်သည် ကဗျာစာပေသုတေသီများ၊ ဗဟုသုတလို လားသူများအတွက် လေ့လာသင့်သော စာအုပ်ဖြစ်ကြောင်း မှတ်ချက်ပြု လိုက်ပါသည်။

(ဥက္ကာအောင်)
စောလှအောင်၊ စစ်တွေ၊
ဒွါရာဝတီမြို့သစ်၊ သံတွဲမြို့၊
ရခိုင်ပြည်နယ်။

ရခိုင်စာပေနိဒါန်းအတွက် နိဒါန်း

ဤစာအုပ်ကို ပြုစုသူ အရှင်စကားသဏ္ဍသည် မိမိကိုယ်ကို နိမ့်ချအပ်သောအားဖြင့် (ဂဝေသီ)ဟု ခံယူထားသော်လည်း၊ စင်စစ်ထိုအရှင် ကုသလ္လသည် (သုတေသီ)တစ်ဦးဖြစ်နေခဲ့သည်မှာ ကြာပြီ။ ဦးပဉ္စင်း၏ကျောင်းသို့ရောက်လျှင် ရှေးဟောင်းရုပ်ပွားဆင်းတုများကို ဖူးရသည်။ ရှေးဟောင်းစာပေကျမ်းဂန်များကို မွေနှောက်နိုင်သည်။

ဦးပဉ္စင်း၏ကျောင်းမှာ ကျောက်စာတွေရှိသည်။ အုပ်ချုပ်စာ ရှိသည်။ အေဒီ (၄)ရာစုမှ (၇)ရာစုအတွင်း အသုံးပြုသော ရခိုင်ပြည်သုံးအက္ခရာဖြင့် ရေးထိုးထားသော “စန္ဒရားစေတီအုတ်ချပ်စာ”ကို တွေ့ရှိခြင်းမှာ ဦးပဉ္စင်း၏ လုံ့လနှင့်မကင်းပေ။ အလားတူ အေဒီ ၅၂၀-မှ ၅၇၅-ထိ ဝေသာလီ ထီးနန်းကို စိုးစံခဲ့သော ‘နိတိစန္ဒ’ မင်းကြီး၏မိဖုရား **ဒေဝီသာဝိတာစန္ဒ သီရိ** ရေးထိုးခဲ့သည့် “အံတော်စေတီကျောက်စာ” တွေ့ရှိခြင်းမှာလည်း ဦးပဉ္စင်း၏ ဥဿာဟကြောင့်ဟု ဆိုရန်ရှိပေသည်။ ဦးပဉ္စင်းအရှင်စကားသဏ္ဍ (ဂဝေသီ)သည် သံတွဲမြို့၊ ရွှေအံတော်စေတီသမိုင်းနှင့် သံတွဲမြို့၊ စေတီပုထိုးများသမိုင်းတည်းဟူသော စာအုပ်နှစ်အုပ်ကို ပြုစုထုတ်ဝေခဲ့ပြီး ဖြစ်သည်။ ယခုဤစာအုပ်မှာ ဦးပဉ္စင်း၏တတိယမြောက် စာအုပ် ဖြစ်ပေလိမ့်မည်။

စာအုပ်တွင် ဦးပဉ္စင်းသည် ရခိုင်စာပေခေတ်ဦးမှ ကိုလိုနီနယ်ချဲ့ဆန့်ကျင်ရေး ကာလအထိဖြစ်သော “ရခိုင်စာပေ သမိုင်း” ကို ကောက်ကြောင်းရေးဆွဲထားသည်။ ကျွန်တော်သည် ပညာရှင်မဟုတ်၍ ကျမ်းကြီး ဂန်ကြီးများနှင့် မယဉ်ပါ။ စိတ်ဝင်စားမှု နည်းသည်။ ကျွန်တော်စိတ်ဝင်စား သည်မှာ “သိန်ကန်မိန်တွင်” ဖြစ်သည်။ ဝေသာလီပြည့်ရှင် သီရိစန္ဒာ မင်းကြီးသားတော် သိင်္ဂီစန္ဒာကိုယ်တော်ကြီး၏ အိမ်ရှေ့မိဖုရား “သုဝဏ္ဏ ဒေဝီ” ဘွဲ့ခံ စောပြည့်ညိုရေးဖွဲ့ခဲ့သည်။

မြန်မာစာပေသမိုင်းတွင် အစောဆုံးတွေ့ရသော ကဗျာ(၄)ပုဒ်ရှိသည် ဟု မှတ်သားရဖူးသည်။

- ၁။ သိန်ကန်မိန်တွင်
- ၂။ သိုးကလေးချီပုပွားနတ်တောင်ဘွဲ့
- ၃။ မြကန်လင်္ကာ
- ၄။ သူတည်းတစ်ယောက်ချီမျက်ဖြေလင်္ကာ

ယင်း(၄)ပုဒ်အနက် “သိန်ကန်မိန်တွင်” ကို ဝေသာလီခေတ်ရေး ကဗျာမဟုတ်နိုင်ဟု သံသယစကားဆိုသူ အချို့ရှိသည်။ အဘယ့်ကြောင့်ပါ လဲဆိုသောအခါ “ကောင်းလွန်းနေသောကြောင့်” ဟူ၏။ ဘယ်လိုတကွ ဗေဒလဲဟု ကျွန်တော်တို့အံ့ဩယူရပါသည်။ သုဝဏ္ဏဒေဝီသည် “ကဝိကဏ္ဍ ပါသန” ကျမ်းနှင့် ကဝိဂန္ဓကျမ်းတို့ကို ပြုစုခဲ့သော ပညာရှင် မင်းသမီးကြီး ဖြစ်ပါသည်။

နောက်တစ်ချက်ဆိုရန်ရှိသည်မှာ “သိန်ကန်မိန်တွင်” ကို ဆရာအများက “ရွှန်းလိုက်ရတု” (သျှိုးလိုက်ရတု)ဟု သတ်မှတ်ကြပါသည်။ စာတစ်ပုဒ်လုံးတွင် “သျှိုး” လိုက်စရာနေရာ တစ်ကွက်မျှမပါ။ “ချစ်သူ” ကို လွမ်း၍ တမ်းတနွမ်းလှ နေသည့် မင်းသမီးလေး(ထိုအခါက ၁၉နှစ်မျှသာ ရှိသေးသည်)က သူမ၏ အလွမ်းကဗျာကို “သျှိုး” လိုက်ပုံစံကြီးဖြင့် ရေးမည်မဟုတ်ပေ။ “ရကန်” ဆိုသောအယူအဆကို ကျွန်တော်လက်ခံသည်။ အချို့သော ပညာရှင်များက “ရကန်” ဆိုသည်မှာ ကာရန်ခွာကန် ခြင်း၊ စာဆိုဖက်အချင်းချင်း ကန်ကျောက်ဖိနှိပ်ရေးသားခြင်းဟု သာမန်ဖွင့်ဆိုကြပါသည်။ ဤစာအုပ်ငယ်တွင်ပါသည့် ဦးပဉ္စင်း၏ ရကန်အယူအဆကို လေ့လာကြပါအံ့။ ဦးပဉ္စင်းသည် အထောက်အထားမဲ့ မရေး။

အထက်တွင် ဆိုခဲ့ပြီးသည့်အတိုင်းပင် ဤစာအုပ်ပါ “ကျမ်းကြီးဂန်ကြီး”များအကြောင်းကို ကျွန်တော် ချန်လှပ်ခဲ့ပါရစေ။ ရခိုင်စာပေသမိုင်း တွင် ဘုရင်တစ်ပါးနှင့် ဘုရင်မတစ်ပါးတို့ “နိုင်ငံရေးအရ ပူးပေါင်းရန် လိုအပ်ချက်ကြောင့် အလွန်ရသမြောက်သော အလွန်လည်းထင်ရှားသော ရတုသုံးပိုဒ်ပေါ်ထွက်လာခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ဖြစ်ပေါ်လာနေသော အခြေအနေအရပ်ရပ်ကြောင့် “သံတွဲဘုရင်မ စောယဉ်မိ” သည် မြောက်ဦးဘုရင်နရနု ထံသို့ အဖြည့်ခံရတု ၂-ပိုဒ် ရေးသားပေးပို့သည်။ နရနုဘုရင်က အဖြည့်ရတု ရေးသည်။ ထိုနောက် စောယဉ်မိသည် မြောက်ဦးရွှေနန်းတော်၏ အလယ် နန်းမိဖုရားအဖြစ် ခံယူလိုက်လေသည်။

အကျယ်ကို ဦးပဉ္စင်း၏ ရေးသားချက်တွင် ရှုပါ။ ကျွန်တော်သည် ထက် ဆိုဖွယ်မရှိပါ။

စင်စစ် ဤစာအုပ်သည် ပြည်ထောင်စုတိုင်းရင်းသားများအတွက် “ရခိုင်စာပေ” မိတ်ဆက်ဟု ယူရန်ရှိပါသည်။ “ရခိုင်စာပေနိဒါန်း” ဟု ဆိုသော် ဆိုနိုင်သည်သာတည်း။

အောင်သာမိုး
သံတွဲမြို့၊ ၁၃၅၆-ခု၊ တပေါင်းလဆန်း၊ ၆ရက်။

အက္ခရာစာပေ သမိုင်းအကျဉ်း

ရခိုင်အက္ခရာအရေးအသားသည် ရှေးခေတ်အိန္ဒိယနိုင်ငံသုံး ဗြဟ္မီအက္ခရာ၏ အရေးအသားကို အခြေပြုလေသည်။ ယင်းဗြဟ္မီအက္ခရာကို အခြေပြု၍ အဆင့်ဆင့်ပြောင်းလဲလာပုံကို ကျောက်ပြား၊ ကြေးနီပြား၊ ခေါင်း လောင်း၊ ဒဂီးများတွင် ရေးသားထားခဲ့သော မှတ်တမ်းများမှ သက်သေခံ နေပေသည်။ ရာစုတစ်ခုပြီးတစ်ခု ဆင့်ကဲပြောင်းလဲလာပုံကို ယင်းတို့ကို လေ့လာခြင်းဖြင့် သိနိုင်ကြပေမည်။

အရေးအသားနှစ်မျိုး

အိန္ဒိယ၏ရှေးအကျဆုံးသော အရေးအသားမှာ အိန္ဒူမြစ်ဝှမ်း ကျောက်စာအရေးအသားဖြစ်ကြောင်း ခရစ်မပေါ်မီနှစ်ပေါင်း ၂၅၀၀-လောက်က ရေးသားခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ယင်းမှာ ရုပ်ပုံများကို အသုံးပြုရေး သားသော အရုပ်စာဖြစ်သည်။ ထိုအိန္ဒူမြစ်ဝှမ်း ယဉ်ကျေးမှုမှာ ခရစ် တော်မပေါ်မီ နှစ်ပေါင်း ၁၇၀၀-အထိ တည်ရှိခဲ့ကြောင်း သိရလေသည်။

ယင်းကာလမှစ၍ ခရစ်တော်မပေါ်မီနှစ်ပေါင်း ၅၀၀-လောက်အထိ အရေးအသားနှင့်ပတ်သက်၍ ကျောက်စာ၊ ကြေးနီပြားစာ စသည်ဖြင့် ယနေ့တိုင်ရှာဖွေတွေ့ရှိရသေးကြောင်း သိရသည်။

ဘီစီသုံးရာစုသို့ ရောက်သောအခါမှ အာသောကကျောက်စာများကို အရေးအသားကြီးနှစ်မျိုးဖြင့် ရေးသားထားသည်ကို တွေ့ရှိကြရသည်။ ယင်းမှာ ဗြဟ္မီနှင့် ခရောသျှတို့ ဖြစ်၏။ ဗြဟ္မီမှာ ဘယ်ဖက်မှ ညာဖက်သို့ သွားသော ရေးသားခြင်းမျိုးဖြစ်ပြီး ခရောသျှမှာ ညာမှဘယ်သို့သွားသော အရေးအသား ဖြစ်၏။ အက္ခရာပုံသဏ္ဍာန်လည်း တူညီခြင်းမရှိပေ။

ခရောသျှကို အိန္ဒိယတိုက်၏ အနောက်မြောက်ဘက်တွင်သာ အသုံး ပြုပြီး ဗြဟ္မီအက္ခရာကို အိန္ဒိယတိုက် တစ်တိုက်လုံး အသုံးပြုကြောင်း တွေ့ ရသည်။ ခရောသျှကို ဘီစီသုံးရာစုမှ အေဒီသုံးရာစု လေးရာစုအထိသာ အိန္ဒိယတွင် အသုံးပြုခဲ့ကြသည်။ ဗြဟ္မီအက္ခရာကို ဘီစီသုံးရာစုမှ အေဒီ နှစ်ရာစုလောက်အထိ မူရင်းအတိုင်း အသုံးပြုကြလေသည်။

ဗြဟ္မီအက္ခရာအရေးအသားကို အိန္ဒိယမှ ပညာရှင်ကြီးတစ်ဦးမှ တီထွင်ခဲ့လိမ့်မည်ဟုသာ လက်ခံယုံကြည်ထားကြ သော်လည်း မည်သူ တီထွင်ကြောင်း မသိရှိကြပေ။ ဘီစီရှစ်ရာစုနှင့် ခြောက်ရာစုအကြား ပေါ် ပေါက်ခဲ့လိမ့်မည်ဟုသာ ခန့်မှန်းနိုင်ကြသည်။ အချို့ပညာရှင်များမှ ဗြဟ္မီကြီး တစ်ဦးမှ တီထွင်ခဲ့ကြောင်း၊ ယင်းအကြောင်းကြောင့် ဗြဟ္မီခေါ်ကြောင်း အဆို ရှိကြပြန်၏။

ထိုနောက်တွင် ဗြဟ္မီအက္ခရာသည် ကုသနအက္ခရာအဖြစ် အသွင် ပြောင်းခဲ့ပြီး အေဒီလေးရာစုတွင် ကုသနမှ ဂုပတအက္ခရာအသွင်သို့ ပြောင်း ခဲ့ပြန်သည်။ ထိုမှတစ်ဖန် တစ်ဆင့်စီပြောင်းလဲခဲ့ပြန်ရာ အေဒီရှစ်ရာစုတွင် ဒေသအလိုက် ကွဲပြားသော အက္ခရာများအဖြစ် ပြောင်းလဲသွားကြောင်း သိရှိရလေသည်။

အစောဆုံးအရေးအသား

ဘီစီငါးရာစုထက်စောသည်ဟု အတိအကျ သတ်မှတ်နိုင်သော ဗြဟ္မီ အက္ခရာဖြင့် ရေးထိုးသည့် ကမ္မည်း ကျောက်စာများကို မတွေ့ရှိရသေးဟုဆို၏။ အချိန်ကာလအတိအကျ သတ်မှတ်နိုင်သော အစောဆုံး ဗြဟ္မီအရေး အသားမှာ ဘီစီသုံးရာစုတွင် ရေးထိုးသော အာသောကျောက်စာများသာ ဖြစ်လေသည်။

စောသလတိုင်းနှင့် မာဂဓတိုင်း (ဘီစီ ၆၀၀-၃၂၀)

ဘီစီ ၆၀၀-တွင် အိန္ဒိယ၌ အရေးကြီးဆုံးသော တိုင်းကြီးနှစ်ခု ရှိ၏။ ယင်းတို့မှာ မာဂဓတိုင်းနှင့် စောသလတိုင်းတို့ ဖြစ်ကြသည်။ ထိုနှစ်ခုတွင် မာဂဓတိုင်း (ဘီဟာနယ်တောင်ပိုင်း)သည် ပိုမို၍ အရေးပါခဲ့သည်။ မြတ်စွာ ဘုရားသခင် လက်ထက်တော်အခါ၌ မာဂဓတိုင်းကို ဗိမ္ဗိသာရမင်း (ဘီစီ- ၅၅၀-၄၉၀)မှ အုပ်ချုပ်လျက်ရှိ၏။

ဗိမ္ဗိသာရမင်း၏ သားဖြစ်သူ အဇာတသတ်သည် အိန္ဒိယမြောက်ပိုင်း ကို နယ်ချဲ့ခဲ့၏။ ကောသလတိုင်းနှင့်လည်း စစ်မက်ဖြစ်ပွားခဲ့သည်။ ယင်းမင်းသည် ပါဠိလိပုတ် (ယခုခေတ် ပတန)ကို ခံတပ်ကြီးတစ်ခုအဖြစ် တည် ထောင်ခဲ့လေသည်။ ဘီစီလေးရာစုတွင် မာဂဓသည် အိန္ဒိယမြောက်ပိုင်း၌ အထင်ရှားဆုံးသော တိုင်းကြီးဖြစ်ခဲ့သည်။ ယင်းကာလ၌ မာဂဓမင်းဆက် ကို နန္ဒဆိုသူမှ လုပ်ကြံပြီး နန္ဒမင်းဆက်ကို တည်ထောင်ခဲ့လေသည်။

မောရိယမင်းဆက် (ဘီစီ ၃၂၂-၃၈၅)

နန္ဒမင်းဆက်၏ သက်တမ်းမှာ မကြာမြင့်ခဲ့ပေ။ နန္ဒမင်း၏ သားများ ကို “စန္ဒြဂုပ္ပတမောရိယ” က တိုက်ခိုက်ပြီး ထီးနန်းသိမ်းပိုက်ကာ ပါဠိ လိပုတ်ကို မြို့တော်ပြုလုပ်၍ နန်းစံခဲ့သည်။ နန္ဒမင်း မတိုင်မီက ဂရိဇကရာဇ် အလက်ဇန္ဒား(၃)မှ အိန္ဒိယသို့ ဝင်ရောက်သိမ်းပိုက်ခဲ့သော နယ်ပယ်တို့ကို ပြန်လည်သိမ်းပိုက်ခဲ့သည့်အပြင် အဖက်ဖက်ရှိ တိုင်းနိုင်ငံများကိုလည်း တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက် နယ်ချဲ့ခဲ့လေသည်။

ဘီစီ ၂၉၆-တွင် စန္ဒြဂုပ္ပတမင်း နတ်ရွာစံပြီးသောအခါ သားဖြစ်သူ ဗိန္ဒုသာရမင်း ထီးနန်းဆက်ခံသည်။ ဗိန္ဒုသာရမင်း၏ သားတော်မှာ အာသောကမင်းကြီး (ဘီစီ ၂၇၄-၂၃၇)ပင် ဖြစ်လေသည်။

ဤအာသောကမင်းကြီးသည် အိန္ဒိယရှိဇကရာဇ်ဘုရင်များအထဲတွင် တန်ခိုးအာဏာအကြီးမားဆုံးသော မင်းဖြစ်ခဲ့သည်။ ဗုဒ္ဓသာသနာပြန့်ပွားအောင် အကြီးကျယ်ဆုံး ဆောင်ရွက်ခဲ့၏။ အာသောကမင်းလက်ထက် ရေးထိုးခဲ့သော ကမ္ဘာဦးကျောက်စာများကို အိန္ဒိယနိုင်ငံအနှံ့တွေ့ရသည်။ ယခုအချိန်ထိ ကျောက်တုံးကျောက်စာ (၁၄)ခုနှင့် ကျောက်စာတိုင် (၈)ခု တွေ့ရှိပြီး ဖြစ်၏။

အာသောကမင်းလက်ထက်တွင် အများဆုံးအသုံးပြုခဲ့သော အက္ခရာ မှာ ဗြဟ္မီအက္ခရာပင် ဖြစ်လေသည်။

သံဂမင်းဆက်နှင့် ကံဝမင်းဆက်

အာသောကမင်းကြီး နတ်ရွာစံပြီးနောက်တွင် မောရိယအင်ပါယာ သက်တမ်း မရှည်တော့ပေ။ ဘီစီ ၁၈၅-တွင် မောရိယနောက်ဆုံးမင်းကို ပုညမိတ္ထရစစ်သူကြီးမှ လုပ်ကြံ၍ သံဂမင်းဆက် (ဘီစီ-၁၈၅-၇၂)ကို တည်ထောင်သည်။ ထိုမင်းသည် ဟိန္ဒူအယူဝါဒကို ဖော်ထုတ်အားပေးချီး မြှောက်သော ဟိန္ဒူဘာသာဝင်မင်းဖြစ်၏။

သံဂမင်းဆက် လုပ်ကြံခံရပြီး မင်းဆက်ပြတ်ကာ ကံဝမင်းဆက် ပေါ်ခဲ့သည်။ သက်တမ်းရှည်ကြာမှု မရှိခဲ့ပေ။ ယင်းကာလမှစ၍ ဂုပ္ပတမင်း များ တန်ခိုးကြီးထွားလာသည့်အချိန်အထိ အရေးကြီးသောမင်းများ မပေါ် ပေါက်ခဲ့ပေ။

ကူရှုန်မင်းဆက် (အေဒီ ၅၀- ၂၄၀)

မောရိယအင်ပါယာပျက်ပြီးနောက် အိန္ဒိယတိုက်ဒေသကုန်းမြေတွင် အန္ဓရမင်းဆက် ပေါ်ထွန်းခဲ့သည်။ အိန္ဒိယမြောက်ပိုင်းအား ဂရိလူမျိုးများ၊ သက်လူမျိုးများ၊ ပါသီယန်လူမျိုးများနှင့် ကူရှုန်လူမျိုးများ တိုက်ခိုက်ခဲ့ သည်။ ကူရှုန်တို့၏ မူရင်းဒေသမှာ အာရှအလယ်ပိုင်းဖြစ်ပြီး ထင်ရှားသောမင်းမှာ “ကနိသ” မင်း ဖြစ်၏။ ထိုကနိသမင်းသည် အိန္ဒိယမြောက်ပိုင်း တစ်ခုလုံးကို ပိုင်ဆိုင်ခဲ့ပြီး ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်မင်းကြီး ဖြစ်၏။

ထိုကူရှုန်မင်းများလက်ထက်တွင် ဗြဟ္မီအက္ခရာသည် အဆင့်ဆင့် ပြောင်းလဲလာခဲ့၏။ ယင်းခေတ်အရေးအသားကို ကူရှုန်(သို့မဟုတ်) ကုညန အရေးအသားဟူ၍ ခေါ်ခဲ့ကြလေသည်။

ဂုပ္ပတမင်းဆက် (အေဒီ ၃၂၀- ၆၀၀)

အေဒီသုံးရာစုတွင် အိန္ဒိယ၌ စာပေ၊ အနုပညာ၊ သိပ္ပံနှင့် ဒဿနိက ဗေဒတို့ တဖြည်းဖြည်းထွန်းကားခဲ့သည်။ အေဒီ လေးရာစုအစတွင် ဂုပ္ပတမင်းဆက်တို့ နယ်ချဲ့ပြီး အင်ပါယာတည်ဆောက်ခဲ့၏။ မောရိယမင်းဆက်တို့ စံရာ မာဂဓမှာပင် စတင်နယ်ချဲ့ကြလေသည်။

သမုဒ္ဒရူပတမင်းသည် အိန္ဒိယမြောက်ပိုင်းရှိ ဒေသအများစုကို ပိုင် ဆိုင်ခဲ့၏။ အရှေ့ဖက်တွင် နီပေါနိုင်ငံနှင့် အာသံပြည်၊ အနောက်မြောက်ဖက်၌ ပန်ဂျပ်ပြည်တို့သည် လက်ဆောင်ပဏ္ဏာများ ဆက်သကြရသည်။ စန္ဒြ ရူပတ(၂)မင်း လက်ထက်၌ ရူပတမင်းဆက်တို့ အထွဋ်အထိပ်သို့ ရောက်ခဲ့ ၏။

ယင်းခေတ်ကာလတွင် သက္ကတဘာသာ အထူးတိုးတက်ခဲ့ရသည်။ ကာလီဒါသအပါအဝင် စာဆိုပညာရှင်ကြီး ကိုးဦး ထင်ပေါ်ခဲ့သည်။ အေဒီ ၄၇၀-တွင် ရူပတအင်ပါယာ ပြိုကွဲလာခဲ့၏။ ရူပတမင်းဆက်၏ သက်တမ်း မှာ အေဒီ ခြောက်ရာစု အထိ ရှည်ကြာခဲ့လေသည်။

ထိုခေတ်ကာလ၌ ရေးသားသောအက္ခရာ အရေးအသားမှာ “ကုသျှန” အရေးအသားမှတစ်ဆင့် ပြောင်းလဲ လာသော အရေးအသားဖြစ်၍ ရူပတအရေးအသားဟူ၍ ခေါ်တွင်လေသည်။

၁။	စန္ဒြရူပ (၁)	အေဒီ (၃၂၀-၃၅၅)
၂။	သမုဒ္ဒရူပ	အေဒီ (၃၅၅-၃၈၀)
၃။	စန္ဒြရူပ(၂)	အေဒီ (၃၈၀-၄၁၃)
၄။	ကုမာရရူပ	အေဒီ (၄၁၃-၄၅၅)
၅။	သင်္ကသရူပ	အေဒီ (၄၅၅-၄၈၀)

အက္ခရာအဆင့်ဆင့်

ရခိုင်တွင် ဧည့်ဝတီခေတ်၌ ဗြဟ္မီအက္ခရာ၊ ဝေသာခေတ်၌ ရူပတ အက္ခရာ ယင်းမှ ရက္ခဝဏ္ဏခေါ် ရခိုင်အက္ခရာသို့ အဆင့်ဆင့်ပြောင်းလဲ၍ ယင်းအက္ခရာတို့ဖြင့် ပါဠိဘာသာ၊ သက္ကတဘာသာစာပေများ ရေးသားခဲ့ သည်ဖြစ်ရာ ဤမျှသော သမိုင်းအကျဉ်းဖြင့် သဘောပေါက်နိုင်လိမ့်မည်ဟု ယူဆမိသဖြင့် အေဒီ ၆၀၀မှ ၁၀၀၀ကျော်ထိ ဟိန္ဒူမင်းဆက်များ အကြောင်း မဖော်ပြတော့ပေ။

အခန်း (၂)

ကိုယ်ပိုင်ဘာသာစကားများ

- (က) ဗုဒ္ဓ၏မူရင်းကိုယ်ပိုင်စကားမှာ ပါဠိမာဂဓဘာသာစကား
- (ခ) ဗြဟ္မဏ၏ မူရင်းကိုယ်ပိုင်စကားမှာ သက္ကတဘာသာစကား
- (ဂ) ဂျိန်းဘာသာ၏ မူရင်းကိုယ်ပိုင်စကားမှာအဗ္ဗမာဂဒီ(ပြာက ရစ်) ဘာသာစကား
- (ဃ) ဂျူးဘာသာ၏ မူရင်းမှာ ဟီဘရူးဘာသာစကား
- (င) ရိုအက်စတာဘာသာဝါဒမှာ ပဟလဝီဘာသာစကားဖြစ်၍ အသီးသီးမူရင်းဘာသာစကားများ

ရှိကြလေသည်။

မာဂဓဘာသာစကား

သာမာဂဓိမူလဘာသာ၊ နရာယာယာဒိကပွဲတာ
 ဗြဟ္မဏောစသုတပါလာ၊ သမ္ပဒ္ဓာစာပိဘာသရေ။ ဟူသော ပဒရူပသိဒ္ဓိကျမ်းလာ ပါဠိတော်အရ မာဂဓဘာသာ စကားပြောကြား သူများမှာ-

- ၁။ ဘုရားရှင်များ
- ၂။ ကမ္ဘာဦးလူသားများ
- ၃။ ဗြဟ္မာများ
- ၄။ လူတို့စကား မကြားဘူးသော တောကြီးသားများ ဖြစ်ကြောင်း ညွှန်ပြပြီး ယင်းကဲ့သို့ ဘုရားဗြဟ္မာ၊ ကမ္ဘာဦးသူ လူသံမကြား၊ တောကြီး သားတို့ ပြောကြားသည့်စကားဖြစ်၍ ဘာသာစကား၏အစ မူလပင်မ ဘာသာစကားမှာ “မာဂဓ” ဘာသာစကားဖြစ်ကြောင်း “သာမာဂဓိ မူလဘာသာ” ဟု ပါဠိတော်မှ ဆိုလေသည်။

ပါဠိ၊ မာဂဓ

ပါဠိပါမောက္ခ ဒေါ်အုန်း၏ ပါဠိစာပေသမိုင်းနှင့် ဒေါက်တာဝင်တာနစ်၏ အဆိုအရ ပါဠိနှင့်မာဂဓ မတူကြောင်း တင်ပြထားပေသည်။ သို့သော် မောင်အံ့မောင် (မဟာဝိဇ္ဇာ၊ ဘုံဘေ) သက္ကသီဟ ဓမ္မာစရိယ၊ ပါဠိပါရဂူ ၏ ဗုဒ္ဓသာသနာ ၂၅၀၀ ခရီးစာ (၇၈)တွင် မြတ်စွာဘုရားဟောကြားတော် မူသော စကားအစဉ်၊ ဒေသနာတော်အစဉ်ကို ပါဠိဟု ခေါ်သည်။ (ပါဠိ- အစဉ်အတန်း) မြတ်စွာဘုရား၏ စကားတော်ဒေသနာတော်အစဉ်သည် မာဂဓဘာသာဖြင့် တည်ရှိရကား ဘုရားဟောဒေသနာတော်ကို ပါဠိဟုခေါ် ရာမှ အချိန်ကြာညောင်းသောအခါ မာဂဓဘာသာကို ပါဠိဘာသာဟု ခေါ် လေသည်ဟု ဖော်ပြထားလေသည်။

ဦးမြင့်ဆွေ (မဟာဝိဇ္ဇာ၊ လန်ဒန်) ဓမ္မာစရိယ၏ သက္ကတသဒ္ဒါကျမ်း ကျမ်းဦးနိဒါန်းတွင် မာဂဓဘာသာသည် ပါဠိဘာသာပင်ဖြစ်ကြောင်း တင် ပြရေးသားထား၏။ ထို့အတူ ဦးရွှေအောင် (အမ်အေ၊ သက္ကတ) စေတီယင်္ဂ် လာ ဓမ္မာစရိယ၊ သက္ကသီဟဓမ္မာစရိယ (သိရောမဏီ) လေးဘွဲ့ရ ပညာရှင်၏ သက္ကတကျမ်း ပထမတွဲတွင် မာဂဓနှင့် ပါဠိအတူတူပင် ဖြစ်ကြောင်း တင်ပြမှုကို တွေ့ရှိရသည်။

သီဟိုဠ်မှ ဗုဒ္ဓပိယမထေရ်စီစဉ်သည့် ပဒရူပသိဒ္ဓိကျမ်းတွင် ပါဠိဘာ သာသည် မာဂဓဘာသာပင်ဖြစ်ကြောင်း လက်ခံထားလေသည်။

မြန်မာနိုင်ငံမှ ပညာရှင်အချို့ရေးသားသော ပါဠိနှင့်မာဂဓမတူကြောင်း တင်ပြမှုမှာ ဒေါက်တာဝင်တာနစ်၏ သုတေသနပြုယူဆချက်သာ ဖြစ်၏။ “သုတေသနလုပ်ငန်းဟူသည် ခိုင်လုံလှပြီဟု တစ်ထစ်ကျယူဆရန် လွယ် ကူသော လုပ်ငန်းမဟုတ်ကြောင်း တစ်ခေတ်က သုတေသနပြု၍ ဟုတ်၏။ မှန်၏ဟု ပေးခဲ့သောအဖြေသည် နောက်တစ်ခေတ် ဆက်လက်သုတေသန ပြု၍ လေ့လာသောအခါ မဟုတ် အမှန် သို့မဟုတ် တစ်ဝက်တစ်ပြက် သာမှန်၍ တစ်ဝက် တစ်ပြက် မမှန်ဟု တွေ့လာနိုင်ကြောင်း ရခိုင်ယဉ်ကျေး မူစာစောင်တွင် ဆရာကြီးဦးသာအောင်ဦးမှ တင်ပြထားသော စကားရပ် ရှိပေသည်။

သို့ဖြစ်ရာ ဗုဒ္ဓဘာသာ၏ စာပေအဆင့်အတန်း နိမ့်ကျသွားစေရန် လုပ်ကြံဖန်တီးမှု ဟုတ်၊ မဟုတ်နှင့် အမှန်တရား ဟုတ်၊ မဟုတ် သူတေသီ များ ဆက်လက်သူတေသနပြုရန် လိုပါသည်။ နိုင်ငံခြားသားသူတေသီတို့၏ အတ္တနောမတိကိုလည်း သတိပြုရန် လိုပေသည်။ သို့ဖြစ်၍ အများပြည်သူ ရဟန်းရှင်လူများ လက်ခံအတည်ပြုထားသော မာဂဓသည် ပါဠိဖြစ်ကြောင်း အယူကို လက်ခံတင်ပြထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

မာဂပုဒ်ဗျည်းအက္ခရာ

မာဂဓသဒ္ဓတ္ထေသု ဗုဒ္ဓပါဝစနပါရဒသိနာ၊ ကစ္စယန ဓတ္ထရေန ကတံ ကစ္စယ။ နဗျာကတံဟူသော ပဒရူပ သိဒ္ဓိကျမ်းနိဒါန်းစကားအရ မာဂဓအက္ခရာဖြင့် စီရင်သော မာဂဓသဒ္ဓါကျမ်းအား မြတ်စွာဘုရားလက်ထက် တွင် အရှင် ကစ္စယနမထေရ်ရေးသားကြောင်း ပြဆို၏။

ထို့အတူပါဠိသဒ္ဓါကျမ်းများနိဒါန်းတွင် မြတ်စွာဘုရားသက်တော်ထင်ရှားရှိတော်မူသော အချိန်အခါမှစ၍ ချီးမွမ်းဘွယ်ရာ မြောက်များစွာ သော သဒ္ဓါနုသာသနခေါ် မာဂဓဗျာကရုဏ်း သဒ္ဓါကျမ်းကြီးများကို အရှင် ကစ္စယနစသော ပုဂ္ဂိုလ်ကျော်တို့ စီရင်ရေးသားတော်မူကြောင်း တွေ့ရှိရလေ ၏။

ထို့အတူ ဒုကနိပါတ်အင်္ဂုတ္တိပါဠိတော်၌ မြတ်စွာဘုရားကိုယ်တော် တိုင် ဒွေမေဘိက္ခဝေဓမ္မ (ပ) ဒုန္နိက္ခိတဥပဒဗျဉ္ဇနံ၊ အတ္ထေစဒုန္နိတော စသည် ဖြင့် ပုဒ်ဗျည်းအက္ခရာချို့ယွင်းမှုများကို ဂရုစိုက်ရန်ဟောကြားထားမှုကို တွေ့ ရသည်။

သို့ဖြစ်၍ မာဂပုဒ်ဗျည်းအက္ခရာများ မြတ်စွာဘုရားရှင်လက်ထက် မှာပင် ရှိနေကြောင်း ပေါ်လွင်သိသာ လှပေသည်။

အချို့သူတေသီများမှ ဗြဟ္မိအက္ခရာကို မာဂအက္ခရာဟု ဆိုကြလေသည်။ ဘီစီငါးရာစုထက်စောသော ဗြဟ္မိ အက္ခရာဖြင့် ရေးထိုးသည့် ကျောက်စာများ မတွေ့ရသော်လည်း ဘုရားဟောပါဠိကျမ်းဂန်များအရ စာပေရှိကြောင်း သိသာလှပေသည်။ ဘီစီသုံးရာစုတွင် ရေးထိုးသော အာသောကကျောက်စာမှာ ဗြဟ္မိအက္ခရာဖြင့် ရေးထိုးသော ပါဠိဘာသာကျောက်စာ ဖြစ်၏။

မြတ်စွာဘုရား ရခိုင်ပြည်သို့ ကြွချီတော်မူကြောင်းကို စာကြောင်းရေ ၂၅-ကြောင်းဖြင့် ရေးထိုးထားခဲ့သည့် ဓညဝတီခေတ် တောင်ပေါက်ကြီး ကျောက်စာမှာ ဗြဟ္မိအက္ခရာဖြင့် ရေးထိုးသော ပါဠိဘာသာကျောက်စာ ဖြစ်သည်။

အခိုင်မာဆုံး

အာသောကမတိုင်မီ ရှေးပိုင် အိန္ဒိယရာဇဝင်မှာ ဘုရားဟောပါဠိ တော်များကိုသာ အခိုင်မာဆုံးမှတ်တမ်းအဖြစ် ယူရသည်။ ဂျိန်းစာပေ အဒ္ဓမာဂဓိမှာ ပထမသင်္ဂါယနာနောက် အနှစ်နှစ်ရာခန့် နောက်ကျ၏။ သက္ကတစာပေမှာ သာသနာနှစ်သုံးရာမှ ပေါ်၍ တတိယအဆင့်သာ ရှိ၏။

သက္ကတစာပေ

သုဂံခေတ်မတိုင်မီ သုံးစွဲသော ဝေဒခေတ်သုံးသက္ကတကို ဝေဒိက သက္ကတခေါ်၍ သုဂံခေတ်နောက်မှပေါ်သော သက္ကတအား နဝိနသက္ကတ ခေါ်၏။ ဝေဒခေတ်သုံး ဝေဒိကသက္ကတကို ဘီစီတစ်ထောင်တွင် ပေါ်ပေါက် ကြောင်း ခန့်မှန်းတင်ပြကြသော်လည်း အာသောကမင်းမတိုင်မီ ပါဠိမာဂ ဓမ္မာပေနှင့် ဂျိန်းစာပေအဒ္ဓမာဂဓိမှလွဲ၍ မှတ်တမ်းမရှိ သမိုင်းရာဇဝင် မရှိပေ။^၁

မြတ်စွာဘုရား ပရိနိဗ္ဗာန်စံတော်မူပြီး အနှစ်တစ်ထောင် အေဒီငါးရာ စုရောက်မှ ဂုပတမင်းများလက်ထက်တွင် အိန္ဒိယစာရေးဆရာများမှ သက္ကတစာပေ ရှေ့တန်းရောက်အောင် တွန်းပို့ရေးသား ပုံကြီးခဲ့ကြလေ သည်။ ၂

ဝေဒခေတ်သက္ကတစာပေမှာ သုဂံခေတ်သာသနာလေးရာစု မတိုင်မီပေါ်၍ နဝိနသက္ကတစာပေမှာ သုဂံခေတ် နောက်မှ ပေါ်ပေါက်ခဲ့လေသည်။

သာသနာနှစ်လေးရာစု အာသောကမင်းနောက်ပိုင်း သုဂံမင်းများ အုပ်စိုးသောအခါ ရဟန်းသံဃာမှန်သမျှ အိန္ဒိယမှ မောင်းထုတ်ခဲ့သည်။ အိန္ဒိယမြောက်ပိုင်းနှင့် အနောက်မြောက်ဒေသတို့တွင် ထေရဝါဒ ပင်မဗုဒ္ဓဘာသာ

မရှိတော့ချေ။

သုဂ်ပုဂ္ဂိုလ်အမည်ရှိ မင်းကြီးလက်ထက်တွင် ဗြဟ္မဏဘာသာကို နိုင်ငံတော်ဘာသာအဖြစ် ကြေငြာသည်။ ဗြဟ္မဏတို့၏ စာပေနှင့် ရာဇဝင် သမိုင်းများကို အသစ်ပြုပြင်ရေးသားပြီး မဟာဘာရတ၊ ရာမာယန၊ ပုရာဏ ကျမ်းများကို ခန်းနားအောင်ပြုပြင်ဖန်တီးကြလေတော့သည်။

မာဂဓဘာသာစကား၊ သက္ကတဘာသာစကား

မြတ်စွာဘုရားသက်တော်ထင်ရှားရှိစဉ်က ယမေဋနှင့် ကေကုဋ အမည်ရှိ ဗြဟ္မဏနွယ်ဖွား ရဟန်းနှစ်ပါးတို့သည် မြတ်စွာဘုရား၏ဒေသနာကို သက္ကတဘာသာစကားသို့ ပြောင်းလဲရန် လျှောက်ထားကြဖူး၏။ မြတ်စွာဘုရားမှ ငါဘုရား၏ ဒေသနာတော်ကို သက္ကတဘာသာစကားသို့ ပြောင်းလဲ သောရဟန်းအား ဒုတ္တဋ္ဌအာပတ်သင့်စေဟု သိက္ခာပုဒ် ပညတ်ကာ တားမြစ်ခဲ့၏။

အချို့ဆရာများယူဆသကဲ့သို့ ဗုဒ္ဓသည် မိမိ၏တရားတော်များကို ဟောကြားရာ၌ သက္ကတဘာသာမျိုးတွင် ပါဝင်သည့် မာဂဓခေါ် ပါဠိဘာ သာကို အသုံးပြုကြောင်း သက္ကတဘာသာသည် မာဂဓဘာသာ၏ အရင်းခံ ဖြစ်ကြောင်း အမှန်တကယ်ဖြစ်ပါက သက္ကတဘာသာကို ဘုရားရှင်တား မြတ်စရာ အကြောင်းမရှိပေ။ ဘုရားရှင်တိုင်း အသုံးပြုသော ဘာသာစကားမှာ မာဂဓဘာသာဖြစ်ကြောင်း သတိပြုသင့်သည်။

ထို့အပြင် သီဟိုဠ်မှ ကျမ်းပြုဆရာတော်များ ပုဂံခေတ်သဒ္ဒါနိတိ ကျမ်းပြုဆရာတော်ကြီးများ၊ လယ်တီဆရာတော် ဘုရားကြီးတို့မှ သက္ကတကို တားမြစ်ပယ်ချကြသည့်အပြင် သက္ကတသဒ္ဒါနည်းသို့လိုက်၍ ဘုရားဟောပါဠိကို မပြင်မိကြစေ ရန် သတိပေးဆုံးမဖူးသည်ကို သတိပြုရပေမည်။

သာသနာနှစ်လေးရာစု သုဂ်ခေတ်တွင် သဗ္ဗတ္ထိဝါဒဂိုဏ်း၊ မဟာသံဃိ ကဂိုဏ်းတို့ကား ဗုဒ္ဓ၏အမိန့်အာဏာကို ဖိဆန်လျက် အုပ်ချုပ်သူတို့၏ အကြိုက်လိုက်၍ ပါဠိတော်ကို သက္ကတဖြင့် ရေးကြကုန်၏။

သက္ကတဘာသာစကားမှာ ပါဠိမာဂဓနှင့် စင်ပြိုင်ရှိနေခဲ့သည်။ သို့ သော် သက္ကတစာပေမှာ မြတ်စွာဘုရား လက်ထက်တွင် ရှိနေသည်ဟူ၍ မှတ်တမ်းရာဇဝင်များ မရှိခဲ့ချေ။ အေဒီငါးရာစု အိန္ဒိယစာရေးဆရာများမှ သက္ကတစာပေ ရှေ့တန်းရောက်အောင် တွန်းပို့ဖော်ပြ ရေးသားကြသည်။

ဂျိန်းစာပေခေါ် အဒ္ဓမာဂဓိမှာ မြတ်စွာဘုရားပရိနိဗ္ဗာန်စံတော်မူပြီး အနှစ်နှစ်ရာ (၂၀၀)တွင်ပေါ်၍ သက္ကတ စာပေမှာ သာသနာနှစ်သုံးရာစုမှသာ ပေါ်ခဲ့ရာ တတိယအဆင့်သာ ရှိလေသည်။

နိုင်ငံခြားသား မှတ်တမ်းကိုသာ အားကိုး

နိုင်ငံခြားသားများ၏ မှတ်တမ်းကိုသာ အဓိကထား၍ သက္ကတကို ရှေ့တန်းတင်ဖော်ပြမှုများကို တွေ့ကြရသည်။ မာဂဓအက္ခရာ၊ မာဂဓစာပေမှာ သက္ကတမှ ဆင်းသက်လာကြောင်း ရေးသားတင်ပြမှုများရှိကြရာ လွန် စွာ သတိပြုဖွယ် ကောင်းလှပြီ ဖြစ်သည်။

ဦးရွှေအောင် (အမ်အေ၊ သက္ကဋ) စေတီယင်္ဂဏဓမ္မာစရိယ၊ သကျသီ ဟဓမ္မာစရိယ၊ သာသနာဓဇသိရိပဝရ ဓမ္မာစရိယ၏ ရှေးဟောင်း သက္ကတ သဒ္ဒါကျမ်းပါဏိနိသိဒ္ဓန္တကော်မုဒိပါဠိ နိဿယ အဓိပ္ပါယ်ပထမတွဲတွင် ပုဒ်နေ၊ ပုဒ်ထား၊ ပုဒ်သွား၊ ပုဒ်လာကို ကြည့်လျှင် “ပါဠိသည် သက္ကတထက်ရှေးကျ ၍ ဝေဒနှင့်အပြိုင်သဘောရှိကြောင်း တွေ့ရ၏” ဟူ၍ ဦးရွှေအောင်မှ ရှင်း လင်းတင်ပြထားသည်ကို တွေ့ရသည်။

ထို့ပြင် ကစ္ဆာယနမာဂဓသဒ္ဒါကျမ်းကိုဖွင့်ဆိုသော ပဒရူပသိဒ္ဓိကျမ်း (သီဟိုဠ်မှ အရှင်ဗုဒ္ဓပိယမထေရ်စီရင်သည်) တွင် “သက္ကတဝိသဒိသံကတ္တာ၊ သက္ကတဝိသဒိသတော” မာဂပေါဠိအက္ခရာပါဠိစာပေနှင့် သက္ကတစာပေ အက္ခရာမတူ ကြောင်း ပါဠိမာဂဓနှင့် သက္ကတမည်သို့မှ မပတ်သက်ကြောင်း၊ သက်ဆိုင်မှုမရှိကြောင်းကို ပြဆိုထားလေသည်။

သို့ဖြစ်၍ ပါဠိမာဂဓစာပေမှာ သက္ကတမှ ဆင်းသက်လာသော အက္ခရာစာပေဟု နိုင်ငံခြားသားများ မှတ်တမ်းကိုသာ အဓိကထားတင်ပြ နေမှုကို သတိပြုရန် လိုအပ်နေလေပြီ။ ယခုခေတ်မှာပင် ပါဠိမာဂဓကို နောက်တန်းပို့၍ သက္ကတကို ရှေ့တန်းတင်လိုမှုများကို ရပ်တန့်ရန် သင့်ကြပေပြီ။

လွမ်းမိုးမှု

သာသနာနှစ်လေးရာစု (ခရစ်မပေါ်မီ) သုဂံခေတ်တွင် မဟာယာန ဗုဒ္ဓဘာသာရဟန်းတော်များသည် အုပ်ချုပ်သူ တို့၏ အကြိုက်ကိုလိုက်၍ ပါဠိတော်မာဂကို သက္ကတဘာသာသို့ ပြောင်းလဲလိုက်ကြတော့သည်။

သက္ကတဘာသာသည် မြောက်ပိုင်းသာသနာကိုသာ လွမ်းမိုးသည် မဟုတ်သေး။ တောင်ပိုင်းသာသနာတော်၌ လည်း နောက်ပိုင်းကျသော ဋီကာများ၊ အလင်္ကာများအပြင်၊ ပါဠိဘာသာဖြင့် ပြုစုသည့် သီဟိုဠ်သမိုင်း ကျမ်းများဖြစ်သော ဒီပဝံသကျမ်း (အေဒီ ၄ ရာစု) နှင့် မဟာဝံသကျမ်း (အေဒီ ၅ ရာစု)တို့တွင် သက္ကတအသုံးအနှုန်းများ ရောနှောပါဝင်နေကြောင်း သိရသည်။

ထိုမှစ၍ ထေရဝါဒရဟန်းအချို့သည် သက္ကတဘာသာတတ်ကျွမ်းခြင်းကို ဂုဏ်ထူးတစ်ခုဟု ယူဆကာ သက္ကတ ပုဒ်များ၊ သက္ကတအသုံးအနှုန်း များကို ပါဠိမာဂဓထဲတွင် ထည့်သွင်း၍ အသုံးပြုလာခဲ့ကြကြောင်း မောင်အံ့ (မဟာဝိဇ္ဇာ၊ ဘုံဘေ)၏ သာသနာ ၂၅၀၀-ခရီးတွင် တွေ့ရှိရသည်။

မဟာယာန၊ ဟိနယာန၊ ထေရဝါဒ

မဟာယာန(ဘုရားလောင်းလမ်းစဉ်)နှင့် ဟိနယာန(သာဝကလမ်းစဉ်)တို့ သူမှန်ကိုယ်မှန်စသည်ဖြင့် မဟာ သံယံကဂိုဏ်း၊ အန္ဓဂိုဏ်း၊ စေတီယဂိုဏ်း၊ သဗ္ဗတ္ထိဝါဒဂိုဏ်း၊ သုတ္တန္တိဂိုဏ်း၊ ယောဂါစာရဂိုဏ်း၊ မဇ္ဈိမိကဂိုဏ်းတို့ အပြိုင်အဆိုင် ငြင်းခုံမှု ဖြစ်ကြသည်။

ထိုနောက် မဟာယာနဝါဒသစ်၊ အယူအဆသစ်ကို လက်မခံသော သဗ္ဗတ္ထိဝါဒဂိုဏ်းသားများ၊ သုတ္တန္တိက ဂိုဏ်းသားများနှင့် ဝိညာဏဝါဒဂိုဏ်း သားအချို့တို့ကို ဟိနယာနဟု အမည်ပေးလေတော့သည်။

မဟာယာနနှင့် ဟိနယာနဂိုဏ်းကွဲချိန်တွင် ထေရဝါဒမှာ အိန္ဒိယပြည် ၌ မရှိတော့ပေ။ ထို့ကြောင့် မောင်အံ့ (မဟာဝိဇ္ဇာ၊ ဘုံဘေ)၏ သာသနာ ၂၅၀၀-ခရီးတွင် “ဤအကြောင်းကို သေချာစွာမသိသော ပုဂ္ဂိုလ်များမှ ထေရဝါဒကို ဟိနယာနဟု လွဲမှားစွာခေါ်နေကြကြောင်း၊ နိုင်ငံခြားသားတို့ ၏ ပြောစကားနားယောင်၍ မိမိတို့ထေရဝါဒကို ဟိနယာနဟု ခေါ်နေကြ သည်မှာ ဝမ်းနည်းဖွယ်ကောင်းလှကြောင်း ပြတ်ပြတ်သားသား ဝေဖန်ရေး သားခဲ့လေသည်။

သီဟိုဠ်သင်္ဂါယနာ

သီဟိုဠ်ကျွန်း ဝဋ္ဋဂါမဏိအဘယမင်း(ဘီစီ-၁၀၁-၇၇)လက်ထက် စတုတ္ထသင်္ဂါယနာ တင်ခဲ့သည်။ မဟာရက္ခိတ မထေရ် ဦးဆောင်၍ မတလေ ဒေသရှိအာလောကဂူတွင် ရဟန်းတော်ငါးရာပါဝင်ပြီး ပေထက်အကွရာ တင်ခဲ့သည်။ ဤပေထက်အကွရာမှာ သီဟိုဠ်ဘာသာဖြင့်သာ တင်ခဲ့ကြောင်း ဓမ္မပဒအဋ္ဌကထာနိဒါကထာတွင် “ယာတမပဏိဒီပမ္ပိ ဒီပဘာသာယပဏ္ဍိတာ” ဟူ၍ သီဟိုဠ်ဘာသာဖြင့်သာ တင်ကြောင်း ပြဆိုပြီး သီဟိုဠ်ဘာသာ ဖြင့်သာရှိသော ပိဋကတ်တော်များကို ကျမ်းပြုဆရာများမှ ပါဠိမာဂဓဘာ သာဖြင့် ပြန်လည်ပြုစုကြကြောင်း ဖော်ပြပါရှိလေသည်။

ယင်းအကြောင်းကို မသိသောအချို့ဆရာများမှ ပါဠိအက္ခရာဖြင့် သင်္ဂါ ယနာတင်ကြောင်း၊ ပါဠိဘာသာမှာ သီဟိုဠ်စတုတ္ထသင်္ဂါယနာမှစကြောင်း ရေးသားမှုများတွေ့ရှိရသေးရာ သက္ကတကို ရှေ့တန်းတင်လိုသည့်အတွက် ပါဠိမာဂဓ ဘာသာ၏ဂိုဏ်းမှာ သေးသိမ်သွားရပြန်သည်။

အခန်း(၃)

ဥပဇာတ်ခေတ်စာပေ

တိုင်းရင်းသားရခိုင်စာပေ၏ မူရင်းဇစ်မြစ်မှာ အိန္ဒိယပြည်၌ပေါ်ထွန်းခဲ့သော ဗြဟ္မိ၊ ကုသျှ၊ ဂုပတစသော အက္ခရာများပင် ဖြစ်သည်။ ဂင်္ဂါမြစ် ဝှမ်းဒေသ၌ပေါ်ပေါက်ခဲ့သောအက္ခရာကို အက္ခရာသမိုင်းသုတေသီများမှ ဗြဟ္မိ အက္ခရာဟုခေါ်ဆိုကြပြီး၊ ပေါ်ပေါက်ခဲ့သောခေတ်ကာလကို ခရစ်မပေါ်မီ (၈)ရာစုနှင့် (၆)ရာစုအတွင်းဟု ခန့်မှန်းကြသည်။

ဂင်္ဂါမြစ်ဝှမ်းဒေသ၌ပေါ်ပေါက်ခဲ့သော မြောက်ပိုင်းဗြဟ္မိအက္ခရာသည် အိန္ဒိယပြည်နှင့် နယ်နိမိတ်ချင်း ဆက်စပ်နေသော ရခိုင်ပြည်သို့ ဘီစီ(၆)ရာစု ဒုတိယနှစ်ဝက်ပိုင်း၌ ရောက်လာကြောင်း တွေ့ရသည်။

ဥပဇာတ်ခေတ်သုရိယမင်းဆက်တွင် မဂ(ခေါ်) ဗြဟ္မိအက္ခရာကို သုံးစွဲခဲ့ကြသည်။ ထိုမဂ (ခေါ်) ဗြဟ္မိ အက္ခရာနှင့် ရေးထိုးထားသော ကျောက်စာကို ဥပဇာတ်မြို့တော်ဟောင်းနေရာ တောင်ပေါက်ကြီးမှ တူးဖော်ရရှိသည်။ တောင်ပေါက်ကြီးကျောက်စာဟု ခေါ်တွင်၏။ ကျောက်စာ မှာ စာကြောင်းရေ (၂၅)ကြောင်းပါရှိ၍ မြောက်ပိုင်းဗြဟ္မိ (မဂ)အက္ခရာ ဖြင့် ရေးထိုးထားသော ပါဠိဘာသာကျောက်စာ ဖြစ်သည်။

တောင်ပေါက်ကြီးကျောက်စာ

ဤကျောက်စာကို ကျောက်စာဝန်ဟောင်း သုတေသီဦးစံရွှေပုသည် ခရစ်သက္ကရာဇ် ၁၉၃၂-ခုနှစ်တွင် တူးဖော်ရရှိ သည်။ ရခိုင်ပြည်သို့ မြတ်စွာဘုရားကြွတော်မူကြောင်း ရေးထိုးထား၏။ ယင်းကျောက်စာမှာ ရခိုင်ပြည် ၌ ရှေးအကျဆုံး သော ကျောက်စာဖြစ်ပေသည်။

ထို့အပြင် မြောက်ဦးမြို့၏မြောက်ဘက် ပန်းသုံးချောင်းချောင်းဖျားရှိ တောင်ကုန်းမှရရှိသည့် ကျောက်ဆင်းတု ရုပ်ပွားတော်၏ တံကဲအောက်ခြေ ၌ မြောက်ပိုင်းဗြဟ္မိအက္ခရာဖြင့်ပင် “သစ္စက ပုဂိဗ္ဗာ ကဇိန”ဟူ၍ ပါဠိ ဘာသာဖြင့်ပင် ရေးထိုးထားလေသည်။

သို့ဖြစ်၍ ရခိုင်ပြည်၌ ဥပဇာတ်ခေတ်မှာပင် စာပေထွန်းကားနေပြီ ဖြစ်ကြောင်း သိသာထင်ရှားလှပါတော့သည်။

(ပထမညောင်တီမြို့တည် မာရယုမင်းဆက်ဇယား)

ဦးရေ	အမည်	နန်းတက်	နန်းတက်	နန်းစံ	နှစ်ပေါင်း		မိဖုရား
		ရခိုင်	ခရစ်		အသက်	နှစ်ပေါင်း	
၁။	မာရယုမင်း	၅၉၉၅	၃၃၂၅	၆၂	၈၀	၆၂	ရုတ်မာလာ
၂။	သားမာရဇေတု	၆၀၅၇	၃၂၃၆	၃၂	၆၈	၉၄	လှမိဇေ
၃။	မာရအုံ	၆၀၈၉	၃၂၃၁	၅၃	၇၃	၁၄၇	ဂေါယာဇေ
၄။	မာရရွယ်	၆၁၄၂	၃၁၇၈	၄၈	၇၈	၁၉၅	ကုလမိ
၅။	မာတင်	၆၁၉၀	၃၁၃၀	၅၅	၈၀	၂၅၀	သိလဘိ
၆။	မာရဇိန်	၆၂၄၅	၃၀၇၅	၃၃	၆၄	၂၈၃	ကုမ္မာကီ
၇။	မာရကင်	၆၂၇၈	၃၀၄၂	၂၂	၅၆	၃၀၅	သမိမိ
၈။	မျိုးဆက်င/ဆတ်အို	၆၃၀၀	၃၀၂၀	၂၁	၈၇	၃၂၆	သမိမိ
၉။	မာရတင်သား ဒေါလစန္ဒရား	၆၃၂၁	၂၉၉၉	၄၀	၆၀	၃၆၆	ဝေဠုတာပီ
၁၀။	သားသောလစန္ဒရား	၆၃၆၁	၂၉၅၉	၃၃	၅၆	၃၉၉	ခသျှိပီ
၁၁။	သူရိယစန္ဒရား	၆၃၉၄	၂၉၂၆	၃၇	၇၇	၄၃၆	ဓမ္မဒေဝီ
၁၂။	ကာလစန္ဒရား	၆၄၃၁	၂၈၈၉	၄၀	၆၀	၄၇၆	သူရယာမိ
၁၃။	တဉ္စန္ဒရား	၆၄၇၁	၂၈၄၉	၃၁	၅၀	၅၀၇	ဓမ္မဒိန္နာ
၁၄။	မဇုစန္ဒရား	၆၅၀၂	၂၈၁၈	၂၁	၄၈	၅၂၈	သန္တာပီ

ရရှိနိုင်စွမ်းအားများ

အရှင်စကားသဒ္ဒါ

ဦးရေ	အမည်	နန်းတက်	နန်းတက်	နန်းစံ	နှစ်ပေါင်း		မိဖုရား
		ရခိုင်	ခရစ်		အသက်	နှစ်ပေါင်း	
၁၅။	ဇေယျစန္ဒရား	၆၅၂၃	၂၇၉၇	၄၀	၆၃	၅၆၈	သုဘရုပ်
၁၆။	မောက္ခစန္ဒရား	၆၅၆၃	၂၇၅၇	၂၆	၅၈	၅၉၄	သုလာပီ
၁၇။	ဂုဏစန္ဒရား	၆၅၈၉	၂၇၃၁	၁၂	၄၈	၆၀၆	သုရာဘ
၁၈။	မျိုးခြားအမတ်ဥဦး	၆၆၀၁	၂၇၁၉	၁၁လ၃ရက်	၇၈	၆၀၇	မရှို၊ ၃ရက်၃လ၈လ
၁၉။	ဂုဏစန္ဒရားသား ကံရာဇာကြီး	၆၆၀၂	၂၇၁၈	၄၁	၆၈	၆၄၈	စောမာလာ
၂၀။	သားကံရာဇာငယ်	၆၆၄၃	၂၆၇၇	၃၆	၅၆	၆၈၄	စောပန်းကု
၂၁။	ကုန္ဒသူရိယ	၆၆၇၉	၂၆၄၁	၃၅	၅၇	၇၁၉	စောနန္ဒ
၂၂။	အသူရိန္ဒသူရိယ	၆၇၁၄	၂၆၀၆	၃၀	၆၂	၇၄၉	စောကြွယ်
၂၃။	သူရမိန္ဒ	၆၇၄၄	၂၅၇၆	၂၈	၅၂	၇၇၇	စောပန်းနု
၂၄။	သူရိယ	၆၇၇၂	၂၅၄၈	၃၁	၆၀	၈၀၈	စောပန်းဝေ
၂၅။	မင်းထီး	၆၈၀၃	၂၅၁၇	၂၂	၄၃	၈၃၀	မင်းသီဒါ
၂၆။	မင်းပါ	၆၈၂၅	၂၄၉၅	၂၂	၄၇	၈၅၂	ရှင်ဝန်းဖြူ
၂၇။	စည်ပေါင်သူ	၆၈၄၇	၂၄၇၃	၂၀	၅၄	၈၈၀	ဆီမဆန်း
၂၈။	ညီတံတိုင်းသင်	၆၈၇၅	၂၄၄၅	၃၁	၅၀	၉၁၁	ငွေဒါးအိမ်
၂၉။	သားကျော်ခေါင်စည်	၆၉၀၆	၂၄၁၄	၅၃	၇၅	၉၆၄	ရှင်လှကျော်

ဦးရေ	အမည်	နန်းတက်		နန်းစံ	နှစ်ပေါင်း		မိဖုရား
		ရခိုင်	ခရစ်		အသက်	နှစ်ပေါင်း	
၃၀။	သူရိယစန္ဒာမိတ်	၆၉၅၉	၂၃၆၁	၂၁	၅၅	၉၈၅	ဂျစ်ရောင်
၃၁။	အနန္တဘယ	၆၉၈၀	၂၃၄၀	၃၀	၇၀	၁၀၁၅	ကလျာဝင်း
၃၂။	လင်္ကာစည်သူ	၇၀၁၀	၂၃၁၈	၃၀	၆၀	၁၀၄၅	ဆင်းလှစ်
၃၃။	သီဟကုစဆ	၇၀၄၀	၂၂၈၀	၄၃	၆၅	၁၀၈၈	စောညက်ထွား
၃၄။	မင်းဘုန်းသန်	၇၁၈၃	၂၂၃၇	၃၀	၅၉	၁၁၁၉	ဆင်းမြစ်
၃၅။	သတ္တမေး	၇၁၁၄	၂၂၀၆	၄၉	၆၈	၁၁၆၈	စလပ်ပန်း
၃၆။	ဇေယျနန္ဒသူ	၇၁၆၃	၂၁၅၇	၅၂	၇၃	၁၂၂၀	မြပန်းကုံး
၃၇။	တက္ကသူ	၇၂၁၅	၂၁၀၅	၄၆	၇၂	၁၂၆၆	ဆင်းလှရွှေ
၃၈။	လက္ခဏ	၇၂၆၁	၂၀၅၉	၃၇	၅၇	၁၃၀၃	တက္ခာဒေဝီ
၃၉။	ဂုဏရာဇ်	၇၂၉၈	၂၀၂၂	၄၂	၈၃	၁၃၄၅	စောမာလာ
၄၀။	သီဝရာဇ်	၇၃၄၀	၁၉၈၀	၄၁	၇၃	၁၃၈၆	ပွင့်ဝတ်ရွှေ
၄၁။	မင်းလှမေး	၇၃၈၁	၁၉၃၉	၂၁	၅၄	၁၄၀၇	စောနတ်လာ
၄၂။	သူရိန္ဒ	၇၄၀၂	၁၉၁၈	၆၀	၈၂	၁၄၆၇	စောရွှေချပ်
၄၃။	မင်းသိဒ္ဓတ်	၇၄၆၂	၁၈၅၈	၂၂	၆၂	၁၄၈၉	လက္ခဏဒေဝီ
၄၄။	မင်းလှကြီး	၇၄၈၄	၁၀၃၆	၄၇	၇၆	၁၅၃၆	စောပန်းဖြူ
၄၅။	ထွေးလုပ်ကြီး	၇၅၃၁	၁၇၈၉	၂၄	၄၄	၁၅၆၀	ရွှေစင်ဦး
၄၆။	c/စရာဇ်(စေရာဇ်)	၇၅၅၅	၁၇၆၅	၃၈	၆၉	၁၅၉၈	စောလှမယ်

ဦးရေ	အမည်	နန်းတက်		နန်းစံ	နှစ်ပေါင်း		မိဖုရား
		ရခိုင်	ခရစ်		အသက်	နှစ်ပေါင်း	
၄၇။	မျက်နှာဝန်း	၇၅၉၃	၁၇၅၇	၂၄	၆၀	၁၆၂၂	စောဘုန်းထူး
၄၈။	လက်ရုံးကြီး	၇၆၁၇	၁၇၀၃	၂၇	၅၇	၁၆၄၉	ရှင်လှဖြူ
၄၉။	နန္ဒကောဘယ	၇၆၇၄	၁၆၄၆	၂၇	၆၆	၁၇၀၆	စောမင်းဖြူ
၅၀။	မင်းနံဖြူ	၇၇၀၁	၁၆၁၉	၂၀	၄၄	၁၇၂၆	စောလှခေါင်
၅၁။	မင်းနံလှ	၇၇၂၁	၁၅၉၉	၂၀	၅၈	၁၇၅၄	စောပုညို
၅၂။	မင်းခေါင်ငယ်	၇၇၄၉	၁၅၇၁	၂၀	၅၀	၁၇၇၄	ပတ္တမြားသွေး
၅၃။	လောက်ခေါင်ရာ	၇၇၆၉	၁၅၅၀	၁၅	၄၄	၁၇၈၉	စောဘုန်းထွက်
၅၄။	မင်းသီဟ	၇၇၈၄	၁၅၃၆	၂၁	၄၉	၁၈၁၀	စောခေါင်
၅၅။	မင်ငယ်ပျော်	၇၈၀၅	၁၅၁၅	၇	၂၈	၁၈၁၇	စောစစ်
၅၆။	လှစည်သူ မျိုးခြားအမတ်ဥ ဦး	၇၈၁၂	၁၅၀၈	၁နှစ် ၄လ		၁၈၁၈	မသိ

ရရှိနိုင်စွမ်းအားပေးခြင်း

၂၀

အရှင်ဇနကာသဠာ

ဦးရေ	အမည်	နန်းတက်			နှစ်ပေါင်း		မိဖုရား	
		ရခိုင်	ခရစ်	နန်းစံ	အသက်	နှစ်ပေါင်း		
၁။	ကံရာဇာကြီး	၇၈၁၃	၁၅၀၇	၃၇	၇၃	၃၇	သုနန္ဒ	
၂။	သားသီလရာဇာ	၇၈၅၀	၁၄၇၀	၄၁	၆၄	၇၈	သုဝဏ္ဏ	
၃။	ဝါသုရ	၇၈၉၁	၁၄၂၉	၃၁	၅၁	၁၀၉	နန္ဒာပီ	
၄။	နန္ဒသုရိယ	၇၉၂၂	၁၃၉၈	၄၀	၆၂	၁၄၉	ဂန္ဒာပီ	
၅။	သုရိယနန္ဒာ	၇၉၆၂	၁၃၅၈	၃၂	၆၂	၁၈၁	-နာပီ	
၆။	သုရနန္ဒာ	၇၉၉၄	၁၃၂၆	၂၃	၆၃	၂၀၄	သုပတာ	
၇။	စန္ဒာမာရ	၈၀၁၇	၁၃၀၃	၃၂	၆၂	၂၃၆	နန္ဒာရာသီ	
၈။	သီရိစန္ဒာ	၈၀၄၉	၁၂၇၁	၄၀	၇၅	၂၇၆	နန္ဒာပီ	
၉။	သီဟရာဇာ	၈၀၈၉	၁၂၃၁	၄၆	၇၃	၃၂၂	ဝါသုတပီ	
၁၀။	သီဟတနု	၈၁၃၅	၁၁၈၅	၂၀	၃၈	၃၄၂	ဂမ္ဘာပီ	
၁၁။	ပယာက	၈၁၅၅	၁၁၆၅	၃၁	၅၁	၃၇၃	ရေဟနန္ဒ	
၁၂။	နိရုဏ်	၈၁၈၆	၁၁၃၄	၄၁	၅၉	၄၁၄	စောမနာ	
၁၃။	ရောဟဂုဏ်	၈၂၂၇	၁၀၉၃	၃၈	၆၈	၄၄၄	စောမနာ	
၁၄။	သီရိဂုဏ်	၈၂၅၇	၁၀၆၃	၂၄	၄၄	၄၆၈	သမာပီ	
၁၅။	မင်းတူသမိရာဇာ		၈၂၈၁	၁၀၃၉	၃၅	၅၀	၅၀၃	စန္ဒာပီ
၁၆။	သားသုဝဏ္ဏကုမ္ဘာ		၈၃၁၆	၁၀၀၄	၂၈	၅၃	၅၂၃	ဂါသဝါ

(ဒုတိယဇယားတော်မြို့တည် မာရယုမင်းဆက်ဇယား)

ဦးရေ	အမည်	နန်းတက်		နန်းစံ	နှစ်ပေါင်း		မိဖုရား
		ရခိုင်	ခရစ်		အသက်	နှစ်ပေါင်း	
၁၇။	သက်တင်ဖြူ	၈၃၃၆	၉၈၄	၄၀	၆၈	၅၆၃	သီရိကုမ္ဘာရီ
၁၈။	သက်တင်ဦး	၈၃၇၆	၉၄၄	၄၂	၆၃	၆၀၅	မာလာရီ
၁၉။	ဇေဝဝန်	၈၄၁၈	၉၀၂	၃၆	၇၆	၆၄၁	လဟာရီ
၂၀။	မုစ္ဆိယ	၈၄၅၄	၈၆၆	၂၇	၆၁	၆၆၈	သီတာရီ
၂၁။	ကုမ္ဘာရဝိသုတ	၈၄၈၁	၈၃၉	၇၇	၁၀၂	၇၄၅	ရွှေစင်းကြန်
၂၂။	<u>ဝါသုတဏ္ဍလ</u>	၈၅၅၈	၇၆၂	၃၄	၇၆	၇၇၉	မဇ္ဈနာရီ
၂၃။	ပူရိန္ဒ	၈၅၉၂	၇၂၈	၃၁	၅၉	၈၁၀	ဂင်္ဂါယဉ်
၂၄။	ညီရလမာယု	၈၆၂၃	၆၉၇	၂၂	၅၄	၈၃၂	၎င်းဂင်္ဂါယဉ်
၂၅။	သားနာလမာယု	၂	၆၇၅	၃၁	၅၇	၈၆၃	သမ္ဗိ
၂၆။	ရတကုန်	၃၃	၆၄	၂၂	၅၀	၈၈၅	သမမိ
၂၇။	ဗိသုရာဇာ	၅၅	၆၂၂	၁၂	၃၉	၈၉၇	တာနာသု
၂၈။	သီရိရာဇာ	၆၇	၆၁၀	၃၀	၅၂	၉၂၇	ကုမ္ဘာရီ

ဝေသာလီတော်စာပေ

ရှေးဟောင်းရခိုင်စာပေများတွင် “ဝေသာလီ” ဟု တွေ့ရသည်။ ဝေ-အထူး၊ သာလီ-ကောက်စပါး၊ ဝေသာလီဆိုသည်မှာ အထူးထူးသော ကောက်စပါးများ ပေါကြွယ်ဝရာနေရာဟု အဓိပ္ပါယ်ရရှိသည်။ ယခုအချိန် အခါမှာပင် ကောက်စပါးများ စိုက်ပျိုးရာလွင်ပြင်၊ လယ်ကွင်းများ တစ်မျှော် တစ်ခေါ် တွေ့မြင်နိုင်သည်။

ဝေသာလီသည် ဝတီ(၇)ရပ်တွင် ပါဝင်သည်။

- ၁။ သံတွဲနယ်မြေ - ဒွါရာဝတီ
- ၂။ မာန်အောင်ကျွန်းတစ်ဝိုက် - မေယာဝတီ
- ၃။ ရမ်းပြည့်ကျွန်းတစ်ဝိုက် - ရမ္မာဝတီ
- ၄။ လေးမြို့မြစ်တစ်လျှောက် - ဇေယျဝတီ
- ၅။ မယူကမ်းတစ်လျှောက် - မောရဝတီ
- ၆။ ဝေသာလီနှင့် သရီချောင်း - သလ္လာဝတီ
- ရမ်းချောင်းတစ်လျှောက်
- ၇။ မဟာမုနိကုန်းတော်မှသည် - ဓညဝတီ
- ကျောက်တော်တစ်လျှောက်

ဟူ၍ သတ်မှတ်ခဲ့သည်။ ယင်းသို့ သတ်မှတ်ထားသော်လည်း မြို့တော်တစ်ခုမှနေ၍ ဗဟိုဦးစီးစနစ်ဖြင့် အုပ်ချုပ်ခြင်းသာဖြစ်ရာ အုပ်ချုပ်သော အရှင်ဘုရင်သည် ရခိုင်ပြည်တစ်ခုလုံးကို ပိုင်ဆိုင်သည်။

ရခိုင်ပြည်ကို အုပ်ချုပ်မှုအရ တိုင်းကြီး (၁၂)တိုင်း၊ ဝတီခုနစ်ရပ်ဖြင့် ဒေသသတ်မှတ်၍ စီမံခန့်ခွဲအုပ်ချုပ်၏။ ထို့အပြင် ကျွန်းကြီးများ၊ တောင်စဉ် ခုနစ်ခရိုင်တောင်ခွင်ဒေသတို့ကိုစား ကျေးနယ်မြေသီးသန့်ပေး၍ အုပ်ချုပ်စေသော်လည်း ယင်းဒေသအားလုံးသည် ဗဟိုဦးစီးစနစ်၏ အုပ်ချုပ်မှုအောက်၌သာ တည်ရှိသည်။

ကျွန်းကြီးများ၊ တောင်စဉ်ခုနစ်ခရိုင်၊ တောင်ခွင်ဒေသတို့ကို စားကျေးနယ်မြေသီးသန့်ပေး၍ မြို့စားနယ်စားဘုရင်ငယ်များအဖြစ် ရာထူးများပေး ကာ ကိုယ်ပိုင်လွတ်လပ်စွာ စီမံအုပ်ချုပ်ခွင့်ရရှိသော်လည်း သေဒဏ်အမိန့် ကို ပေးခွင့်မရှိချေ။

ရခိုင်ဝေသာလီမြို့တော်ကို ပါမောက္ခဌာနစတင်က အေဒီ(၃၂၀)မှာ စတင်တည်ထောင်ကြောင်း ခန့်မှန်းပြီး အိန္ဒိယကျောက်စာဝန် ဆာရ်ကာမှ အေဒီ (၃၅၀)မှာ တည်ထောင်ကြောင်း ခန့်မှန်းကြသည်။

ဒေစန္ဒမင်းကြီးသည် မြို့ရိုး၊ တံတိုင်း၊ ကျုံးစသည်တို့ဖြင့် မွမ်းမံဆင်ယင်လျက် ဝေသာလီမြို့တော်ကို တည်ခဲ့သည်။ ဤမြို့တော်မှာ နတ်ပြည်ကဲ့သို့ လှပတင့်တယ်ခန့်ညားထယ်ဝါလှကြောင်း အာနန္ဒစန္ဒြားကျောက်စာအရ သိရသည်။ ဝေသာလီမြို့တော်မှာ ဓညဝတီမြို့ကတော်ဟောင်းမှ တောင်ဘက်ခုနစ်မိုင်အကွာ မြောက်ဦးမြို့၏မြောက်ဘက် ငါးမိုင်ခန့်အကွာတွင် တည်ရှိသည်။

မြို့တော်၏ အနောက်ဘက်တွင် ရန်းချောင်းရှိ၍ အရှေ့ဘက်တွင် သင်းကျစ်တော်တောင်စေတီ ရှိသည်။ ဓာတ်ပုံများနှင့် မျက်မြင်တွေ့ရှိချက် အရ မြို့ရိုးတံတိုင်းကို ကောင်းစွာတွေ့မြင်နိုင်သည်။ မြို့ရိုးတံတိုင်းမှာ အလျားပေ (၁၀၀၀၀)၊ အနံပေ (၆၅၀၀)ခန့် ရှိကြောင်း၊ တောင်မြောက်အလျား ၁ မိုင် ၂ဖာလုံနှင့် မြို့ကွက်ဧရိယာမှာ စတုရန်းမိုင် ၂ဒဿမ ၇မိုင်ခန့် ကျယ်ဝန်းကာ မြို့ရိုးပုံသဏ္ဍာန်သည် လေးထောင့်ဆန်သော မပိုင်းတပိုင်း ပုံသဏ္ဍာန်ရှိကြောင်း သိရသည်။

အရှေ့ဘက်တောင်ခြေရှိ မြို့ရိုးတံတိုင်းမှာ ဖြောင့်တန်းပြီး ယနေ့တိုင် လေးပေမှ ဆယ်ပေအထိ မြင့်သေးသည်။ ယင်းတံတိုင်းနှင့် တောင်တန်း အကြားတွင် ပေနှစ်ရာခန့်ကျယ်ဝန်းသော ကျုံးမှာ ယခုတိုင် တိမ်ကောခြင်း မရှိသေးပေ။

အာနန္ဒစန္ဒြားကျောက်စာအရ ဝေသာလီမြို့တော်ကို ဒေစန္ဒြားအနွယ် တော် (၁၃)ဆက်၊ နှစ်ပေါင်း (၂၃၀)၊ မဟာဝီရမင်းနှင့်အနွယ်တော် (၉)ဆက်၊ နှစ်ပေါင်း (၁၂၉)ဆက်စသည်ဖြင့် စိုးစံခဲ့ကြောင်း တွေ့ရသည်။

ဝေသာလီခေတ်ကို အေဒီ(၄)ရာစုအစပိုင်းမှ အေဒီ(၇)ရာစုကုန်သည် အထိ ပထမဝေသာလီ၊ အေဒီရှစ်ရာစုမှ ကိုးရာစုပထမပိုင်းအထိ ဒုတိယ ဝေသာလီဟု ရာစုနှစ်ခွဲခြား၍ ခေတ်နှစ်ခေတ်(သို့မဟုတ်) ပထမပိုင်း၊ ဒုတိယပိုင်းဟူ၍ သတ်မှတ်ကြသည်။ အာနန္ဒစန္ဒြမင်းမှ စူဠစန္ဒြမင်းအထိ အေဒီရှစ်ရာစုမှ ကိုးရာစု ပထမပိုင်း၊ ဒုတိယဝေသာလီခေတ်မင်း များဟု ခွဲခြားကာ လေ့လာရမည်။ ယခုတင်ပြမည့် ယေမ္မာဂါထာတော်များမှ အေဒီလေးရာစုမှ ခုနစ်ရာစုကျောက်စာ၊ အုပ်ချုပ်စာများ ဖြစ်ပေသည်။

ရှစ်ရာစု အာနန္ဒစန္ဒြကျောက်စာ၊ အခြားသော ရှစ်ရာစု ကိုးရာစု ကျောက်စာများနှင့် တစ်ကန့်စီ ခွဲခြား၍ လေ့လာသင့်ပေသည်။

ရခိုင်ပြည်သုံးစာပေ

ရခိုင်ပြည်ရှိ ရှေးဟောင်းစာပေတို့ကို သုတေသနပြုရှာဖွေလိုက်သော် ဧည့်ဝတီခေတ်တွင် မာဂစောပေ၊ ဝေသာလီပထမခေတ်တွင် ဂုပ္ပတစာပေ၊ နောက်ပိုင်းဝေသာလီခေတ်တွင် သက္ကတစာပေ၊ ယင်းမှတစ်ဆင့် ရက္ခဝဏ္ဏ အက္ခရာစာပေတို့ကို တွေ့ရပေသည်ဟု ဆရာကြီးဦးဦးသာထွန်းမှ ရက္ခိုင် ဝေသာလီမြို့ဟောင်းမှ ဂုပ္ပတစာပေဆောင်းပါးတွင် ဖော်ပြခဲ့သည်။

သေသေချာချာ လေ့လာဆန်းစစ်သော် မြန်မာပဏ္ဍိတဦးဦးသာထွန်း တင်ပြသည့်အတိုင်း တွေ့ရသည်။ ဝေသာလီပထမနှင့် ဝေသာလီဒုတိယကို ရောထွေးကာ မလေ့လာဘဲ၊ သီးသန့်ခွဲခြား၍ လေ့လာလျှင် ဝေသာလီပထမ ခေတ်တွင် ဂုပ္ပတစာပေနှင့် ပထမခေတ်နှောင်းပိုင်းတွင် ဂုပ္ပတအက္ခရာဖြင့် ရေးထိုးသော ပါဠိစာပေ၌ သက္ကတအနည်းငယ် ရောပါလာပုံ၊ ဝေသာလီ ဒုတိယခေတ်တွင် သက္ကတကိုသာ သုံးစွဲလာပုံ၊ ယင်းမှတစ်ဆင့် ရက္ခဝဏ္ဏ အက္ခရာသို့ ပြောင်းလဲသွားပုံကို တွေ့ရမည်သာ ဖြစ်ပေသည်။

ဒေသသုံးဘာသာစကား

ဘာသာဗေဒပညာရှင် ဂျေလေဒန်က ရခိုင်ဘာသာစကားသည် အင်ဒို ချိုင်းနားဘာသာစကားထဲ၌ ထိပ်ဆုံးမှပါဝင်ကြောင်း အင်ဒိုချိုင်းနား ဘာသာ စကားမျိုးသုံးသော ဒေသများတွင် ပါဠိဘာသာကို ဗဟုသုတပြည့်စုံသည့် စကားအဖြစ် လက်ခံထားကြောင်း ၁၈၁၁-ခုနှစ်ထုတ် အာရှတိုက် သုတေ သနစာစောင်အတွဲ(၁၀)တွင် ဖော်ပြပါရှိကြောင်း လေ့လာမှတ်သားရ၏။

ယင်းအပြင် ပင်မလာဂတ်မင်မှ အေဒီခြောက်ရာစုဝေသာလီမင်းတစ် ပါး၏ အမိန့်မှတ်တမ်းပါ ကြေးနီပြားရှိ မင်းနှင့်မယ်တော်တို့၏အမည်များ ကို အစီအစဉ်ချပြ၏။

မင်းအမည်	စဉ်	မယ်တော်အမည်	စာရေးသူတင်ပြမှု
ဒေဝစန္ဒြ	၂	ကင်(မ)တိုဒေဝီ	ကိမ်တောမဒေဝီ
ယင်ညစန္ဒြ	၃	ကင်(မ)ဒါလ်ဒေဝီ	ကိမ်ဒလဒေဝီ
စန္ဒြဗန္ဓု	၄	ဆုကညာဒေဝီ	သုကန်ယာဒေဝီ
ဘူမိစန္ဒြ	၅	ချောဒေဝီ	ကျော်ဒေဝီ
ဘူတိစန္ဒြ	၆	ကလျာဏဒေဝီ	ကလျာဏဒေဝီ
နိတိစန္ဒြ	၇	ကုမ်မာဇိုင်ဒေဝီ	(ပျက်စီး)

ယင်းသို့အစီအစဉ်ချပြပြီး ဝေသာလီခေတ် အေဒီခြောက်ရာစုတွင် ရခိုင်ပြည်၌ အနောက်ပိုင်း တိဘက်မြန်မာ စကားပြောဆိုကြကြောင်း၊ သက္ကတအမည်များ မဟုတ်ကြောင်း၊ ဒေသသုံးတိဘက်မြန်မာစကားအသုံး အနှုံးများသာ ဖြစ်ကြောင်း ဖော်ထုတ်တင်ပြခဲ့၏။

ယင်းကြေးနီပြားတွင် ရေးထိုးထားသော မူရင်းအက္ခရာနှင့် ဆရာဦးစံသာအောင်မှ လက်ငင်းပြဆိုထားသော စာလုံးများကို သေချာစွာလေ့လာကြည့်ပါ။ ပင်မလာဂတ်မင်တင်ပြမှုမှာ ယင်းတို့၏ အနောက်တိုင်းလေသံနှင့် အသံထွက်၍ တင်ပြထားမှုဖြစ်၏။ စာရေးသူတင်ပြမှုမှာ မူရင်းအက္ခရာကို မြန်မာပြည်သုံးအသံအတိုင်း ဝိဝိသသ ထွက်ပြခြင်းဖြစ်ပေ သည်။

မင်းဘူးကြေးနီပြားစာပုံ () တွင် နံပါတ်စဉ်ကြောင်းရေးအတိုင်း စိစစ်ကြပါရန်နှင့် စာရေးသူ၏အမြင်ကို တင်ပြပါမည်။

စဉ်	မူရင်းအက္ခရာ	ဘာသာပြန်အက္ခရာ	အသံထွက်ဖတ်ရန်
၂။	သူရိကိမ္မောဓေဝျာ	သိရိကိမ်တောမဒေဝီ	
၃။	သူရိကိမ္မလေ့ဝျာ	သိရိကိမ်ဒလဒေဝီ	
၄။	သူရိသုကနျာဒေဝျာ	သိရိသုကန်ယာဒေဝီ	
၅။	သူရိကျော်ဒေဝျာ	သိရိကျော်ဒေဝီ	
၆။	သူရိကလျာဏဒေဝျာ	သိရိကလျာဏဒေဝီ	

သက္ကတအသံဖြင့် သူရိကို နာမည်တိုင်းတွင် ထည့်သုံးထား၏။ ဥပ မာ အနော်ရထာမင်းကြီး အုတ်ခွက်စာတွင် သူရိအနုရဒ္ဒဒေဝ (သိရိအနု ရဒ္ဒဒေဝ)ဟု ရေးထိုးပုံမျိုးပင် ဖြစ်သည်။ သိရိကိုပယ်ဖြုတ်၍ ဖတ်ကြည့်သော် ကိမ်တောမဒေဝီ၊ ကိမ်ဒလဒေဝီ၊ သုကန်ယာဒေဝီ၊ ကျော်ဒေဝီ၊ ကလျာဏဒေဝီတို့သည် အရပ်သုံးနာမည်များ ဖြစ်ဟန်တူပေသည်။ သက္ကတနာမည် များဖြစ်ရန် နည်းပါးလှသည်။ ယခုခေတ်ကာလ သိရိကျော်၊ သိရိကိုကို ဖြင့် မှည့်ခေါ်သော အမျိုးသမီး အမည်များကို တွေ့ရှိနိုင်သည်။

ဝေသာလီကြေးနီပြားလက်ရေးနှင့် ထပ်တူထပ်မျှတူနေပြီး အိန္ဒိယ ရှေးဟောင်းသုတေသနမှ အေဒီခြောက်ရာစုဟု ခန့်မှန်းသော ဝေသာလီဒုတိ ယခေါင်းလောင်း၌ ကိမ်အာယန္တဟု တွေ့ရှိရသည်။

မူရင်းအက္ခရာ ဘာသာပြန်အက္ခရာ အသံထွက်
 ကိမာယန္တ ကိမ်အာယန္တ(ကိမ်အာယန်န)

ကြေးနီပြားစာနှင့် ဝေသာလီဒုတိယခေါင်းလောင်းစာမှာ အေဒီခြောက် ရာစုဖြစ်ပြီး၊ စာအုပ်နှစ်ခုလုံးတွင် (ကိမ်)ဟု အသံထွက် တူညီနေသည်ကို တွေ့ရသည်။ ပင်မလာဂတ်မင်မှ (ကင်)ဟု အသံထွက်သော်လည်း စာလုံး အနေအထားနှင့် မြန်မာအသံထွက်မှာ (ကိမ်)ဟုသာ ထွက်၍ ရသည်။

ကင်ဟူသည် အနောက်ပိုင်း တိဗက်မြန်မာစကားအရ အိမ်ဟု အဓိပ္ပာယ်ရကြောင်း ကောက်ချက်ချကြ၏။ သို့သော် ဝေသာလီခေတ်တွင် အမျိုးသမီး၌ ကိမ်ဟု အသုံးအနှုံးများခဲ့လိမ့်မည်။ ကိမ်မှ အိမ်ဖြစ်လာစရာ အကြောင်းလည်း ရှိနေ၏။ ယခုခေတ်တွင် အိမ်စိုးဖြူ၊ မအိမ်သာ၊ မအိမ်စိုး၊ အိမ်ကျော့ဖြူ၊ မအိမ်မြဟူ၍ ရခိုင်အမျိုးသမီးများ အမည်မှည့်ခေါ်ကြရာ ကိမ်မှဆင်းသက်ရွှေ့လျောလာသော စကားအသုံးအနှုံး ဖြစ်ဖွယ်ရာရှိ၏။

အာနန္ဒစန္ဒြ ကျောက်စာမှာ အာရက္ခ ဒေသျှဟု ပါရှိရာ ယင်းမှ အာရကံ ဖြစ်လာကြောင်း သုတေသီများယူဆချက်နှင့် တိုက်ဆိုင်ကြည့်စေလိုသည်။

ကြေးနီပြားစာမှ	-	သုကန်ယာဒေဝီ
ခေါင်းလောင်းစာမှ	-	ကိမ်အာယန်န (ကိမ်အာယန္တ)
ကြေးဆီမီးခွက်စာမှ	-	အာယနာ

- တူညီမှုများရှိနေရာ ဝေသာလီခေတ် ဒေသသုံးစကားများကို သတိ ပြုရမည်သာ ဖြစ်၏။
 သို့ဖြစ်၍ ဝေသာလီခေတ် စာပေယဉ်ကျေးမှုများကို သုံးသပ်လိုသော် အထက်တွင် ဖော်ပြပြီးသော
- (က) ဝေသာလီပထမခေတ်၊ ဒုတိယခေတ်
 - (ခ) ရခိုင်ပြည်သုံးစာပေ၊ (ခေတ်အလိုက်သုံးစွဲမှုအက္ခရာစာပေ)
 - (ဂ) ဒေသသုံးဘာသာစကားအသုံးအနှုံးများ စသည်ဖြင့် ယင်းတို့ကို သတိပြုလက်ကိုင်ထားလျက် အဖြေရှာရပေလိမ့်မည်။

ယေဓမ္မာဂါထာသမိုင်း

ဂေါတမဘုရားရှင်လက်ထက် ဥပတိဿနှင့် ကောလိတနှစ်ဦးတို့ သည် သဗ္ဗာယအမည်ရှိ တိတ္ထိဆရာကြီးထံ၌ တပည့်အဖြစ် နေထိုင်ကြ၏။ ဥပတိဿသည် တရားထူးလှည့်လည်ရှာဖွေရင်းဖြင့် ရာဇဂြိုဟ်မြို့တော် အတွင်း အရှင်အဿဇိမထေရ်နှင့် တွေ့ဆုံသဖြင့် များသည်ဖြစ်စေ နည်း သည်ဖြစ်စေ တရားဒေသနာ ဟောကြားပါရန် လျှောက်ထားလေသည်။

ယင်းသို့ တောင်းပန်လျှောက်ထားသဖြင့် အဿဇိမထေရ်မှ အကျဉ်းချုပ်အားဖြင့် ယေဓမ္မာဂါထာကို

ဟောကြားလေ၏။ နာကြားအပြီး၌ ဥပတိဿ သောတာပန်တည်း၏။ သူငယ်ချင်းဖြစ်သော ကောလိတကို တစ်ဆင့် ဟောပြောပြီး တပည့်များနှင့် ဘုရားရှင်ထံသွားရောက်၍ ရဟန်းပြုကြလေ၏။

မြတ်စွာဘုရားသာသနာ၌ ဥပတိဿမှ အရှင်သာရိပုတ္တရာမထေရ်၊ ကောလိတမှ အရှင်မောဂ္ဂလန်မထေရ်အဖြစ် သာသနာတော်၌ အလွန်ထင်ရှားသော အရှင်မြတ်ကြီးများ ဖြစ်ခဲ့ကြလေသည်။

သင်္ဂါယနာတင်၍ စိစစ်သုပ်သင်ထားသော ဝိနည်းမဟာဝါနှင့် ထေရာ အပါဒါနိ၌လာရှိသည့် ယေဓမ္မာဂါထာနှင့် အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို ဖော်ပြပါမည်။

ယေဓမ္မာ ဟေတုပ္ပဘဝါ၊ တေသံ ဟေတုံ တထာဂတော အာဟ တေသဉ္စ ယောနိရောဓေါ၊ ဧဝံဝါဒီ မဟာသမဏော။

- ယေဓမ္မ - အကြင်ခန္ဓာငါးပါး၊ ရုပ်နာမ်တရားတို့သည်
- ဟေတုပ္ပဘဝါ - အကြောင်းဖြစ်သော သမုဒယသစ္စာလျှင် အစရှိ ကုန်၏။
- တေသံ - ထိုခန္ဓာငါးပါး၊ ရုပ်နာမ်တရားတို့၏
- ဟေတုံ - အကြောင်းဖြစ်သော သမုဒယသစ္စာကိုလည်း
- တထာဂတော - မြတ်စွာဘုရားသည်
- အာဟ - ဟောတော်မူ၏
- တေသဉ္စ(ဓမ္မာနံ) - ထို ဒုက္ခ၊ သမုဒယ သစ္စာနှစ်ပါးတို့၏
- ယောနိရောဓေါ - အကြင်ချုပ်ရာဖြစ်သော နိရောဓသစ္စာ၊ ချုပ်ရာသို့ ရောက်ကြောင်း

ဖြစ်သော မဂ္ဂသစ္စာသည် (အတ္ထိ-ရှိ၏)

- (တဉ္စ) - ထို နိရောဓသစ္စာ၊ မဂ္ဂသစ္စာကိုလည်း
- တထာဂတော - မြတ်စွာဘုရားသည်
- အာဟ - ဟောတော်မူ၏
- မဟာသမဏော - ရဟန်းမြတ်ဖြစ်တော်မူသော မြတ်စွာဘုရား သည်
- ဧဝံဝါဒီ - ဤသို့အယူရှိ၏။

ယေဓမ္မာဂါထာတော်သည် သစ္စာလေးပါးတရားကို အနှစ်ချုပ်၍ ဟော ကြားသော တရားအဆီအနှစ် ဖြစ်၏။ တရားတော်မြတ်ကို ပူဇော်သော အားဖြင့် ရခိုင်ဝေသာလီခေတ်၌ ယေဓမ္မာဂါထာတော်ကို ဓမ္မအလှူအဖြစ် ကျောက်စာ၊ အုတ်ချပ်စာများတွင် ရေးထိုး၍ ပူဇော်ခဲ့ကြလေသည်။

ဝေသာလီမြို့ဟောင်းမှရရှိသည့် နီတိစန္ဒြိမင်းမိဖုရားကျောက်စာနှင့် ယင်းမိဖုရား “စန္ဒြိသီရိ” ပင် ရေးထိုးသည့် သံတွဲမြို့၊ အံတော်စေတီ ကျောက်စာတွင် “ဒေယျဓမ္မော” ဟု ပါရှိရာ တရားအလှူ ပေးလှူ ရေးထိုးကြောင်း ပေါ်လွင်သည်။

နိုင်ငံခြားသား ပညာရှင်၏ အမြင်

နိုင်ငံခြားသားပညာရှင် ဂျီစီးဒီ()မှ ကောက်ချက်ချပုံမှာ ဘုရားရှင်၏ အနှစ်ချုပ်ပါသော လေးကြောင်းမျှ ဂါထာတော်သည် အနှစ်ချုပ် အဆီအနှစ်ဖြစ်ကြောင်း၊ ယင်းဂါထာနှင့်ပင်လျှင် အရှင်သာရိပုတ္တရာ၊ အရှင်မောဂ္ဂလန်တို့ အကျွတ်တရားရစေခဲ့ပုံသာမက သာဝကအဖြစ်သို့ ရောက်စေခဲ့၏။

ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များအဖို့ တန်ခိုးကုဒ္ဓိပါဒ်တစ်ခုအဖြစ် ခံယူခြင်းခံရစေသည့်အပြင်၊ ယင်းတရားတော်အား မကြားနာရသေးဘဲ အခြားသူများအတွက် ဧရာမစွမ်းအင်လက္ခဏာရှိသောဂါထာဟု ယူဆရပေကြောင်း ကောက်ချက်ချခဲ့ လေသည်။

ဝေသာလီဘုရားကြီးကုန်းကျောက်စာ

ဝေသာလီဘုရားကြီးကုန်းကျောက်စာကို ဝေသာလီကျောင်းဆရာတော်မှ တွေ့ရှိပြီး၊ ကျောက်စာမှာ အလျား(၁)ပေ၊ အနံ(၇)လက်မ၊ ထု(၅)လက်မရှိ၍ စာကြောင်းရေလေးကြောင်း ပါရှိသည်။

လက်ငင်းပြန်ဆိုအကွရာ

- ၁။ ယေဓမ္မာ ဟေတု ပဘဝါ
- ၂။ ဟေတု တေသံ တထာဂတော အာဟ
- ၃။ တေသဉ္စ ယောနိရောဓ
- ၄။ ဧဝံဝါဒီ မဟာသမဏ

ဂုပ္ပတအကွရာဖြင့် ရေးထိုးသော ပါဠိဘာသာကျောက်စာဖြစ်သည်။ ယ အကွရာမှာ လက်ဝဲဘက်အပြင်သို့ ထွက်လေ့ရှိသော ခေါင်းကလေးမှာ အတွင်းသို့ လိပ်ဝင်နေ၏။ ဟ အကွရာနှစ်မျိုးရေးထားပြီး ဟေတုတွင် ဟ အကွရာမှာ မြွေလိန်တွန့်သကဲ့သို့ တွန့်ကာအောက်သို့ တွဲကြလျက် ရှိသည်။

ယေဓမ္မာနှင့် နိရောဓတွင် ဓ-အောက်ချိုင့်မှာ ဝ-လုံးသဏ္ဍာန် တွေ့ရ မည်။ ယင်းမှာ ဂုပ္ပတအကွရာ(ခ)အကွရာ ဖြစ်၏။ ဆရာဦးစံသာအောင် မှ (၄)အကွရာ ယူဆဖော်ပြခဲ့သည်။ ငြိန္တအကွရာဆိုလျှင် (၄)ဖြစ်၍ ဂုပ္ပတ အကွရာဆိုပါက (ခ)အကွရာဖြစ်၏။

မြန်မာပဏ္ဍိတ်ဆရာကြီး ဦးဦးသာထွန်းမှ ဂုပ္ပတစာပေအကွရာဖြစ်ကြောင်း ထောက်ခံခဲ့သည်။ ဝေသာလီ မြို့ဟောင်းတွင် မဟာစန္ဒရား(မဟာသုရိယတိုင်းစန္ဒြား) မင်းကြီးတည်ခဲ့သော ရုပ်ပွားတော်တစ်ဆူ ရှိ၏။ ထို ရုပ်ပွားတော် တံတိုင်းအတွင်း ကျောက်စေတီမှရရှိသော ကျောက်စာဖြစ်သည်။

မဟာစန္ဒရားမင်းကြီးနှင့် မိဖုရားကြီး သုပဘာဒေဝီတို့သည် နန်းစံ(၃၂)နှစ်မြောက်တွင် ရုပ်ပွားတော် (ဝေသာလီ ဘုရားကြီး) အား တည်ထားကြောင်း၊ ဘုရားတည်ပြီး ဓမ္မအလှူတော်အဖြစ် ရေးထိုးလှူဒါန်းခြင်းပင်ဖြစ်ကြောင်း ဆရာကြီး ဦးဦးသာထွန်းမှ ရကျိင်ဝေသာလီမြို့ဟောင်းမှ ဂုပ္ပစာဆောင်းပါးတွင် ဖော်ပြခဲ့သည်။

သမိုင်းမှတ်တမ်းနှင့် အကွရာအရေးအသားအရ အေဒီလေးရာစု ရေးထိုးသော ပါဠိကျောက်စာစစ်စစ်ဖြစ်ပြီး ခရစ်သက္ကရာဇ် (၃၅၉)ခုနှစ်တွင် မဟာစန္ဒရားမင်းကြီးရေးထိုးခဲ့ကြောင်း လေ့လာသိရှိရသည်။

ပညာရေးဝန်ကြီးဌာန၊ မြန်မာစာအဖွဲ့မှပြုစုသော မြန်မာအဘိဓာန်တွင် ဖော်ပြထားသည်မှာ အာနန္ဒစန္ဒြား ကျောက်စာသည် ဂုပ္ပတအကွရာမှ ဆင်းသက်လာသော နာဂရီအကွရာဖြင့်ရေးထိုးသော သက္ကတဘာသာ ကျောက်စာ ဖြစ်ကြောင်း ဖော်ပြထားသည်။

သို့ဖြစ်၍ ဝေသာလီခေတ်၏ ပင်မအကွရာမှာ ဂုပ္ပတအကွရာဖြစ် ကြောင်း သိသာထင်ရှားလေသည်။

သံတွဲခရိုင်လုံးမော်ကျောက်စာ

ယင်းကျောက်စာကို သက္ကရာဇ်(၁၈၇၂)တွင် ဗိုလ်မှူးကြီးဖရိုင်ယာမှ တောင်ကုတ်မြို့နယ် ကမ်းထောင့်ကြီးရဲစခန်းအနီး ငလုံးမော်ရွာနှင့်ကပ် လျက် တောင်ကုန်းပေါ်မှ ရရှိခဲ့သည်။

အလျား(၇)လက်မ၊ အနံ(၅)လက်မခွဲရှိပြီး ထု(၁)လက်မ၊ စာကြောင်း ရေ (၇)ကြောင်းပါရှိလေသည်။

ယခုစေတီလက်ငင်းအကွရာ

- ၁။ ယေဓမ္မာ ဟေတု ပြဘဝ ဟေတု
- ၂။ တေသံ ဝှာထာဂတ ဟျဝေါ ဒတေသဉ္စ ယော
- ၃။ နိရောထ ဧဝံဝါဒီ မဟာသျှဏ
- ၄။ ဥပါသကမ ဤဂါ ဥပါသ
- ၅။ ကသကောမ ဝဗ္ဗမကာရ
- ၆။ ယေ - မာတာပိတကု
- ၇။ သလ

ပါဠိဘာသာဖြင့် ရေးထိုးသောကျောက်စာပင် ဖြစ်၏။ ပါဠိဘာသာ တွင် သက္ကတအသံ တစ်လုံးစ နှစ်လုံးစသာ ပါဝင်သည်။ ပဘဝါကို ပြဘ ဝါ၊ အာဟ-ကိုဟျ၊ သမဏကို သျှဏဟူ၍ အနည်းငယ် ရောနှောပါဝင်ခြင်းသာ ရှိ၏။ သက္ကတဖြင့်သာဆိုလျှင် “မာတွပိတကုသျှလ” ဟူသော ဆက်လက်ရေးထိုးပေမည်။ ယခုမူ “မာတာပိတကုသလ” ဟူသော

ပါဠိသက်သက် တွေ့ရှိရလေသည်။ ယေဓမ္မာ၌ (ခ)အောက်ချိုင့်အက္ခရာမှာ ဝေသာလီ ဘုရားကြီးကုန်းကျောက်စာမှ (ခ)အက္ခရာအတိုင်း ‘ဝ’ လုံး သဏ္ဍာန်သုံးထားကြောင်း တွေ့ရသည်။ တထာဂတမှ (ထ)အက္ခရာ၊ နီရာဓမှ (ထ) အက္ခရာမှာ အေဒီလေးရာစုသုံး ဂုပတ(ထ)အက္ခရာဖြစ်ကြောင်း သိသာစွာတွေ့ရသည်။

သို့ဖြစ်၍ ငလုံးမော်ကျောက်စာသည် ဂုပတအက္ခရာရွေ့လျော့ဆင်း သက်နေဟန်တွေ့ရှိရသဖြင့် အေဒီလေးရာစု (သို့မဟုတ်) ငါးရာစုကျောက် စာဖြစ်ကြောင်း သိသာလှပေသည်။

ဆရာကြီးဦးစံသာအောင်မှ စာကြောင်းရေခြောက်မှအစ အက္ခရာကို (ယိ)ဟု ပြန်ဆိုခဲ့သည်။ လုံးကြီးတင်မဟုတ်ပါ သဝေထိုးသာဖြစ်ကြောင်း ဆန်းစစ်ကာ သိသာလှပါသည်။

အဓိပ္ပာယ်ပြန်ဆိုမှု

- ဥပါသကမ - ရတနာသုံးပါးဆည်းကပ်ကိုးကွယ်သော အမျိုးသမီး
- ဥပါသက - ရတနာသုံးပါး ဆည်းကပ်ကိုးကွယ်သော အမျိုးသား
- ဝဗ္ဗမကာရ - ချပ်ဝတ်မိန့်ညိုစစ်ဝတ်စုံများ ချုပ်လုပ်သူ
- ယေ - အကြင်
- မာတာပိတ - မိခင်ဖခင်
- ကုသလ - ကောင်းမှု (ကုသိုလ်)

အကြင်မိခင်ဖခင်တို့အတွက် စစ်ဝတ်စုံများ ချုပ်လုပ်သူ ဥပါသကာ ဇနီးမောင်နှံနှစ်ဦးတို့မှ ကောင်းမှုပြုသည်ဟု အဓိပ္ပာယ် ရရှိသည်။

သုတေသီများမှ “ဤဂါ” နှင့် “သကောမ”မှာ တိဗက်မြန်မာ အင်ဒိုချိုင်းနားစကားဖြစ်သည့် ရခိုင်ဒေသ အရပ်သုံးနာမည်များ ဖြစ်ဖွယ်ရာရှိကြောင်း တင်ပြထားကြပါသည်။

သက္ကတဘာသာသည် မြောက်ပိုင်းသာသနာကိုသာ လွှမ်းမိုးသည် မဟုတ်သေး၊ တောင်ပိုင်းသာသနာ၌လည်း နောက်ပိုင်းကျသော ဋီကာများ အလင်္ကာကျမ်းများ ခရစ်နှစ်လေးရာစုတွင် သီဟိုဠ်သမိုင်းကျမ်းဖြစ်သော ပါဠိဘာသာဖြင့် ပြုစုသည့် ဒီပဝံသကျမ်းတို့၌ပင် အေဒီငါးရာစုတွင် ပါဠိဘာ သာဖြင့်ပင် ပြုစုသောသီဟိုဠ်သမိုင်းမဟာဝံသကျမ်းတို့၌ပင် သက္ကတအသုံး အနှုံးများပါဝင်နေကြောင်း မောင်အံ့(မဟာဝိဇ္ဇာ-ဘုံဘေ)၏ သာသနာ ၂၅၀၀-ခရီးတွင် ဖော်ပြပါရှိသည်။

သို့ဖြစ်၍ ဝေသာလီဘုရားကြီးကျောက်စာ အေဒီလေးရာစုတွင် သက္ကတအသုံးအနှုံးမပါဝင်သေးဘဲ ပါဠိ သက်သက် ဖြစ်နေခဲ့ပြီး ငလုံးမော်ကျောက်စာ၌ တစ်လုံးစ နှစ်လုံးစ ရောနှောပါဝင်လာခဲ့ပြီဖြစ်ရာ ငလုံးမော် ကျောက်စာမှာ အေဒီလေးရာစုမကုန်မီကာလ (သို့မဟုတ်) အေဒီငါးရာစု အစပိုင်းဖြစ်နိုင်ကြောင်း ခိုင်လုံလှပေသည်။

ကမ္ဘာကျော်ငလုံးမော်

ကမ္ဘာကျော်ငလုံးမော်ကျောက်စာနှင့်ပတ်သက်၍ စာရေးသူကိုယ် တိုင် ငလုံးမော်ကျေးရွာသို့ သွားရောက်လေ့လာ သုတေသနပြုခဲ့သည်။ အချို့သော စာအုပ်စာတမ်းများ၌ “ငလွန်းမော်” ဟု ဖော်ပြကြသည်။ အမှန်မှာ ငလုံးမော် ဖြစ်၏။ ငလုံးမော်ရွာခြေရင်းရှိ တောင်ကုန်းတွင်တည် ရှိသော စေတီပျက်အတွင်းမှရရှိသော ကျောက်စာ ဖြစ်သည်။

တောင်ကုတ်မြို့၊ ကံပိုင်မဟာဝိဟာရကျောင်းတိုက်၊ စာချဆရာတော် ဦးကုန္တာစာရမှ စီစဉ်ပေးသဖြင့် သွေးကျောက်ဆရာတော် တောင်ကုတ်မြို့၊ သိမ်တောင်ကျောင်းမှ ဦးသီရိန္ဒာတို့၏ကူညီမှုဖြင့် ရောက်ရှိခဲ့သည်။ ခရီးစဉ်မှာ တောင်ကုတ်မြို့မှ(၁၀)မိုင်ဝေးကွာသည့် ကင်းတောင်ရွာသို့ မော်တော်ကားဖြင့်သွားခဲ့သည်။ ကင်းတောင်ရွာမှာ အိမ်ခြေ ငါးရာကျော်ခန့်ရှိပြီး စနစ်တကျအကွက်ချကာ ဖြောင့်တန်းညီညာသောလမ်းများနှင့် ပဏာရလှသည်။ ကင်းတောင်ရွာ မဟာဘုံကထိန်မှပင့်သဖြင့်ရောက်ရှိခဲ့ရာ ဘာသာ၊ သာသနာအလွန်စည်ကားသော ရွာတစ်ရွာဖြစ်ကြောင်းတွေ့ရှိရ သည်။

ထိုကင်းတောင်ရွာမှတစ်ဆင့် စက်လှေဖြင့် အနောက်ဖက်သို့ မိနစ် ၂၀-ခန့်သွားလျှင် ငလုံးမော်ရွာသို့ ရောက်လေ သည်။ လယ်ယာဘက်ကမ်းတွင် ကင်းတောင်ရွာ၊ ကမ်းထောင့်ကြီးရွာနှင့် ငလုံးမော်ရွာတို့ တည်ရှိ သည်။ လက်ဝဲဘက်ကမ်း တွင် တရဘရွာ၊ ဝိုင်ထောင့်ရွာနှင့် ဇေယျရာဇ်ရွာတို့ကို တွေ့ရှိရသည်။

တရဘရွာမှာ နယ်ချဲ့တော်လှန်ရေးခေါင်းဆောင် ဗိုလ်ကျော်ဝင်းဇာတိရွာဖြစ်ပြီး အရှင်ကုန္တာစာရ (အစိုးရဓမ္မာ စရိယ၊ ဒီဃနိကာယပါဠိပါရဂူ) တိပိဋကဓရစာမေးပွဲတွင် ဥဘတောဝိဘင်္ဂဓရဘွဲ့ရ အရှင်သူမြတ်၏ ဇာတိရွာဖြစ်၍

ထူးချွန်သောထင်ရှားသော ပုဂ္ဂိုလ်များ၏ ဘူမိနက်သန်မြေ ဖြစ် သည်။

ဝိုင်ထောင့်ရွာကမ်းနဖူးတွင် တောင်ကုန်းတစ်ခုရှိ၏။ ယင်းတောင်ကုန်း ပေါ်၌ မုခ်ဝလေးခုဖြင့် စေတီတစ်ဆူ ရှိလေသည်။ ဝိုင်ထောင့်ကျွန်းရှိ မြေနု ကျွန်းပေါ်တွင် ဆောင်းရာသီ သီးနှံများ ဝေဝေဆာဆာဖြင့် တွေ့မြင်ရသည်။ ထိုမှတစ်ဆင့် ဇမ္ဗူရာဇ်ရွာအရောက်တွင်လည်း မြေနုကျွန်းတွင် စိုက်ပျိုး ထားသော ဆောင်းသီးနှံများ ထပ်မံတွေ့ရှိရပြီး ညီညီညာညာနှင့်လှပနေ သော အုန်းပင်တန်းများက ရွာ၏ကျက်သရေဆောင် ဖြစ်နေတော့သည်။

ယင်းတစ်ဖက်ကမ်းတွင် ငလုံးမော်ရွာရှိသည်။ အိမ်ခြေငါးဆယ်ခန့် ရှိပြီး ရွာ၏ခြေရင်းမြစ်ကမ်းနဖူးတွင် တောင်ကုန်းတစ်ခုရှိသည်။ ယင်းတောင်ကုန်းတွင် မုခ်ဝလေးခုဖြင့် စေတီတစ်ဆူရှိ၍ ရှေးဟောင်းစေတီကို ပြုပြင်ထား ကြောင်း သိရသည်။ ဗိုလ်မှူးကြီးဖရိုင်းယာသည် တောင်ကုန်းရှိ ဂူတစ်ခုက ကျောက်စာကို ရရှိကြောင်း ဖော်ပြထား၏။ ဂူဆိုခြင်းမှာ ပျက်စီးနေသောစေတီပျက်၏ လိုဏ်ဂူသာဖြစ်ဖွယ်ရှိသည်။ ဥပါသကာဇနီးမောင် နံနစ်ဦးမှာ တည်ခဲ့သော စေတီဖြစ်ပြီး ဓမ္မအလှူတော်အဖြစ် ယေဓမ္မာဂါထာ ရေးထိုးပူဇော်ကာ အလှူအကြောင်း မှတ်တမ်းပြုခဲ့ခြင်း ဖြစ်လေသည်။

ငလုံးမော်ဘုန်းတော်ကြီးကျောင်းတွင် ဦးစောလှအောင်ပုံတူပြုလုပ်ထားသော စကျင်ကျောက်ငလုံးမော် ကျောက်စာကို တွေ့ရှိခဲ့ရသေးသည်။ ယင်းကဲ့သို့သော အခြေအနေများကိုထောက်ဆ၍ တောရောမြို့ပါမကျန် စာပေ တတ်မြောက်ကျွမ်းကျင်နေပြီး ယေဓမ္မာဂါထာ၏ ကျယ်ပြန့်နေရာယူထားမှုကို ခန့်မှန်းနိုင်ပေသည်။

ကျောက်တော်မြို့မှ ကျောက်စာ

ဤကျောက်စာကို ဒေါတာဖော်ချမ်မာပြုစုရေးသားသော အာရကံခေါ် စာအုပ် စာချပ်နံပါတ်(၇)ခါတ်ပုံ နံပါတ် (၃)တွင် တွေ့ရှိနိုင်ကြောင်းနှင့် ရှေးဟောင်းသုတေသနညွှန်ကြားရေးဝန်၏ ၁၉၅၈-၅၉ ခုနှစ်အတွက် နှစ် ချုပ်အစီရင်ခံစာ တွင်လည်း ခါတ်ပုံနံပါတ်(၄၀)အဖြစ် ဖော်ပြထားကြောင်း သိရသည်။

ဆရာဦးစံသာအောင်၏ ရခိုင်ပြည်သုံး အက္ခရာစာအုပ်တွင် ပုံ(၁၉) အဖြစ် တွေ့ရှိရသည်။

ယခုလက်ငင်းအက္ခရာ

၁။ ယေဓမ္မာ ဟေတုပြဘဝါ ဟေတုဓမ္မသံ တထာဂတော ဟျဝဒတ္ထ သဉ္စ

၂။ ယောနိရောဓေါ ဇဝမ္မာဒိ မဟာသျှမဏ

ရှေးကျောက်စာအတိုင်း ပါဠိကျောက်စာပင် ဖြစ်သည်။ သက္ကတဘာ သာကျောက်စာ မဟုတ်ပေ။ ရှေးနည်းတူ (ပြ-ဟျ-သျှ) သက္ကတသံ တစ် လုံးစ နှစ်လုံးစသာ ပါဝင်သည်။ “ဟေတုဓမ္မသံ” ကို ဟေတုမ်တေသံ (ဟေတုတေသံ)ဟု ဖတ်ရမည်။ သဒ္ဒါစည်းကမ်းအရ ပုဒ်ဖြတ်သော် ဟေတု တေသံဟု ဖြတ်ရမည်။ မ-အက္ခရာသည် နိဂ္ဂဟိတ်အဖြစ် ပြောင်းလဲနိုင်၍ နိဂ္ဂဟိတ်သည် မ-အက္ခရာသို့ ပြောင်းလဲနိုင်၏။ ဇဝမ္မာဒိကို ဇဝမ်ဝါဒိ (ဇဝံ ဝါဒိ)ဟု ဖတ်ရမည်။ နိဂ္ဂဟိတ်ကို မ-အက္ခရာအဖြစ် မ-အက္ခရာကို နိဂ္ဂ ဟိတ်အဖြစ် ရှေးနည်းတူ ပြောင်းလဲနိုင်သည်။

ဤအရေးအသားသည် သဒ္ဒါစည်းကမ်းနှင့်ကိုက်ညီပြီး ရှေးခေတ်မှ သုံးနှုံးရေးသားပုံ ထူးခြားမှုကို သတိပြုသင့် သည်။

ယင်းကျောက်စာကို ဆရာဦးစံသာအောင်မှ အေဒီခြောက်ရာစု ဖြစ်နိုင်ကြောင်း ခန့်မှန်း၏။ အရေးအသားနှင့် အက္ခရာများကို ကြည့်၍ အေဒီ ခြောက်ရာစု ဖြစ်နိုင်ပေသည်။

ရှင်းလင်းတင်ပြချက်

ယခုကျောက်စာတွင် ဟျဝဒတ္ထသဉ္စ ယောနိရောဓေါ- ဟု တွေ့ရှိရသည်။ ဆိုလိုရင်းမှာ ဝဒထတေသဉ္စ ယောနိ ရောဓေါဖြစ်၏။ ယင်း ဝဒထတေ သဉ္စဟု သုံးထားခြင်းသာ ဖြစ်ပေသည်။

ဤသို့ ကြိယာပုဒ်နှစ်ပုဒ် သုံးထားသည်။ သက္ကတဖြင့် ဟျပါဠိဖြင့် ဝဒယ ဟု သုံးနှုံးထား၏။ ဓာတုတ္ထဒီပနီကျမ်းတွင် ဝဒဝိယတ္ထိယံဝါစာယံဟု ပြ၍ ဝဒ-ဝဒ ဓာတ်သည် ဝိယတ္ထိယံဝါစာယံ၊ အနက်သိမြင်ပီပြင်ထင်ရှား သောစကားဟူ၍ ဖွင့်ဆိုထား၏။

ဝဒထ-ရွတ်ဆို ကြပါဟု တိုက်တွန်းနှိုးဆော်သောစကားရပ်ဖြစ်၍ ကျောက်စာရေးထိုးသူမှားမှ

နှိုးဆော်တိုက်တွန်းချက်ကို ထည့်သွင်းခဲ့ခြင်း ဖြစ်နိုင်ပေသည်။

ငလုံးမော်ကျောက်စာတွင်လည်း ဟုဝေါဒတေသဉ္စ ယောနိ ရောထ ဟူ၍ တွေ့ရပေမည်။ ဝဒထ-တေသဉ္စကို ယင်းသို့သုံးထားခြင်းသာ ဖြစ်၏။ ကျောက်စာရေးထိုးသူများမှာ ပါဠိသဒ္ဒါ၊ ပါဠိဘာသာရပ်တွင် ကျွမ်းကျင်ပုံ မပေါ်ပေ။ အာဂုံနှုတ်တိုက်ရရှိထားသည်ကို အကွရာဖြင့် ပုံဖော်ရေးထိုးခြင်း ဖြစ်ရာ အကွရာများ ချို့ယွင်းနေဟန် ရှိသည်။

သို့သော် ဌာန်ကရီဏ်းကျကျရေးထိုးထားသော ဝေသာလီဘုရားကြီး ပါဠိကျောက်စာမှလွဲ၍ ကျောက်စာတိုင်းလိုလို ယင်းကဲ့သို့ တွေ့ရှိရသည် ဖြစ်ရာ၊ ရှေးယခင်က အသုံးအနှုံးနှင့် ယခုကာလအသုံးအနှုံး ကွာခြားမှု ရှိခြင်းလည်း ဖြစ်နိုင်သည်ဟု ထင်မြင်ယူဆမိပါ၏။ တိုက်တွန်းနှိုးဆော်ချက် ပါဠိဖြစ်သော (ဝဒထ)ကို သုံးနှုံးထည့်သွင်းမှုကို တွေ့ရသဖြင့် ပါဠိကို ပိုင်ပိုင် နိုင်နိုင် သုံးစွဲနေကြကြောင်း ပေါ်လွင်နေလေသည်။

ဝေသာလီသင်းကျစ်တော်တောင်ကျောက်စာ

ယင်းကျောက်စာကို ဝေသာလီမြို့ဟောင်း သင်းကျစ်တော်တောင်မှ ၁၉၅၆-ခုနှစ် မေလတွင် ရရှိကြောင်း သိရသည်။ အလျား (၈)လက်မ၊ အနံ(၅)လက်မခွဲရှိ၍ စာကြောင်းရေ လေးကြောင်း ပါရှိ၏။

ယခုအကွရာ

- ၁။ ယေဓမ္မ ဟေတု ပြဘဝါဟေတု
- ၂။ တေသံ တထာဂတော ဟျဝဒတ်
- ၃။ တေသဉ္စ ယောဏီ ရောဓေါ ဧဝံ
- ၄။ ဝါဒီ မဟာသျှမဏ

သက္ကတကျောက်စာမဟုတ်ပေ။ ပါဠိဘာသာကျောက်စာ ဖြစ်၏။ ရှေးနည်းတူ ပြ-ဟျ-သျှ-သာ သက္ကတအသုံး ပါဝင်သည်။ ပါဠိလို ဝဒထ အား ဝဒတ်ဟု သုံးနှုံးထား၏။ ဝဒထပါဠိအသုံးကို “ဝဒတ်” ဟု မြန်မာမှု ပြုကာ သုံးစွဲထားသဖြင့် ဝေသာလီခေတ်တွင် ဒေသိယဘာသာစကား၌ ပါဠိကို မြန်မာမှုပြုသုံးစွဲနိုင်ကြောင်း ကောက်ချက်ချနိုင်ပေသည်။ အကွရာ နှင့် အရေးအသားအရလည်းကောင်း၊ ယေဓမ္မကျောက်စာအချို့ကို ထောက်ဆ၍လည်းကောင်း၊ အေဒီ ခြောက်ရာစု ဖြစ်နိုင်ပေသည်။

ဝေသာလီမြို့ဟောင်း ကျောက်စာ

ရခိုင်ဝေသာလီမြို့ဟောင်းမှ ၁၉၁၂-ခုနှစ်တွင် ရရှိသော ကျောက်စာ ဖြစ်၍ စာကြောင်းရေ နှစ်ကြောင်းပါရှိပြီး အရင်းအဖျား အနည်းငယ် ချို့ယွင်းပျက်စီးနေသည်။ မူရင်းအကွရာကို () တွင် တွေ့မြင်လေ့လာနိုင်သည်။

လက်ငင်းအကွရာ

- ၁။ ယေဓမ္မာ ဟေတုပြဘဝါ ဟေတု တေသံ တထာဂတော
- ၂။ ဝဒတ္ထေသဉ္စ ယေနိရောဓေါ ဧဝံဝါဒီ မဟာသ

ပါဠိဘာသာကျောက်စာ ဖြစ်သည်။ ပြဘဝါ တစ်လုံးသာ သက္ကတ အဖြစ် ပါဝင်၏။ ဝဒထတေသဉ္စ-ပါဠိကို ဝဒတ္ထေသဉ္စဟုပင် သုံးထားသည်။ ယင်းဂါထာကို ရွတ်ဆိုကြရန် တိုက်တွန်းထားချက် ဖြစ်၏။ မဟာသ-ဟု တွေ့ရပြီး ပျက်စီးနေသော်လည်း “မဟာသမဏ” ဟုသာ ရေးထိုး ကြောင်း သံသယဖြစ်စရာ မရှိပေ။

လက်ရေးလက်သားနှင့် အကွရာစာလုံးအရ သက္ကတအနေဖြင့် “ပြ ဘဝါ” တစ်ခုသာ တွေ့ရှိရသဖြင့်၊ ဝေသာလီဘုရားကြီး ကျောက်စာပြီး လျှင် ပါဠိဘာသာအနေဖြင့် ဒုတိယမြောက် အပီပြင်ဆုံးကျောက်စာ ဖြစ်၏။

အကွရာစာလုံးများမှာ ဂုပ္ပတအကွရာများဖြစ်နေခြင်း ဒုတိယမြောက် ပါဠိဘာသာအပီပြင်ဆုံးကျောက်စာ ဖြစ်ခြင်းတို့ကြောင့် အေဒီလေးရာစုအကုန် ငါးရာစုအစပိုင်းလောက်သာ ဖြစ်နိုင်ဖွယ် ရှိသည်။

အံတော်စေတီမှ စန္ဒြေသီရိမိဖုရားကျောက်စာ (သံတွဲမြို့)

ယင်းကျောက်စာကို (၂၀. ၁၁. ၉၄)နေ့တွင် အံတော်ကျေးရွာမှ ဦးအေးသန်း တွေ့ရှိသည်။ အံတော်စေတီရင်ပြင်နှင့် တောင်တော်ကို သန့်ရှင်းရေးများ ပြုလုပ်ကြစဉ် စေတီတော်၏ အုတ်တံတိုင်းအနီးမှ ဖော်ယူရရှိပြီး စာကြောင်းရေရှစ်ကြောင်း ပါရှိ၏။ ကျောက်စာမှာ အလျား (၁၆)လက်မ၊ အနံ (၁၀)လက်မ၊ ထူ(၂)လက်မရှိပြီး ဝိဇယာရာမကျောင်း (အံတော် ကျောင်းသစ်)တွင် သိမ်းဆည်းထားလေသည်။

ယဇ္ဇအက္ခရာ

- ၁။ ယေဓမ္မာ ဟေတု ပြဘဝါ
- ၂။ ဟေတုံ တေသံတထာဂတော ဟျဝေါ
- ၃။ ဒတ္ထေသဉ္စ ယောနိရောဓေါ
- ၄။ ဧဝံဝါဒီ မဟာသမဏ
- ၅။ ဒေဝိသာဝိတာ စန္ဒြေသျှိယာနာမ
- ၆။ ပရမေပါသိကသျှ ဒေယျဓမ္မော
- ၇။ ယံမသစ္စာ သတ္တာနာမနု
- ၈။ ကတ္တမ

ရှေးဦးစွာ စာကြောင်းရေတစ်မှလေးအထိ ယေဓမ္မာဂါထာကို သုံးသပ် တင်ပြပါမည်။ ယေဓမ္မာဂါထာကား ပါဠိဘာသာဂါထာဖြစ်၍ သက္ကတအား ဖြင့် ပြဘဝါဟျ-သာ ပါဝင်လေသည်။

စာကြောင်းရေ ငါးမှ ရှစ်အထိမှာမူ ပါဠိနှင့်သက္ကတ ရောထွေး သုံး နှုံးထားကြောင်း တွေ့ရသည်။ သို့ဖြစ်၍ ယင်းကျောက်စာအား ကောက် ချက်ချသော် ပါဠိဘာသာတွင် သက္ကတ ရောထွေးရေးထိုးသော ကျောက် စာဖြစ်လေသည်။

ဝေသာလီတွင် အေဒီ ၅၂၀-မှ ၅၇၅-အထိ စိုးစံသော နိတိစန္ဒြ မင်း၏ မိဖုရားဖြစ်သူ စန္ဒြေသီရိရေးထိုးသော ကျောက်စာဖြစ်၏။ အေဒီ ခြောက်ရာစုကျောက်စာဖြစ်၍ သက္ကတများ အတော်အတန်နေရာယူ ကျယ်ပြန့်လာဟန် ပေါ်လွင်၏။

ကျောက်စာအဓိပ္ပာယ်

စာကြောင်းရေ ငါးမှရှစ်အထိမှာ ဤ(စေတီတော်သည် စန္ဒြေသီရိ ယအမည်ရှိသော မိဖုရား၏ ကောင်းမှုအလှူတော်ဖြစ်၏။ မြတ်စွာဘုရား၌ သဒ္ဓါကြည်ညိုခြင်းနှင့်ပြည့်စုံသော ဥပါသိကာမဖြစ်သည့်အလျောက် သတ္တဝါ အပေါင်းတို့သည် အမြတ်ဆုံးသော သစ္စာဉာဏ်ကို ရစေခြင်းအကျိုး ငှာ ဓမ္မအလှူတော်ကို ပြုလုပ်လှူဒါန်းပါသတည်း) ဟူ၍ ဖြစ်သည်။

သုံးသပ်ချက်

ကျောက်စာတွင် “ပရမေပါသိကသယဒေယျဓမ္မော” မြတ်စွာဘုရား ၌ ကြည်ညိုသော ဥပါသိကာမတစ်ယောက် ဖြစ်ကြောင်း၊ အမြတ်ဆုံးတရားအလှူကို ပေးလှူကြောင်းတွေ့ရပြီး “သံဝသစ္စာ သတ္တဝါနံ” သတ္တဝါများ သစ္စာတရားသိရှိ ကြစေရန် ရည်သန်ကြောင်း တွေ့ရှိရသဖြင့် ထေရဝါဒ အသုံးအနှုံးများ ဖြစ်နေလေသည်။

သံတွဲမြို့ စန္ဒြေသီရိ စေတီအုပ်ချုပ်စာ

သံတွဲမြို့ စန္ဒြေသီရိစေတီအုပ်ချုပ်စာကို ၁၉၉၃-ခုနှစ် ဧပြီလတွင် စေတီ ပျက်အား ပြန်လည်ပြုပြင်ရာမှ ရရှိသည်။ ဦးညွန့်အေးနှင့် ဦးတင်ရွှေ ပန်းရံ ဆရာနှစ်ဦးမှ တွေ့ရှိပြီး စာရေးသူထံသို့ လာရောက်အပ်နှံခဲ့သည်။ အုပ်ချုပ်၏အလျားမှာ (၉)လက်မ၊ အနံ(၇)လက်မ၊ အထူ(၁)လက်မ ရှိ၍ စာကြောင်းရေ ငါးကြောင်း ပါရှိသည်။

ယခုအက္ခရာ

- ၁။ ယေဓမ္မာ ဟေတု ပြဘဝါ
- ၂။ ဟေတု တေသံ တထာဂတော
- ၃။ ဟျဝဒ ဣတ္ထသဉ္စ ယော
- ၄။ နိရောဓ ဧဝံဝါဒီ မဟာ
- ၅။ သဏ

ယေဓမ္မာဂါထာများအား ကျောက်စာတွင် ရေးထိုးမှုသာ အများဆုံး တွေ့ရှိရပြီး အုတ်ချပ်၌ရေးထိုးမှုမှာ ရှားသည်။ ဤ၌ ပါဠိဘာသာဖြင့် ရေးထိုးသော အုတ်ချပ်စာပင်ဖြစ်၍ ရှေးယေဓမ္မာကျောက်စာများနှင့် ထူးထွေခြားနားမှုမရှိပေ။ ပါဠိဘာသာဖြင့် ရေးထိုး ထားမှု ဟုတ်-မဟုတ်ကို ဝေသာလီဘုရားကြီးပါဠိကျောက်စာကို မူထား၍ လေ့လာပါက သိသာနိုင်ပေသည်။
ရှေးနည်းတူ သက္ကတ တစ်လုံးစ နှစ်လုံးစ ရောပါဝင်နေ၏။

ရေးထိုးသူ

ရခိုင်ဝေသာလီပြည်ရှင် သီရိစန္ဒြားမင်းကြီးသည် အေဒီ ၆၃၇-ခုနှစ် တွင် သီဟိုဠ်မှ သံဃာတစ်ထောင်၊ ရခိုင်မှ သံဃာတစ်ထောင်ဖြင့် သုံးနှစ် ကြာ သင်္ဂြိုဟ်တင်၏။ အေဒီ ၆၃၉-တွင် သင်္ဂြိုဟ်တင်အပြီး ရခိုင်သက္က ရာဇ် ၅၆၀-ကို ဖြိုသည်။ သက္ကရာဇ် ဖြိုအပြီး ဆန်းစနစ် အေဒီ ၆၄၀- တွင် သင်္ဂြိုဟ်တင်အထိမ်းအမှတ်အဖြစ် စေတီတည်၏။ စန္ဒြားစေတီဟု ယခုတိုင် တွင်၏။

စေတီတည်ပြီး ဓမ္မအလှူတော်အဖြစ် ယေဓမ္မာဂါထာရေးထိုးပူဇော် ခဲ့သဖြင့် ယင်းအုတ်ချပ်စာမှာ အေဒီ (၇)ရာစုလက်ရာ ဖြစ်၏။

ယင်းသီရိစန္ဒြားမင်းလက်ထက် သင်္ဂြိုဟ်တင်ကြေးပြားများသာ မပျက်စီးခဲ့ပါဘဲ ထင်ရှားရှိပါက ပါဠိနှင့် သက္ကတ မည်သည်ကို သုံးစွဲရေး သားကြောင်းပင် သိရှိနိုင်ရ၏။ ပါဠိဘာသာဖြင့် သင်္ဂြိုဟ်တင် ရေးထိုးခြင်း သာ ဖြစ်နိုင်ဖွယ်ရှိကြောင်း သုံးသပ်မိသည်။

ယင်းခေတ် အေဒီ(၇)ရာစုတွင် သူတဗောဓကျမ်း (သုတဗောဓကျမ်း) ကဝိကဏ္ဍပါသာနကျမ်း၊ စာနကျနိတိ၊ တခြားသော စူဠာမဏိကျမ်း၊ ကြမ္မာ ဒိုက်မင်းကြီးဝတ္ထု၊ မနုဓမ္မသတ်ကျမ်း၊ လောကသမုတ္တိကျမ်းစသည်ဖြင့် သက္ကတဘာသာဖြင့် ရေးသားထားသောကျမ်းများကို ရခိုင်ဘာသာသို့ ပြန်ဆိုရေးသားခဲ့ကြရာ သက္ကတဘာသာကို ကျွမ်းကျင်စွာသုံးနှုံးနေပြီ ဖြစ် ကြောင်း ထင်ရှားနေပေသည်။

ပါဠိဘာသာမှ သက္ကတဘာသာသို့ ပြောင်းလဲသုံးစွဲလာကြပြီးနောက် အေဒီ ကိုးရာစုတွင် ရက္ခဝဏ္ဏအက္ခရာသို့ ပြောင်းလဲသုံးစွဲကြကြောင်း တွေ့ ရသည်။ သက္ကတဘာသာသုံးစွဲခြင်းမှာ ယခုခေတ်ကာလတွင် ကမ္ဘာသုံး အနေအားဖြင့် အင်္ဂလိပ်စာသုံးစွဲကြသကဲ့သို့ ဖြစ်ချိန်မည်။

ရခိုင်တွင် မြောက်ပိုင်းအိန္ဒိယ၊ ဘင်္ဂါ (၁၂)မြို့ စသည်ဖြင့် နိုင်ငံခြားနှင့် ကုန်ကူးသန်းရောင်းဝယ်မှု၊ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများနှင့် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ ကိစ္စများလည်း ရှိနေခဲ့ရာ ယင်းတို့၏ ဘာသာစကားကို ကျွမ်းကျင်တတ်မြောက်မှုသာ စီးပွားရေး၊ နိုင်ငံရေးတွင် အဆင်ပြေချောမွေ့နိုင်ပေမည်။

ယင်းတို့သောအကြောင်းနှင့် ယဉ်ကျေးမှုပြန့်နှံ့လာမှုများကြောင့် သက္ကတဘာသာကို နောက်ပိုင်းတွင် သုံးစွဲလာခဲ့သော်လည်း ဘာသာရေး အနေအားဖြင့် ထေရဝါဒစစ်စစ်ဖြစ်ကြောင်း ယေဓမ္မာဂါထာများမှ သက်သေခံနေပေသည်။

ဓမ္မာဂါထာဖြို၊ ခိုးထိန်းကျောက်စာ

ယင်းကျောက်စာကို လမူးချောင်းဘုရားရှေ့ရွာမှ လယ်သမားကြီး ဦးဖြူထီးမှ ရရှိသည်။ ကျောက်စာမှာ အလျား(၁)ပေ၊ အနံ(၁၀)လက်မရှိ ပြီး စာကြောင်းရေ လေးကြောင်း ပါရှိ၏။

ယခုအကွေ့ရာ

- ၁။ ယေမော ဟေတု ပဘဝါ ဟေတု တေသဉ္စ
- ၂။ တထာဂတ ဟျဝေါစရေ ယောနိရောဓ ဧဝံ
- ၃။ ဝါဒီ မဟာသျှမဏ
- ၄။ ဥပါသကာသံ သျှိယျစတူပံ ဣတော

ဤကျောက်စာသည်လည်း ပါဠိဘာသာဖြင့် ရေးထိုးသော ကျောက်စာပင် ဖြစ်၏။ သို့ရာတွင် သက္ကတ အနည်းငယ်ပါဝင်သည်။ တခြားဓမ္မာဂါထာများနှင့် ထူးခြားချက်မှာ ဝေါစရေ-ပင် ဖြစ်၏။ ကျင့်ကြံ အားထုတ်ကြရန် တိုက်တွန်းချက်ပင် ဖြစ်သည်။

မြန်မာပြန်	
ယေမော	- အကြင်ခန္ဓာ ငါးပါးရုပ်နာမ်တရားတို့သည်
ဟေတု ပဘဝါ	- အကြောင်းဖြစ်သော သမုဒယသစ္စာလျှင် အစရှိ တုန်
၏	
တေသဉ္စ	- ထိုခန္ဓာငါးပါးရုပ်နာမ်တရားတို့၏
ဟေတု	- အကြောင်းဖြစ်သော သမုဒယသစ္စာကို
တထာဂတ	- မြတ်စွာဘုရားသည်
ဟျ -	ဟောတော်မူ၏
ဝေါ -	သင်တို့သည်
စရေ -	သစ္စာလေးပါးတရားကို ကျက်စားသုံးသပ်ကြ လော့
ယောနိရောဓ	- အကြင်ချုပ်ရာနိရောဓသစ္စာ၊ ချုပ်ရာသို့ရောက် ကြောင်း မဂ္ဂသစ္စာသည် (အတ္တိ ရှိ၏)
မဟာသျှမဏ	- ရဟန်းမြတ်ဖြစ်သော မြတ်စွာဘုရားသည်
ဧဝံဝါဒီ	- ဤသို့ အယူရှိ၏။

အထက်ပါ ယေမောဂါထာတော်တွင် ဟျ-သျှမဏသာ သက္ကတ အသုံးအနှုံး ပါဝင်လေသည်။

စာကြောင်းရေ (လေး) မြန်မာပြန်	
ဥပါသကာသံ	- ဥပါသကာတို့၏ (လူအများ)
သျှိယျ	- ကြက်သရေနှင့် ပြည့်စုံသော
စတူပံ (ထူပံ)	- စေတီငယ်
ဣတော -	ဤထက်- ဤအရပ်မှ - ဤအခါမှ ဤ၌ “သျှိယျ” မှာ သက္ကတဖြစ်၍ ပါဠိ အားဖြင့် “သီရိယ” ဖြစ်၏။

အဓိပ္ပာယ်

ဤအရပ်ဒေသ ဤနေရာတွင် ရတနာသုံးပါးဆည်းကပ်သူ ဥပါသကာများမှ ကျက်သရေမင်္ဂလာ နှင့်ပြည့်စုံကြ စေရန် စေတီငယ်တစ်ဆူ တည်ထား၏ ဟူ၍ဖြစ်သည်။

သုံးသပ်ချက်

ပင်မလာဂတ်မင်မှ ဤစာတန်းအောက်ဘက်တွင် စာသုံးလေးကြောင်းမျှ ကျန်ရှိနေဦးမည်ဟု ခန့်မှန်းထား သော်လည်း အဓိပ္ပာယ်ပြီးပြည့် စုံနေသောကျောက်စာဖြစ်နေလေသည်။

ရှေ့၌တင်ပြခဲ့ပြီးသော ဝေသာလီသင်းကျစ်တော်တောင်ကျောက်စာ၊ နီတိစန္ဒြားမင်းမိဖုရားကျောက်စာ၊

ဝိရစန္ဒြမင်းကျောက်စာ၊ သံတွဲအံတော် စေတီမှ စန္ဒြသီရိမိဖုရားကျောက်စာတို့ကို ထောက်ဆ၍ အေဒီ ခြောက်ရာစု အစပိုင်းသာ ဖြစ်ဖွယ်ရာရှိပေသည်။

ဝေသာလီမြို့ဟောင်း ဥက္ကံသကတောင်မှ ရရှိသော နိတိစန္ဒြမင်းမိဖုရားကျောက်စာနှင့်၊ ယင်းမိဖုရားစန္ဒြသီရိ ရေးထိုးသော အံတော်စေတီသံတွဲ မြို့ကျောက်စာထက် အိုထိန်းခတ်ကျောက်စာမှာ သက္ကတအသုံးအနှုံး ပါဝင်မှုနည်းပါး၍ ပါဠိဘာသာအများစု ပါဝင်နေသော ပါဠိဘာသာကျောက်စာ ဖြစ်လေသည်။

နိတိစန္ဒြမင်းမိဖုရားကျောက်စာ

ယင်းကျောက်စာမှ ဥက္ကံသကတောင်မှရရှိသော ကျောက်စာဖြစ်ပြီး စာကြောင်းရေ ငါးကြောင်းပါရှိသည်။

လက်ငင်းအက္ခရာ

- ၁။ ယေဓမ္မာ ဟေတုပြဘဝါ ဟေတုံ တေသ တထာဂတော
 - ၂။ အာဟတေသံစ ယောနိရောဓေါ ဧဝံဝါဒီ မဟာသျှမဏ
 - ၃။ သျှရိနိတိစန္ဒြ သျှစန္ဒြဝတု ဆိနာ သျှ ဒေဝိသာဝိတာ
 - ၄။ စန္ဒြသျှိယာနာမ ပရမေပါသိကသျှ
 - ၅။ ဒေယျဓမ္မော ယံမသစ္စာ သတ္တာနံ မနု ကတ္ထမ
- စာကြောင်းတစ်၊ နှစ်မှာ ယေဓမ္မာဂါထာဖြစ်၍ ပါဠိဘာသာဖြစ်ပြီး သက္ကတအနေဖြင့် ပြဘဝါ၊ သျှမဏသာ ပါဝင်လေသည်။

ကျန်စာကြောင်းရေ သုံး၊ လေး၊ ငါးကြောင်းတွင် သက္ကတအများစု ဖြစ်နေပြီး ပါဠိအနည်းငယ်သာ ပါဝင်သည်။ သံတွဲမြို့ အံတော်စေတီကျောက် စာတွင် (သျှရိနိတိစန္ဒြဝတုဆိနာသျှ)ဟူသော စာလုံးများ မပါဝင်ပါ။

သုံးသပ်ချက်များ

ရခိုင်ဝေသာလီတွင် အေဒီ ၅၂၀-မှ ၅၇၅-အထိစိုးစံသော နိတိစန္ဒြမင်း၏မိဖုရား စန္ဒြသီရိရေးထိုးသော ကျောက်စာ ဖြစ်၍ သက္ကတများ အတော်အတန်နေရာယူနေကြပြီ ဖြစ်သည်။

ဘာသာရေးဆိုင်ရာ ယေဓမ္မာပါဠိဘာသာတွင် သက္ကတတစ်လုံးစ နှစ်လုံးစသာ ပါဝင်နေခဲ့ပြီး လောကရေးရာ သုံးစွဲရာ၌ သက္ကတအသုံးအနှုံး များ ပိုမိုပါဝင်သုံးစွဲထားရာ အေဒီခြောက်ရာစု ကုန်ခါနီးကာလတွင် ပါဠိ ဘာသာအသုံး နည်း၍ သက္ကတများ ပိုမိုကျယ်ပြန့်စွာ သုံးစွဲလာဟန် ပေါ်လွင် လာခဲ့သည်။

ဝိရစန္ဒြမင်းကျောက်စာကို လေ့လာက ပိုမိုထင်ရှားစွာ တွေ့ရှိရပေမည်။ အေဒီ ၅၇၆-မှ ၅၇၈ အတွင်း ရေးထိုး သောကျောက်စာဖြစ်၏။

ဝိရစန္ဒြမင်း ကျောက်စာ

လေ့လာတွေ့ရှိရသမျှ ကျောက်စာများကို သုံးသပ်တင်ပြသော် တောင်ပေါက်ကြီးကျောက်စာမှာ ဗြဟ္မိအက္ခရာ ဖြစ်၍ ဓညဝတီခေတ်တွင် ဗြဟ္မိအက္ခရာဖြင့်ရေးထိုးသော ပါဠိဘာသာစာပေသုံးစွဲကြောင်း သိသာလှသည်။ ထို့အပြင် ဗိုက်ပူဘုရားဟု ခေါ်သော ကျောက်ဖြင့်ပြုလုပ်ထားသည့် ရုပ်တု၏နောက်ကျောဖက်တွင် ရေးထိုးထားသည့် ကျောက်စာ၊ မြောက်ဦးမြို့မြောက်ဘက် ကိုးမိုင်ခန့်ကွာဝေးသော ပန်းဈေးမြောင်ဖျားအရပ် ရှေးအုပ်စေတီဟောင်းမှ ရရှိသောကျောက်စာ များမှာ ဗြဟ္မိအက္ခရာဖြင့် ရေးထိုးထားသော ပါဠိဘာသာကျောက်စာများဖြစ်၍ ဓညဝတီခေတ်လက်ရာဖြစ်၏။

သို့ဖြစ်၍ ပါဠိဘာသာမှာ ဝေသာလီပထမခေတ်အထိ သုံးစွဲလာခဲ့ပြီးနောက် ပါဠိဘာသာတွင် သက္ကတဘာသာ ရောထွေးပါဝင်လာခဲ့ကာ အာနန္ဒစန္ဒြမင်းစသော နောက်ပိုင်း ဝေသာလီဒုတိယခေတ်တွင် သက္ကတဘာသာ နေရာယူလာ ခဲ့ပြီးလျှင် ရက္ခဝဏ္ဏအက္ခရာအသွင်သို့ ပြောင်းလဲသုံးစွဲခဲ့ကြသည်ကို ကျောက်စာများအား သေသေချာချာသုံးသပ် စစ်ဆေး ပါက တွေ့မြင်ရမည်သာ ဖြစ်ပေသည်။

ဖော်ပြပါ ရခိုင်ကျောက်စာများလေ့လာလျှင် ပါဠိနှင့်သက္ကတကို အတော်အတန်တတ်ကျွမ်းရန်တော့ လိုပါလိမ့် မည်။ သို့မဟုတ်ပါက ယောင်လည်လည်နှင့် ဖြစ်နေမည်မှာ သေချာလှပေသည်။

ဝေသာလီမြို့ဟောင်း စတူပါဇာတီကျောက်စာ

စာရေးသူ ၁၉၉၄-ခုနှစ်၊ ဧပြီလအတွင်း စစ်တွေ၊ ကျောက်တော် နှင့် မြောက်ဦးမြို့များသို့ လေ့လာရေးခရီး ရောက်ရှိခဲ့သည်။ ယင်းလေ့လာ ရေးခရီးဝယ် မြောက်ဦးမြို့ ရှေးဟောင်းသုတေသနပြုတိုက်တွင် တွေ့ရှိခဲ့ရ သော ကျောက်စာများထဲမှ ဝေသာလီမြို့ဟောင်း စတူပါဇာတီကျောက်စာ ကို တင်ပြပါမည်။

ထူးခြား

ယင်းကျောက်စာမှာ ရခိုင်ဝေသာလီခေတ်တွင် ရေးထိုးခဲ့သော ကျောက်စာများထဲတွင် အလွန်ထူးခြား၍ စိတ်ဝင်စားစရာအကောင်းဆုံး ကျောက်စာတစ်ခု ဖြစ်ပေသည်။ ထူပါစေတီငယ်၏ အလယ်မျက်နှာသုံး ဘက်တွင် ရေးထိုးထားခြင်းဖြစ်ပြီး ပထမနှင့် ဒုတိယမျက်နှာတွင် စာ ကြောင်းရေ သုံးကြောင်းစီပါရှိပြီး တတိယမျက်နှာတွင် စာကြောင်းရေ တစ်ကြောင်း ပါရှိသည်။

ပထမစာမျက်နှာ (အမှတ်တစ်)

ဒုတိယစာမျက်နှာ (အမှတ် နှစ်)

ယဇ္ဇအက္ခရာ

- ၁။ ဘဂဝတာ စတူပံ ကရောတိ
 - ၂။ တထာ ဥပါသက ပဋိယ မာတာ
 - ၃။ ပိတု အဋ္ဌင်္ဂံ သံကရိတွာ သစ္စာသတွာ
- ဂုပတအက္ခရာဖြင့် ရေးထိုးသော ပါဠိဘာသာကျောက်စာဖြစ်၍ သက္ကတအသုံး “စတူပံ” “သတွာ” ဟု ပါရှိသည်။ သတိပြုရန်အချက် တစ်ခုမှာ ရခိုင်ဒေသသုံးအားဖြင့် “သတ္တဝါ” ကို “သတဝါ” ဟု အတို ကောက်သုံးနှုန်းကြသည်။ ရေးလျှင် အတိုကောက်အားဖြင့် “သတွာ” ဟု ရေးတတ်ကြရာ စဉ်းစားဘွယ်ဖြစ်သည်။

ဘာသာပြန်	
ဘဂဝတာ	- မြတ်စွာဘုရား
စတူပံကရောတိ	- စေတီငယ်ကို တည်ထား၏။
တထာ	- ထို့အတူ
ဥပါသက	- ရတနာသုံးပါးကိုးကွယ်သူ
ကဋိယ	- ငါးပါးသီလ
မာတာပိတု	- မိခင်ဖခင်
သစ္စ	- သစ္စာလေးပါး
အဋ္ဌင်္ဂံသံ	- အင်္ဂါရှစ်ပါးရှိသော သီလ
သံကရိတွာ	- ကောင်းစွာပြုလုပ်ဆောက်တည်၍
သတွာနာ	- သတ္တဝါများ

တော်ယဇ္ဇာတိ (အမှတ် သုံး)

ယဇ္ဇာတိ

နာ - အနတ္တ - နဝမယော

ဘာသာပြန်

အနတ္တ - အနှစ်သာရမရှိ၊ အစိုးမရခြင်း

နဝမယော (နဝင်ယော) အင်္ဂါကိုးပါးရှိသော သီလ

ဤ “နဝင်” ကို နဝမ(နဝင်) ဟု ရခိုင်ဒေသသုံးအသံအားဖြင့် ရေးထိုးထားဟန် ပေါ်လွင်သည်။

ကျောက်စာအဓိပ္ပာယ်

ငါးပါးသီလနှင့်ပြည့်စုံသော ဥပါသကာတစ်ဦးမှ ဘုရားရှင်အား ရည် မှန်း၍ စေတီငယ်(စတူပါ)ကို တည်ထားသည်။ ထိုကောင်းမှုကြောင့် မိဘ နှစ်ပါးနှင့် သတ္တဝါအများတို့သည် ရှစ်ပါးသီလ၊ ကိုးပါးသီလကို ကျင့်သုံး ဆောက်တည်ကြပြီး အနတ္တတရားကို ရှုမြင်ကြလျက် သစ္စာလေးပါးကို ထိုးထွင်းသိမြင်ပါစေသတည်း။

ခန့်မှန်း

ဝေသာလီဘုရင်ကြီးကုန်း ပါဠိကျောက်စာမှာ “စ” အောက်ချိုင့် အက္ခရာနှင့် ဟေမ ဟအက္ခရာရေးပုံ တူညီနေသည်ကို တွေ့ရ၏။ ယင်း ဘုရားကြီးကျောက်စာ၊ သံတွဲလုံးမော်ကျောက်စာ၊ တောင်ကုတ်အိုးထိန်း ကျောက်စာနှင့် ဝိရစန္ဒြမင်းကျောက်စာတို့ကို ထောက်ဆ၍ အေဒီငါးရာစု အစပိုင်းဖြစ်ရန် သေချာလှပေသည်။

သုံးသပ်ချက်

ဤကျောက်စာ၌ အနတ္တဟူသော စကားလုံးကို တွေ့ရှိရသည်။ အနတ္တတရားကို ဘုရားရှင်ကိုယ်တော်တိုင် ပဉ္စဝဂ္ဂါငါးဦးအား ဓမ္မစကြာ တရားဟောအပြီး ငါးရက်မြောက်တွင် ဟောကြားခဲ့၏။ ဘုရားပွင့်တော်မမူ မီ အနတ္တတရားဟူ၍ ပေါ်ထွန်းမလာခဲ့ပေ။ တစ်ကမ္ဘာလုံး အတ္တတရားက သာ လွှမ်းမိုးလျက်ရှိပြီး ဘုရားရှင်မှ အတ္တအစွဲအလမ်းကို ဖြိုပစ်ပြီး ယင်း အနတ္တနေရာ၌ အနတ္တကို အစားထိုး ဟောကြားခဲ့လေသည်။

အေဒီလေးရာစုမှ အနတ္တ

ထေရဝါဒ အနတ္တလက္ခဏသုတ်ပါဠိတော်လာ “အနတ္တ” ဟူသော စကားလုံးကို အေဒီလေးရာစုနှောင်းပိုင်းကပင် ရခိုင်ဝေသာလီ ပြည်ပြည် သားများတို့သည် မဇ္ဈိမပဋိပဒါလမ်းစဉ်ကို ကျင့်သုံး၍ အနတ္တပေါက်မြောက် နေပြီးဖြစ်ကြောင်း ဤကျောက်စာမှ စကားပြောသက်သေခံနေပေတော့ သည်။

ထေရဝါဒ

ဤကျောက်စာတွင် ထေရဝါဒဗုဒ္ဓဘာသာ၏အနှစ်ဖြစ်သော ယေဓမ္မာ တရားတော် အနတ္တတရား၊ သစ္စာလေးပါး၊ ငါးပါးသီလ၊ ရှစ်ပါးသီလ၊ ကိုးပါး သီလ ထုံမွန်းထားလေရာ အခြားယေဓမ္မာကျောက်စာများထက် ထူးခြား ၍ ကျောက်စာ ရေးထိုးလျက် စေတီလှူဒါန်းသူ အလှူရှင်ကို လေးစားချီး မွမ်းဖွယ်ရာ ကောင်းလှပေသည်။

မိဘနှစ်ပါးနှင့် သတ္တဝါအားလုံးအပေါ် ထားရှိသော မေတ္တာစေတနာနှင့် တရားတော်ဓမ္မဖြင့် မိဘကျေးဇူးဆပ်ပုံ ကို အတုယူစေနိုင်သည်။

ဖော်ပြပါကျောက်စာများကို သုံးသပ်ကြည့်လျှင် ရခိုင်ရေကြော၊ မြေကြော လေရေတစ်လျှောက်လုံးတွင် ထိုခေတ် ထိုအချိန်အခါကာလကပင် စစ်မှန်သော ထေရဝါဒဗုဒ္ဓသာသနာ လွှမ်းမိုးနေပြီဖြစ်ကြောင်း သိသာထင် ရှားနေပါတော့ သည်။

ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံတော်အစိုးရ၊ သာသနာရေးဝန်ကြီးဌာနထုတ်ဝေသော ဗုဒ္ဓဘာသာတရားတော်

အထက်တန်းအဆင့်တွင် ဖော်ပြသည်မှာ ရခိုင်ဝေသာလီပြည်သည် လူနေစည်ကားသော မြို့ပြနိုင်ငံဖြစ်ပြီး မဇ္ဈိမဒေသ အိန္ဒိယနိုင်ငံနှင့် ရေလမ်းကုန်းလမ်းဆက်သွယ်နေကြောင်း၊ မြို့ရွာနယ်ပယ် နှင့် လူအမည်များကို ပါဠိသက္ကတအမည်များ မှည့်ခေါ်ကြောင်း၊ ယေဓမ္မာ ဟေတုပုဘဝါစာပေများ တွေ့ရှိရ၍ ယင်းအသုံးအနှုံးစာပေများမှာ ထေရဝါဒစာပေနှင့် အသုံးအနှုံးများဖြစ်ကြောင်း ဖော်ပြထားလေသည်။

ဓမ္မာစရိယဦးဌေးလှိုင်၏ ရဟန္တာနှင့် ပုဂ္ဂိုလ်ထူးများ၊ သီဟိုဠ်ခေတ်စံတော်ဝင် အရိယာများတွင် ရှင်ဒိဗ္ဗစက်ရဟန္တာထွေး (ရှင်ဒိဗ္ဗစက္ခု)သည် ရခိုင် ဝေသာလီမှဖြစ်ကြောင်း ယင်းအချိန်ကာလတွင် အိန္ဒိယဝေသာလီဟူ၍ မရှိ တော့ကြောင်း ရခိုင်ဝေသာလီသာရှိတော့၍ ရခိုင်ဝေသာလီမှ ရဟန္တာ အရှင် မြတ်ဖြစ်ရာ ထေရဝါဒသာသနာ ထွန်းကားနေကြောင်း တင်ပြထားပေသည်။

ဝေသာလီခေတ်ကဗျာစာပေကို ဆက်လက်၍ တင်ပြပါမည်။

စာဆိုတော် ဝေသာလီမင်းသမီး

မြန်မာစာပေသမိုင်းတွင် အစောဆုံးတွေ့ရသော ကဗျာလေးပုဒ်ရှိ ကြောင်း မှတ်သားရသည်။

(၁) သိန်ကန်မိန်တွင် (၂) သိုးကလေးချီပုပ္ဖားနတ်တောင်ဘွဲ့ (၃) မြ ကန်လင်္ကာ (၄) သူတည်းတစ်ယောက် ချီမျက်ဖြေ လင်္ကာတို့ ဖြစ်သည်။

ယင်းလေးပုဒ်အနက် “သိန်ကန်မိန်တွင်” ကဗျာကို ရခိုင်ဝေသာလီ ခေတ်ကဗျာမဟုတ်နိုင်ဟု သံသယစကားဆိုသူ အချို့ရှိသည်။ အဘယ်ကြောင့်လဲဆိုသောအခါ “ကောင်းလွန်းနေသောကြောင့်” ဟူ၏။ စာရေး သူကိုယ်တိုင် သိန်ကန်မိန် တွင် ကဗျာကို ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာလေ့လာသုံးသပ် ကြည့်မိသောအခါ အလွန်အလွန်ကောင်းမွန်သော ကဗျာဖြစ် ကြောင်း တွေ့ရှိရသည်။

ယင်းကဗျာကို ဝေသာလီမင်းသမီး သုဝဏ္ဏဒေဝီဘွဲ့ခံ စောပြည့်ညို ရေးသားခဲ့ကြောင်း သံသယဝင်စရာမလိုဘဲ အကြွင်းမဲ့ ယုံကြည်လက်ခံမိ သည်။ ဤရခိုင်ဝေသာလီမြို့တော်ကို တည်ထောင်သည့် မဟာစန္ဒြားမင်း ကြီး၏ သမီးတော် “စောနန္ဒီ” ခေါ် စောပြည့်ညိုနှင့် သီရိစန္ဒြားမင်းကြီး၏ သမီးတော် “သုဝဏ္ဏဒေဝီ” ခေါ် စောပြည့်ညိုဟူ၍ ဝေသာလီ မင်းသမီး နှစ်ပါးရှိရာတွင် “သုဝဏ္ဏဒေဝီ” ခေါ် စောပြည့်ညို၏ အကြောင်းသာ ဖြစ်ပါ သည်။

စာပေပညာရှင်

သုဝဏ္ဏဒေဝီ ခေါ် စောပြည့်ညိုသည် ကဝိဏ္ဏပါသနကျမ်းနှင့် ကဝိဂန္ဓကျမ်းဖြစ်သော ကဗျာလင်္ကာဖွဲ့ဆို ရေးစပ်နည်း ကျမ်းနှစ်စောင်ကို ပြုစု ခဲ့သည်။ အိန္ဒိယပြည်မှ ကဗျာဝိဒ္ဓ ကာလီဒါသဆရာကြီး ပြုစုစီရင်သော ကဗျာကျမ်း (၁၂)ကျမ်းတို့တွင် သုတဗောဓ(သုတဗောဓ)အမည်ရှိ ကဗျာကျမ်းရင်းမှာ သီရိစန္ဒြားမင်းကြီးလက်ထက်တွင် ရခိုင်ဝေသာလီ သို့ ရောက်ရှိလာခဲ့သည်။

မူလသက္ကတကျမ်းကို ရခိုင်အက္ခရာဖြင့် ဘာသာပြန်ဆိုခဲ့သည်။ ထိုကျမ်းကိုမှီငြမ်း၍ ကဗျာစီကုံးခြင်း အတတ် ပညာကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် တတ်ကြစေရန်ရည်သန်၍ ကတိကဏ္ဍပါသနကျမ်းနှင့် ကတိဂန္ဓ (အလင်္ကာ ဆန်းကျမ်း)ကို ပြုစုခဲ့သည်။

လက်နိပ်စက်မှုများအဖြစ် တွေ့ရှိနိုင်သည်။ ပေမူများမှာ အမျိုးသား စာကြည့်တိုက်မှု၊ မန္တလေး ခင်မကန်တိုက်မှု၊ စစ်တွေ ဦးစံရွှေဘုမ္မာ၊ မြောက်ဦးမြို့၊ ဦးသာထွန်းအောင်မူအဖြစ်ရှိကြပြီး ပုံတူကူးမှုအဖြစ် ဆရာမင်းသုဝဏ္ဏနှင့် ဦးစံသာအောင် မူများကို တွေ့ရသည်။

ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက်တွင်လည်း ကဝိကဏ္ဍပါသနကျမ်း ပေမူရှိနေသည်။ မြောက်ဦးမြို့၊ ဦးသာထွန်းအောင် ထံတွင် ကဝိဂန္ဓကျမ်းပေမူ တစ်ပိုင်းတစ်စရှိနေကြောင်း သိရသည်။

ဝေသာလီခေတ်တွင် ပါဠိဘာသာ၊ သက္ကတဘာသာတို့မှ ရခိုင်ဘာ သာသို့ ပြန်ဆိုထားသော ကျမ်းပေါင်းများစွာ ရှိခဲ့ရာ ယင်းအနက်စာနကျ အမတ်ကြီး၏စာနကျနိတိကျမ်း၊ ကြမ္မာဒိတိမင်းကြီးဝတ္ထု၊ မနုဓမ္မသတ် ကျမ်းတို့မှာ လူသိများ သော ကျမ်းဖြစ်ကြသည်။

ထိုခေတ်တွင် စာဆိုတော်များပေါ်ထွန်းခဲ့သည်။ ယင်းအနက် သုဝဏ္ဏဒေဝီ၊ မေဓပညာအမတ်ကြီး၊ စစ်တကောင်း စား ဝိမလ၊ သံတွဲမြို့စား အမတ်ကြီးဓမ္မဇေယျတို့မှာ ထင်ရှားခဲ့သည်။ ရှေးဦးစွာ သုဝဏ္ဏဒေဝီ၏ ရကန်ကဗျာ ကို အဓိပ္ပာယ် ဖွင့်ဆိုရေးသားပါမည်။

နှစ်လုံးသားထဲမှကဗျာ

ရခိုင်ဝေသာလီပြည့်ရှင် သီရိစန္ဒြားမင်းကြီးသည် သားတော်သိင်္ဂီစန္ဒြား မင်းသားနှင့် သမီးတော် သုဝဏ္ဏဒေဝီ (စောပြည့်ညို)ကို ကောဇာသက္ကရာဇ် (၅၅၅)ခုနှစ် ခရစ်နှစ် (၆၃၅)တွင် ထိမ်းမြားလက်ထပ်၍ အိမ်ရှေ့အရာအပ် နှင်းခဲ့၏။ ထိမ်းမြားလက်ထပ်၍ (၂)နှစ်မြောက် သုံးနှစ်သို့ တစ်လအဝင်တွင် အနောက်သူရတန်ပြည်၊ အိန္ဒိယပသာမင်းသည် အခွန်ဆက်မြဲမဆက် ပုန်ကန်ခြားနားမှု ပြုလေသောကြောင့် အိမ်ရှေ့ဥပရာဇာသိင်္ဂီစန္ဒြားသည် ဘခမည်းတော်၏

အမိန့်အရ အမတ်ပေါင်းတစ်ထောင်ခြံရံ၍ အနောက်ပြည် သို့ စစ်ချီထွက်ခဲ့ရလေသည်။

ထိုအချိန်တွင် သုဝဏ္ဏဒေဝီမှာ (၁၆)နှစ်အရွယ် ရှိခဲ့လေပြီ။ သိင်္ဂီစန္ဒြား ကိုယ်တော်ကြီးမှာ ဘခမည်းတော်၏ အမိန့်အရ ဝေသာလီသို့ ပြန်လာခွင့်မရဘဲ အမတ်ပေါင်းတစ်ထောင်နှင့်အတူ ဘင်္ဂါ(၁၂)မြို့ကို အုပ်ချုပ်စီမံကွပ် ကဲနေရ သဖြင့် သုံးနှစ်ကာလ ကြာမြင့်နေခဲ့သည်။

သုံးနှစ်ပြည့်ပြီး၍ တိုင်းရေးပြည်ရာများ စိတ်ချရသောအခါ သားတော် သိင်္ဂီစန္ဒြားကိုယ်တော်ကြီးမှာ ဘခမည်း တော်၏အမိန့်အရ ဝေသာလီသို့ ပြန်လာခွင့်မရဘဲ အမတ်ပေါင်းတစ်ထောင်နှင့်အတူ ဘင်္ဂါ(၁၂)မြို့ကို အုပ်ချုပ် စီမံကွပ်ကဲ နေရသဖြင့် သုံးနှစ်ကာလကြာမြင့်နေခဲ့သည်။

သုံးနှစ်ပြည့်ပြီး၍ တိုင်းရေးပြည်ရာများ စိတ်ချရသောအခါ သားတော် သိင်္ဂီစန္ဒြားကိုယ်တော်ကြီးကို ဖခမည်းတော် သိရိစန္ဒြားမင်းကြီးသည် ဝေသာလီသို့ပြန်လာရန် ဆင့်ခေါ်လေတော့သည်။

ဘခမည်းတော်၏ အမိန့်တော်မြတ်နှင့်အတူ သူမ၏ရင်ထဲတွင် သိမ်း ဆည်းထားရသော သုံးနှစ်ကာလအလွမ်းကို ကဗျာဖွဲ့၍ စေလိုက်တော့ သည်။

ဤ၌ အဓိပ္ပာယ်ရသပေါ်လွင်အောင်နှင့် အကြောင်းအရာများ ရှေ့နောက်ညီညွတ်စေရန် ကဗျာ၏ဒုတိယပိုဒ်မှ စတင်၍ အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုပါမည်။ ကဗျာရသ ပို၍ပေါ်လွင်စေရန်နှင့် သုတေသီများ ဗဟုသုတရှာမှီးသူများ မိမိနှစ်သက်ရာ ကဗျာပိုဒ်ကို ရွေးထုတ်မှတ်သားနိုင်စေရန် ခေါင်းစဉ်တပ်၍ တစ်ပိုဒ်စီ ရှင်းလင်းတင်ပြပါမည်။

ချစ်ကြွေးမတင်

တောင်ညာမဟေသွေး၊ နှစ်ပါးမောင်စုံ၊ ဘုန်းရိပ်လှူသည်၊
ပဒုံကြာနံ့မွှေး၏၊ ချစ်ကြွေးမတင်ခင်၊ ဆယ့်သုံးနှစ်ဝယ်၊
ငယ်ရွယ်စဉ်တုန်းကပင်တည်း၊ ဘနတ်ရှင်လောင်းဘုရား၊
ခြားဝမ်းမတွာ၊ ရင်းချာမောင်နှစ်ပါးကို ပေးမြားစုလျားတင်။

တောင်ညာစံမိဖုရားကြီး၏ ရင်သွေးတော်ဖြစ်၍ ပဒုမ္မာကြာနံ့မွှေးသကဲ့သို့ ဂုဏ်သတင်းမှာ သင်းပျံ့ကြိုင်လှိုင် နေသည်။ ချစ်ဖို့မတတ်ခင် ငယ်ရွယ်စဉ်ကာလ (၁၃)နှစ်သမီးအရွယ်မှာ ဖခမည်းတော် သိရိစန္ဒြားမင်းကြီးမှ မောင်နှမအရင်း အချာဖြစ်သော မောင်တော်သိင်္ဂီစန္ဒြားကိုယ်တော်ကြီး နှင့် ထိမ်းမြားလက်ထပ်ပေးခဲ့ကြောင်း ဖွဲ့ဆိုထားလေသည်။

သုံးနှစ်ဝင်ရာသီ

သုံးနှစ်ဝင်ရာသီမှာ၊ ကုလားနေပြန်၊ သူရတန်က၊ အားအန်ပြ တုံ့လာ၍ ခွန်ဘဏ္ဍဆက်မသွင်း၊ ဥပရာဇ်ရင်၊ မယ်ထိပ်တင် ကိုအလျှင်ချီစေလျှင်းဟု သောင်းတွင်းဇမ္ဗူပိုင်၊ အာဏာမိန့် မြတ်၊ဘမင်းနတ်က၊အမတ်တစ်ထောင် မြားမြောက် လက်နက် ကိုင်နှင့်။

ထိမ်းမြားလက်ထပ်၍ (၂)နှစ်မြောက်ပြီး သုံးနှစ်သို့ တစ်လအဝင်တွင် အနောက်သူရတန်ပြည် အိန္ဒိယပဆာမင်း သည် အခွန်ဆက်မြဲ မဆက်ပဲ ပုန်ကန်ခြားနားမှုပြုလေသောကြောင့် အိမ်ရှေ့ပရာဇာသိင်္ဂီစန္ဒြားသည် ဖခမည်းတော်၏ အမိန့်တော်အရ အမတ်ပေါင်းတစ်ထောင်ခြံရံ၍ အနောက်ပြည်သို့ စစ်ချီထွက်ခဲ့ရလေသည်။ ထိုအချိန်တွင် သုဝဏ္ဏဒေဝီမှာ (၁၆)နှစ် အရွယ် ရှိခဲ့ပြီဖြစ်၏။

မြေသိမ့်သိမ့်ကျန်း
တောင်မဏ္ဍိုင်ပြိုခမန်း၊ ဆင်မြင်းစစ်ခြေ၊ ပဲ့တင်ပေသည်၊
ဤမြေသိမ့်သိမ့်ကျန်းမျှ၊ နန်းအိမ်ရှေ့သခင်၊ နံတော်ကမူ၊
စတူရပါဒ်၊ နက္ခတ်အထွန်း၊ ကျီးကန်းတာရာ၊ ဟင်္သာအထွက်၊
စစ်ဘက်ချီသည်လျှင်တည့်။

အမတ်ပေါင်းတစ်ထောင်နှင့် စစ်သည်များစွာတို့သည် လက်နက်များ စွဲကိုင်လျက် စစ်ထွက်သွားကြသည်မှာ တောတောင်များပြိုကျတော့မည့် အတိုင်း ကမ္ဘာမြေကြီးတုန်ဟီးသွားကြောင်း ကျီးကန်းတာရာကုန်ဆုံး၍ ဟင်္သာတာရာသို့ အရောက်ဟုဆိုသဖြင့် တန်ဆောင်မုန်းလအကုန် နတ်တော်လဆန်းတွင် မိဂသီစန်းပြည့်နက္ခတ်ယှဉ်သောအချိန်၌ စစ်ချီ ထွက်ကြသည်ဟု ဆိုလိုသည်။

ခရိုင်တစ်လွှား

နောက်ခွင်မောက်သူဇာ၊ ခရိုင်တစ်လွှား၊ အပိုင်စားသည်၊ စကားသုံးကြိမ်ကြာခဲ့၊ တောင်တာကို ချင့်တွက်ပြန်၊ မယ်တို့ စံမြန်း၊ ရွှေဘုံနန်းနှင့်၊ ဂဏန်းသင်္ချာ၊ ယူဇနာ၊ နဝါဒသမုန်၏။

သူရတန်မင်းသည် ကြောက်ရွံ့ထိတ်လန့်ခြင်းများစွာဖြစ်လျက် အညံ့ခံ လက်နက်ချကာ၊ များစွာသောလက်ဆောင် ပဏ္ဏာတို့ကို ဆက်သလေသည်။ သို့ဖြစ်၍ ဒက္ကား၊ မောက်သူဇာဘင်္ဂါ(၁၂)မြို့ကို အလွယ်တကူ သိမ်း ပိုက်နိုင်ခဲ့သည်။

အနောက်သူရတန်ပြည်တွင် ဒံရမာဇာလီ၊ ဒုရဘီတို့နှင့် ပျော်မွေ့နေခြင်း ကြောင့် သုံးနှစ်ကြာသည်ကား မဟုတ်ရပေ။ ကဗျာတွင် “နောက်ခွင် မောက်သူဇာ၊ ခရိုင်တစ်လွှား၊ အပိုင်စားသည်” ဟု ဆိုခြင်းကြောင့် တိုင်းရေး ပြည်ရေး အခြေအနေအရ ဘင်္ဂါ(၁၂)မြို့ကို အမတ်တစ်ထောင်နှင့်အတူ အုပ်ချုပ်နေခြင်းသာ ဖြစ်ဖွယ်ရှိသည်။

အိမ်ရှေ့မင်းသားတစ်ဦးသာဖြစ်၍ မိမိနေချင်တိုင်း နေထိုင်၍ မရနိုင် ပေ။ ဘခမည်းတော်၏ အမိန့်အာဏာ မရရှိ၍ ရခိုင်ဝေသာလီသို့ မပြန်နိုင်ခြင်းသာ ဖြစ်နိုင်ရာသည်။ စကားပန်းများ သုံးကြိမ်ပွင့်၍ သုံးနှစ်ကြာခဲ့ပြီ။ သုဝဏ္ဏဒေဝီ မှာလည်း (၁၉)နှစ်အရွယ်သို့ ရောက်ခဲ့ပြီဖြစ်၏။

ရခိုင်ဝေသာလီနှင့် မောက်သူဇာမှာ (၁၉)ယူဇနာ ကွာဝေး၏။ ယခု မိုင်အားဖြင့် မိုင်ပေါင်း သုံးရာကျော် ကွာဝေးသည်။

ဘင်္ဂါ(၁၂)မြို့ကို အနောက်ခွင်ဟုခေါ်၍ ကျိန်တလီမှ ဝှံ့မြို့ဘက်ပိုင်းကို တောင်ခွင်ဟု ရှေးကခေါ်ဆို၏။ ထို့အပြင် မအီချောင်း၊ လမူးချောင်း၊ တန်းလွဲချောင်း၊ တောင်ကုတ်ချောင်း၊ သူဌေးချောင်း၊ သံတွဲချောင်း၊ ပုဇွန်ဖြေ ချောင်းတစ်လျှောက် နယ်မြေကို တောင်စဉ် (၇)ခရိုင်ဟု သတ်မှတ်သည်။

ခရိုင်ဟု ရခိုင်များမှခေါ်ဆိုခြင်းမှာ ထီးတွင်ခရိုင်ဟု ခေါ်သော ထီးအုံ ရှိသည်။ ထိုထီးအုံပင်မှ ထီးကိုင်းလေးများ ဖြာ၍ကျနေသည်။ ယင်းကဲ့သို့ ချောင်းများဖြာ၍ စီးဆင်းသွားသည့်နေရာကိုအစွဲပြုကာ ခရိုင်ခေါ်ဆိုကြောင်း မှတ်သားရ သည်။ သို့ဖြစ်၍ ရခိုင်ဝေသာလီခေတ်တွင် ခရိုင်ဟု သုံးစွဲနေပြီကို တွေ့ရှိရ၏။ တောင်ကုတ်မြို့နယ်တွင် ချောင်းပေါင်း သုံးဆယ်ကျော် ပေါင်းဆုံစီးဆင်းနေသော မြစ်တစ်ခုရှိသည်။ ယင်းမြစ်ကို ခရိုင်မြစ်ဟု ခေါ်တွင်ကြသည်မှာ ယခုတိုင်အောင် ပင် ဖြစ်၏။

ဆုတောင်း၊ ဆုယူ

လျှင်မြန်ပြန်စေကြောင်း၊ ဆုတောင်းဆုယူ သိမ့်သိမ့်ဆုသည်၊ ရှင်လူများ အပေါင်းတည်း၊ နန်းလောင်း မယ့်သခင်၊ အောင်ပန်း စိုက်ထောင် ဘုန်းခေါင်ပြန်စေချင်သည်၊ လျှောက်တင်ကာ ပန်စွတကား။ ။

ရခိုင်ဝေသာလီမြို့တော်၌ ထိုအချိန်တွင် သီဟိုဠ်မှ သံဃာတစ်ထောင်၊ ရခိုင်မှ သံဃာတစ်ထောင် ပေါင်းသံဃာ နှစ်ထောင်တို့သည် သရက်ချို တောင်တော်၌ သင်္ဂါယနာတင်ပွဲ ကျင်းပနေချိန်ဖြစ်၏။ သင်္ဂါယနာတင်ပွဲ တော်ကြီးမှာ ရဟန်းတော်များ၊ လူပုဂ္ဂိုလ်များတို့ဖြင့် သိမ့်သိမ့်ဆုယူ စည်ကား နေကြသည်ဖြစ်၍ မောင်တော်ပြန်လာစေချင်သည်။ လျှောက်တင်ရသူမှာ ပင်ပန်းလှပါကြောင်း ဖွဲ့ဆိုထား၏။

သူမ မည်မျှပင်လာစေလို၍ လျှောက်တင်သော်လည်း၊ မင်းကြီး အမိန့်အာဏာမရရှိ၍ မလာနိုင်ခြင်းနှင့် တိုင်းရေးပြည်ရေးမှာ စိတ်မချရသေး၍ မပြန်ဖြစ်သည်မှာ တတိယကဗျာပိုဒ်တွင် တွေ့မြင်ရမည်သာ ဖြစ်၏။

သိကြားမင်းကိုမှာ

နောက်ခွင်ကြာလွန်း၊ ရာသီစွန်းလျှင်၊ ရစ်သန်းလှည့်ကာ၊ ရှစ်ဖြာ အံ့လာကြီး၊ အာကာတိမ်းညွတ်၊ ပြိုလတ်ဘိသွင်၊ မယ်လျှင် လက်ကိုမိုး၍၊ ကြောက်စနိုးညှိုးမျက်နှာ လက်ရွှေဖြန့်ထား၊ သိကြားကို လျှောက်မှာ၏။

မောင်တော်ဥပရာဇာမှာ အနောက်ခွင်တွင် ကြာမြင့်ခဲ့ပါပြီ။ ရာသီစက်ဝန်း လှည့်လည်ပြီးရောက်ရှိခဲ့တဲ့ မိုးဥတု ရာသီကာလတုံးကဆိုလျှင်ဖြင့် အရပ်ရှစ်မျက်နှာမှာ မိုးများအံ့ဆိုင်းပြီး ကောင်းကင်တစ်ခုလုံး မဲမှောင်နေတော့ မျက်နှာညှိုးငယ်ပြီး ကြောက်စိတ်တွေဝင်ခဲ့မိသည်။

ကြောက်လွန်းလှသဖြင့် နှမတော်၏လက်ဖဝါးနုလေးကို မိုးကာထားလိုက်ပြီး နှမတော်၏ဖြစ်အင်ကို

မောင်တော်ဥပရာဇာမြင်လှည့်ပါစေ၊ နတ်သိကြားရယ် ကူညီပေးပါဟု မှာကြားလျှောက်တင်မိခဲ့ကြောင်း သူမ၏ အလွမ်းကို ဖော်ကျူးပြလိုက်လေတော့သည်။

ဒုတိယအပိုဒ်ကို ရှေးဦးစွာဖော်ပြပြီးနောက် ပထမအပိုဒ်ကို တင်ပြပါရစေ။

သိန်ကန်မိန်တွင်

သိန်ကန်မိန်တွင်၊ ဆယ့်နှစ်ခွင်ကို၊ လွမ်းပင်စည်မြင့်၊ ကြာရှည် တာအကူး၊ တပေါင်းမင်းလွင်၊ ရွက်ကြင်တောင်လေ မြူးက၊ ပြိုက်သွယ်နှူးစီးသွင့်ဖြာမတတ်သာချေ။ ဤအထွေထွေကို၊ ကြည့်လေသမျှသာတည်း။

သိန်ရာသီ ဝါခေါင်လ၊ ကန်ရာသီ တော်သလင်းလနှင့် မိန်ရာသီ တပေါင်းလ စသည်ဖြင့် (၁၂)လရာသီတို့ ကာလပတ်လုံး မောင်တော်အား သတိရလွမ်းဆွတ်တမ်းတနေပါသည်။ ချစ်ရတစ်ရက် လွမ်းရက်တစ်ရာ ဆိုသကဲ့သို့ လွမ်းရတဲ့အလွမ်းရက်များလည်း ကြာရှည်ခဲ့ပါပြီ။

တပေါင်းလအချိန်ရာသီမှာဆိုလျှင် မင်းလွင်မြူတိမ်များမှာ လေ၏ခေါ်ဆောင်ရာသို့ တိုမှဒီမှ တွယ်ရာမဲ့သွားလာ နေကြသည်။ ထိုမင်းလွင် မြူတိမ်များကဲ့သို့ နှမတော်၏စိတ်အစဉ်မှာလည်း မင်းလွင်မြူတိမ်များနှင့်အတူ လွင့်ပါးမျော ပါနေ၏။

မြင်မြင်သမျှအရာအားလုံးတို့သည် ပျော်ရွှင်စရာအဖြစ်မတွေ့ရဘဲ လွမ်းဆွေးစရာများသာ ဖြစ်နေ၏။ မလွမ်း မဆွေးတော့ပါဘူးဟု အားတင်း ထားသော်လည်းပဲ၊ အားတင်းကာ ကြိတ်မှိတ်ထား၍ မတတ်နိုင်ရှာတော့။ စမ်းရေပမာ မေ့မျက်ရည်များသည်ဖြင့် ပါးပြင်မို့မို့မှာ စီးဆင်းနေခဲ့ပါပြီ။ မောင်တော်ဘုရားရယ်ဟု ကဗျာတွင် ဖော်ကျူးတင်ပြ လိုက်သည်။

အစာခွံ့တုံ့ရှင်

ပင်တိုင်းမှာ ရွက်ညှာကြွေ၊ လေပြင်း ခတ်လစ်၊ ပရစ်ဝေဝေနှင့် ငှက်ရွှေမောင်နှံစုံ၊ လွဲလည်ခြင်းယှက်၊ ပန်းနှစ်ခက်ကို၊ ယူလျက် နှုတ်ဝယ်ငုံ၍၊ စာခွံ့တုံ့ရှင်နှစ်လို့၊ တထူးထွေလာ၊ ဘာသာလူ လို၊ မ-ကိုနှုတ်ဖြင့်တို့၍၊ ဤသို့ချစ်ဖွယ်ဆင်၊ ရာသီခွင်ဆယ့် နှစ်လမ်း၊ ငြမ်းလိုအညီ မိဂသီပင်၊ ရှေ့ဆီမြင်သော်၊ စက်ခွင်မှာ ယောင်ယမ်းခဲ့။

တပေါင်းတကူး၊ လေရူးက တသုန်သုန်ဆိုသည့်အတိုင်း လေရူးတို့ ဟိုပေဒီပေတိုက်ခတ်သဖြင့် ရွက်ဝါများလည်း ဟိုကြွေဒီကြွေဖြင့် မြေအပြင် ၌ ပြန့်ကြဲနေကြပြီး၊ ရွက်ဝါများကြွေပြီး၍ ရွက်သစ်ထွက်ရန် ပရစ်ဖူးလေး များဖြင့် ဝေဝေဆာနေကြ၏။

သစ်ပင်ထက်မှ ငှက်မောင်နှံတို့ဟာဆိုရင် လည်ခြင်းယှက်လို့ ကြင်နာ ယုယစွာ အစာကိုခွံ့ကာ ကျွေးနေကြ၏။ လူသားများကဲ့သို့ ငှက်ဖိုက ငှက်မကို နှုတ်သီးဖြင့် တို့၍တို့ကာ ကျီဆယ်နေကြသည်။ ဤဖြစ်အင်ကို ငေးမောကြည့်မိပြီး မောင်တော်မှ နှမတော်အပေါ် ကြင်နာယုယခွံ့ပုံများကို မြင်ယောင်နေမိပါပြီ။

ရာသီ (၁၂)လမှာ မိဂသီနက္ခတ်နှင့်ယှဉ်သည့် နတ်တော်လသို့ ရောက် ရှိပါပြီ။ ပန်းသင်္ဃင်တို့လည်း ဝေဝေဆာဆာဖူးပွင့်နေချိန် သင်္ဂါယနာတင်ပွဲ တော်မှာ အောင်မြင်ပြီးဆုံးခြင်းသို့ ရောက်ရှိရန် နီးကပ်နေပြီဖြစ်၍ ပွဲတော် ကြီးအောင်ပွဲအထိမ်းအမှတ်အမီ မောင်တော်အရောက်လှမ်းလာခဲ့ပါလို့ နှမ တော်၏ နှုတ်ခမ်းအစုံက ယောင်ယမ်းကာ တိုးတိုးလေးအသံထွက်ပြီး တမ်းတနေပါကြောင်း အလွမ်းကို ဆင့်၍ဆင့်ကာ ဖော်ကျူးပြန်သည်။

ကြာလေဟန်မူ

ထောက်လှမ်း မစာနာ၊ ပညာအထု၊ မြတ်သူ့ ကြည့်မှန်၊ ကြာလေဟန်မူ၊ သူရတန်မင်း၏ သွေး၊ ဒန်ရမာဇာလီ၊ ဒူရဘီ နှင့်၊ ချစ်ညီတူကြရေးကို နောက်မေးမလျှောက်လို၊ နေလည်း နှစ်ဆင့်၊ နှစ်ပွင့်စုံညီ၊ မဒွီရှေးအဟိုတို့။

အနောက်သူရတန်ပြည်မှာ ကြာနေရတဲ့အကြောင်းရင်းကို တွေးဆစဉ်းစားကြည့်မိတော့၊ ဒန်ရမာဇာလီ၊ ဒူရဘီအမျိုးသမီးနှစ်ဦးနှင့် ပျော်ပါး နေသလားဟု ထင်မြင်ယူဆမိကြောင်းနှင့် ထိုအကြောင်းတို့ကိုလည်း သံသ ယစိတ်ဖြင့် မေးမြန်းစုံစမ်းမှုကို မပြုလုပ်လိုပါ။ ရှေးတုန်းက အလောင်းတော် ဝေသန္တရာမင်းကြီးနှင့် မယ်မဒွီမိဖုရားတို့ကို စံပြုကာ အတုယူထားတာကြောင့် သစ္စာပျက်ယွင်းမည့်သူများ မဖြစ်နိုင်ကြပါဟု ဇာတ်နိပါတ်တော်ဖြင့် ဖော်ပြလေ၏။

အနောက်သူရတန်ပြည်မှ တိုင်းရေးပြည်ရေးကိစ္စကြောင့် ကိုယ်တိုင် အုပ်ချုပ်၍ ကြာနေရခြင်းဖြစ်သော်လည်း ခေတ္တခဏတာမျှ တစ်ခေါက်တ လေ ပြန်မလာခြင်းမှာ မူဒန်ရမာဇာလီ ဒူရဘီအမျိုးသမီး (၂)ဦးနှင့် ပျော်ပါးနေလို့များ

ကြာနေသလား မေးလည်း မမေးလိုပါဘူးဟု မိမိ၏ခင်ပွန်းကို မိန်းမတို့၏သဘာဝအရ တမင်မဲ့ရွံ့ ပြောထားခြင်းဖြစ်လေသည်။

“နီလေနှစ်ဆင့်၊ နှစ်ပွင့်စုံညီ၊ မဒ္ဒရီးအဟိုရီ” ဟူသော ကဗျာပိုဒ်အရ ရှေးအခါတုန်းက အလောင်းတော် ဝေဿန္တရာမင်းကြီးနှင့် မယ်မဒ္ဒမိဖုရား တို့ကို စံပြအတုယူကာ သစ္စာပြုထားခဲ့တဲ့ ဇနီးမောင်နှံကြောင့် သစ္စာပျက်ယွင်းမည့်သူများ မဖြစ်နိုင်ကြပါဟု ဇာတ်နိပါတ်တော်ဖြင့် ဖော်ပြလေသည်။

“မဒ္ဒရီ အဟိုရီ” ကဗျာပိုဒ်က “ဒန်ရမာဇာလီ၊ ဒူရဘီနှင့် ချစ်ညီတူ ကြစေရေး နောင်မေးမလျှောက်လို့” ဆိုသော စကားကို ချေဖျက်ထားသည်ဖြစ်ရာ တကယ်ဆိုရင် မဟုတ် သံသယဝင်သော သံသယဖြင့်ခန့်သော စကားသာ ဖြစ်ချေသည်။ နောက်ကဗျာပိုဒ်များတွင် ပို၍သဘောပေါက်လာ လိမ့်မည်။

ရှင်းလင်းချက်

အချို့ဆရာများမှ သူရကန်ပြည်တွင် သားတော်နှစ်ပါးပင် ထွန်းကားခဲ့ကြောင်း ထူလစန္ဒြား၊ ကာလစန္ဒြား (ကုလစန္ဒြား)ဟုပင် အမည်တွင် ကြောင်း ဆိုကြသေးသည်။

ဆရာတော် ဦးညာဏ၏ ဧညဝတီရာဇဝင်သစ်ကို လက်ကိုင်ပြု၍ ဖြေရှင်းရပါမူ မဟာစန္ဒြားမင်း၏သား သူရိယစန္ဒြား ၎င်းသားမောလစန္ဒြား ၎င်းသား ပေါလစန္ဒြား ၎င်းသား ကာလစန္ဒြား (ယင်းကာလစန္ဒြားကို အချို့ ကျမ်းတို့၌ ကုလစန္ဒြားဟု တွေ့ရသည်) ၎င်းသား ထူလစန္ဒြားကို အချို့ ကျမ်းတို့၌ ကုလစန္ဒြားဟု တွေ့ရသည်) ၎င်းသား ထူလစန္ဒြား ၎င်းသား သီရိစန္ဒြား၊ သီရိစန္ဒြားသား တော်သိင်္ဂစန္ဒြား၊ သိင်္ဂစန္ဒြားနှင့် သုဝဏ္ဏဒေဝီ စောပြည့်ညိုတို့၏ သား တော်စူဠစန္ဒြားဟု ဖော်ပြထားပေသည်။

သိင်္ဂစန္ဒြားကိုယ်တော်ကြီးသည် သူရကန်၏ သွေးနှောသည့် ယင်းနှစ် ဦးကို မိမိ၏အဘိုး အဘေးအမည်များကို မှည့်မည်မဟုတ်ပေ။ ဤမျှ အောက်တန်းကျသည့်အလုပ်ကို လုပ်မည်လည်း မဟုတ်ပေ။ သီရိစန္ဒြား မင်းကြီးက မိမိ၏ဖခမည်းတော်အမည်နှင့် ဘိုးတော်၏ အမည်ကိုထည့် သော သိင်္ဂစန္ဒြားကို ခွင့်လွှတ်မည်လည်း မဟုတ်ပေ။

ယင်းခေတ်အခါကာလ အရိုအသေလေးစားမှုဖြင့်လည်းကောင်း၊ ဩဇာသက်ရောက်မှုကြောင့်လည်းကောင်း အမည်နာမကိုပင် ထုတ်ဖော်ပြော သောအခါကာလ မဟုတ်ပေ။ ယင်းကြောင့် သားတော်နှစ်ဦးဖွားမြင်ကြောင်း၊ ထူလစန္ဒြား၊ ကာလစန္ဒြား (ကုလစန္ဒြား)အမည်တွင်ကြောင်းဆိုခြင်းမှာ လုံးဝ ဖြစ်နိုင်စရာ မရှိပေ။ သူရကန်သမီးနှစ်ဦးနှင့် ညားသည်ဆိုခြင်းမျှကိုပင် ကဗျာကိုကြည့်၍ မှန်းရမ်းဖော်ပြရေးသားခြင်းသာ ဖြစ်၏။

ဤကဗျာ၌ “မြတ်သူ့ကြည့်မှန်၊ ကြာလေဟန်မူ” ဟု ဆိုထားသည့်အပြင် “ချစ်ညီတူကြရေးကို၊ နောက်မေး မလျှောက်လို့” ဟူ၍လည်းဖော်ပြထားရာ ဒန်ရမာဇာလီ၊ ဒူရဘီနှင့် ပျော်ပါးလို့ ကြာနေသလား မေး လည်း မမေးလိုပါဘူးဟု မိမိခင်ပွန်းကို တမင်မဲ့ရွံ့၍ ပြောထားခြင်းဖြစ် ကြောင်း မိန်းမတို့၏ စိတ်ရင်းသဘောထားကို ပေါ်လွင်စေသည်။

ရာဇာမျိုးရိုးမြတ်

တောင်ကျွန်းညိုလောကဓါတ်၊ တိုင်းမဇ္ဈိမာ၊ ယင်းကဖြာသည်၊ ရာဇာမျိုးရိုးမြတ်၏၊ ဆက်မပြတ်သိမ်းယူခံ၊ ဘီကအထက်၊ နွယ် မပျက်သည်၊ ကနက်ဖြန့်ကာစံ၏၊ ရှစ်တန်ပလွင်ရိုး၊ ဘိုးက ဆက်ခံ၊ ဘနန်းစံသည်၊ နန်းရံတို့အမျိုးတည်း။

နမတော်တို့မျိုးရိုးဇာတိဟာဆိုရင် မဇ္ဈိမတိုင်းက စလာခဲ့ပါသည်။ ပလ္လင်ရှစ်ခန်းမှာ ကနက္ကဒါန်ထီးဖြူတော်ဖွင့်လို့ အဘီတော်က အစ ဘိုးတော်၊ ဘိုးတော်မှတစ်ဆင့် ဖခမည်းတော်စသည်ဖြင့် အဆက်ဆက်နန်းစံခဲ့သော မင်းမျိုးမင်းနွယ်ဖြစ်၍ အမျိုးမြတ်သူများဖြစ်ကြောင်းကို ကဗျာဖြင့် ဂုဏ်တင် ထားသည်။

မျိုးသင်္ကေ

ကတိုးအနံ့လို့၊ သင်းပျံ့မွှေးကြိုင်၊ ရှစ်ရပ်လှိုင်သည်၊ မဏ္ဍိုင် ချက်မြုတ်သို့၊ ပြည်နဂိုရ်၊ ဝေသာလီ၊ ဧညာနှစ်ခန်း၊ နှစ်ပြည်မြန်း သည်၊ ထီးနန်းအလီလီတည့်၊ မျိုးသင်္ကေစဉ်မပျက်၊ နှစ်ပေါင်း ရှည်ကြာ၊ မဟာနွယ်ရိုးတက်၏၊ မယုတ်မနှော့ပြီ၊ ရှစ်သောင်း အချာ၊ ဆက်ကာစိုးစံ၊ နန်းရံမယ့်ဌာနီသို့၊ ရာသီမစွန်းခင်၊ အောင်စည်ရွှမ်း၍၊ စက်ပန်းဖြန့်စေချင်သည်။

နောက်ခွင်ကြာ လွန်းစွာတကား။

ဘီ၊ ဘိုးကစ၍ မျိုးနွယ်မပျက်ဘဲ တိုင်းမရွံ့မမှ ဆင်းသက်လာသော မင်းမျိုး၏ကောင်းသတင်းမှာ ကတိုးအနံ့ကဲ့သို့ အရပ်ရပ်မှန်နှာမှာ မွှေးကြိုင်ပျံ့နှံ့နေ၏။ ဝေသာလီ၊ ဝေသာလီနတ်ပြည်တို့၏ ဇာတိချက်ကြွေဖြစ် ကြောင်းနှင့် စဉ်ဆက်မပျက်၊ နှစ်ပေါင်းများစွာကပင် မဟာနွယ်မျိုး ဘယ်သွေးမျိုးနှင့်မှ ရောယှက်ခြင်းမရှိခဲ့ကြောင်း၊ နတ်တော်လ ဓနုရာသီမကုန်မီ အရောက်ပြန်လာခဲ့စေလိုပါသည်။ အနောက်ခွင်မှာ ကြာနေပြီ၊ မယ့်ဆီသို့ ပြန်လာခဲ့ပါတော့ဟု မှာကြားလိုက်၏။

ကဗျာတွင် “မျိုးသာကီစဉ်မပျက်၊ နှစ်ပေါင်းရှည်ကြာ၊ မဟာနွယ်ရိုးတတ်၏။ မယုတ်မနှော့ပြီ” ဟု ဖွဲ့ဆိုထားသည်ဖြစ်ရာ ဒန်ရမာဇာလီ ဒူရဘီနှင့် ပျော်ပါးနေကြောင်း သတင်းစကားအရ ကြားသိရသော်လည်း အမျိုး မရောမယုတ်ဘဲ သာကီအမျိုးအနွယ်ဝင်ဖြစ်၍ ထိုသတင်းစကားမှာ မမှန်နိုင်ကြောင်း၊ မောင်တော်သည် မိမိအမျိုးကို ထိုသတင်းစကားမှာ မမှန်နိုင် ကြောင်း၊ မောင်တော်သည် မိမိအမျိုးကို စောင့်ရှောက်မည့်သူသာ ဖြစ်နိုင်ကြောင်း ပရိယာယ်ဖြင့် သွယ်ဝိုက်လျှောက်ထားချက်ကို အတွင်းကျကျလေ့လာလျှင် သိမြင်နိုင်မည်။

ဝေသာလီမြို့တော်ကို စတင်တည်ထောင်သော မဟာစန္ဒြားမင်းကြီးသည် ဘုန်းတန်ခိုးနှင့်ပြည့်စုံသဖြင့် ပြည်ထောင်ဘက်မင်းတို့မှ သမီးကညာ ဆက်သလာကြ၏။ ထိုမင်းကြီးတွင် သူရိယစန္ဒရားအမည်ရှိသော သားတော်တစ်ပါး ရှိသည်။

သားတော်သူရိယစန္ဒရားအား ဆက်သလာသော သမီးကညာအချို့ နှင့် ထိမ်းမြားလိုသဖြင့် ပညာရှိအမတ်တို့အား မေးမြန်းတိုင်ပင်ဖူးသည်။ ပညာရှိအမတ်သောင်းထီးစား ဥတ္တမသီရိကျော် လျှောက်ထားသည်မှာ-

“ပတ္တမြားကျောက်ကောင်းတို့တွင် ဂေါ်ပလ္လေစသော အနာရီလျှင် မင်းမသုံးအပ်၊ စိန်ကျောက်တို့တွင် ခလုတ်တော စာငယ်နာ မစင်၊ တောကြောင်မွေးမှင် စသောအပြစ်မကင်းလျှင် မင်းမသုံးထိုက်၊ မျိုးစပါးတို့မှာ လည်း အရောရောပါလျှင် အပင်အသီးမညီ၊ ရွှေ၌လည်း ကြေးနီ၊ ငွေ၊ သံ မလွတ်လျှင် အရည်အသွေးမဖြောင့်၊ ထို့အတူ သာကီဝင်မင်းမျိုးတို့၌လည်း နွယ်တော်ဝံသစင်မှ သင့်တော်ကြောင်း” ထုံးဟောင်းနှင့် လျှောက် တင်သဖြင့် သူရိယစန္ဒရားမင်းသားကို နှမတော်စောနန္ဒီနှင့်သာ ထိမ်း မြားပေးလေသည်။

ထို့ကြောင့် ကဗျာတွင် “ဘီကအထက်၊ နွယ်မပျက်” ဟု စပ်ဆိုထားခြင်း ဖြစ်၏။ အစဉ်အဆက် ထိန်းသိမ်းခဲ့ခြင်းဖြစ်ရာ ခမည်း တော်သီရိစန္ဒားမင်းကြီးသည် ဒန်ရမာဇာလီဒူရဘီတို့နှင့် သဘောတူကြည်ဖြူ ခွင့်ပြုလိမ့်မည်မဟုတ်ကြောင်း သိသာလှပေသည်။

တတိယအပိုဒ်၏ ကဗျာရသကို ဖော်ကျူးပါမည်-
နန်းမြင့်အောင်မြေ
လျှောက်တင်ခါပန်း၊ ရာသီဆန်းလျှင်၊ နန်းမြင့်အောင်မြေ၊ ဆယ့်နှစ်ထွေရစ်သန်းမြူး၊ မောက်သူဇာ-ဒါကာ ဆိပ်ကမ်းဦးမှာ၊ ကျေးဇူးဂုဏ်ရှစ်တန်၊ အမတ်လိမ္မာ၊ ထိုမြို့ရွာတွင်၊ အာဏာသုံးခဲ့ပြန်မှ၊ ပြောင်ဆဒ္ဒန်မာတင်ရိုး၊ ထွက်လျှင်မပြန်၊ မလှန်သည့်မင်းမျိုးတည်း။

အိမ်ရှေ့ဥပရာဇာမောင်တော်အား လျှောက်တင်လိုက်ပါသည်။ မောက်သူဇာ သူရတန်ပြည်အား ဂုဏ်ရှစ်တန်နှင့် ပြည့်စုံသော အမတ်ကြီးကို အပ်နှင်း၍ ဝေသာလီသို့ ပြန်ခဲ့စေလိုပါသည်။

ရှေးကျမ်းလာထုံး

ဆိုးကောင်းနှစ်ပါးတွင်၊ ရိပ်ခြည်အမြင်၊ အရှင်သီရင်းပင်တည့်၊ ပညာရှင်အုပ်ထိန်းမှ၊ မြို့ပြပြည်ရွာ၊ သာယာစည်ကားလှ၏၊ မင်းယောက်ျား ဓမ္မတာ၊ ပညာမဲ့တွက်၊ ဉာဏ်မစွက်သော်၊ ပြည်ထက်မထားရာတည်း၊ ရှေးကျမ်းလာထုံးစာဟောင်း၊ ကျိုးကြောင်းသိပြန်၊ ဘွဲ့မွန်အမတ်ကောင်းကို၊ နောက်တစ် ကြောင်းကုလားရွာ၊ အပိုင်အပ်ပြီး၊ စစ်သူကြီးဟု၊ စောထီး ထားခဲ့မှာ၏။

အင်္ဂါရှစ်တန်နှင့် ပြည့်စုံသော အမတ်ပညာရှိ အုပ်ထိန်းပါလျှင် မြို့ပြ ပြည်ရွာ သာယာစည်ကားပါမည်။ ပညာမဲ့၍ ဉာဏ်မရှိသောသူကို အုပ်ချုပ်ခိုင်းမှုမပြုပါနှင့်၊ အမတ်ပေါင်းတစ်ထောင်တွင် မည်သူအရည်အချင်းရှိသည် ကို အရှင်သိပါလိမ့်မည်။ အရည်အချင်းရှိသော အမတ်ကောင်းကို မောက်သူဇာအား အပိုင်အပ်ပြီး ဝေသာလီပြည်လာခဲ့ရန် ဘခမည်းတော်မင်းကြီး မှ အမှာတော်ရှိလိုက်သည်ဟု မင်းအမိန့်ကို ပြဆိုလိုက်၏။

ဦးထိပ်ရွက်ပန်

ဘရာဇာမိန်တော်မြတ်၊ ဦးထိပ်ရွက်ပန်၊ နန်းရံအိမ်ရှေ့နတ်ကို၊ ရှိညွတ်လျှောက်ထားတင်၊ ရာသီပြောင်း၍၊ မိုးနှောင်းဝါလ၊ ဆောင်းစအကူးတွင်များဖြင့် ဗိုလ်ခြေ၊ ထိုမြေတစ်ဝက်၊ လက်နက်ထားခဲ့စေဟု။

ဘခမည်းတော်မင်းကြီး၏ အမိန်တော်မြတ်ကို ဦးထိပ်ဆင်ပြီး အိမ်ရှေ့ စံမောင်တော်အား လျှောက်တင်ပါသည်။ မိုးရာသီကုန်ဆုံး၍ ဆောင်းရာသီ အကူးမှာ ရခိုင်မှ ဗိုလ်ခြေအများတို့ကို လက်နက်နှင့်တကွ မောက်သူဇာ ပြည်ဘင်္ဂါ (၁၂)မြို့တွင် တစ်ဝက်ကိုအုပ်ချုပ်ရန် အပ်နှင်းခဲ့ပါ။ ကျန်တစ်ဝက် ကို သူရတန်မင်းအား အပ်နှင်းခဲ့၍ ပြန်လာခဲ့ရန် ဘခမည်းတော် အမိန်တော် ချမှတ်လိုက်သည်ဟု မင်းအာဏာကို ဖော်ပြထားပြန်သည်။

ဦးထိပ်ပန်ရွက်ဆင်

မြောက်လေမြူးလာလျှင်၊ ဘရာဇာမိန်မြတ်ထူး၊ ဦးထိပ်ပန် ရွက်ဆင်၍၊ ရှေ့လာလျှင်နောက်လည်းကောင်း၊ လုံးပေါင်းရှု မြော်၊ ဉာဏ်တော်သာအကြောင်းတည်း။

နေ့အချိန်တွင် မြောက်လေမြူးသည့် ဆောင်းရာသီအကူးမှာ ဘခမည်းတော်အမိန်ကို ဦးထိပ်ပန်ဆင်၍ ပြန်လာခဲ့ပါ။ အိမ်ရှေ့ဥပရာဇာ ပြန်လာခဲ့သော် အနောက်ပြည်မှာလည်း ကောင်းမည်၊ ဝေသာလီမှာလည်း ကောင်းမည်၊ အားလုံးကောင်းမည်ကို ဉာဏ်ဖြင့်ရှုမြင်သင့်ကြောင်း မင်းအာဏာတော်ကို ထပ်ဆင့်ဖော်ပြပြန်သည်။

သုဝဏ္ဏဒေဝီ၏ရကန်ကဗျာတွင် ထပ်ဆင့်ဖော်ပြပြန်သည်။ ခံစားရပုံ များ၊ လွမ်းမောဖွယ်ရာများကို တင်ပြသည်။ ထိုနောက်မှ ဘခမည်းတော်၏ အမိန်အာဏာကို ဖော်ပြ၏။ မင်းအာဏာကို သုံးကြိမ်တင်ပြထားသည်ကို တွေ့ရမည်။

ဟေမာန်အကူး

မင်းလောင်းဥပရာ၊ ကြည်းရေတင်းကျန်း၊ မြစ်ကမ်းနှစ်ဘက် မှာလဲ နေ့မကြာအထပ်ထပ်၊ ရက်စပ်စေကျွန်၊ ရောက်လာ ပြန်သော်၊ အမှန်မယုံလတ်ခဲ့ နောက်ရပ်ပိုင်သခင်၊ ဟေမာန် အကူး၊ ရဲမှူးစစ်အောင်မြင်သည်၊ ရောက်ထင်ကြာနန်းက တကား။

သုဝဏ္ဏဒေဝီ၏ အသည်းနှလုံးမှ စိမ့်ဖြာ၍ စီးဆင်းလာသော လွမ်း ဆွတ်ဖွယ်ရာ တမ်းတချက်များ၊ ဖခမည်းတော်မင်းကြီး၏ အမိန်အာဏာ၊ ယင်းအကြောင်းနှစ်ချက်ကြောင့် သင်္ဂီရာဇာကိုယ်တော်ကြီးမှာ ရခိုင်ဝေသာလီပြည်သို့ သင်္ဂီယနာတင်ပွဲမပြီးမှီ သက္ကရာဇ် ၅၅၉-ခုနှစ် နတ်တော်လ ဓနုရာသီတွင် ပြန်လည်ရောက်ရှိခဲ့လေသည်။

သုဝဏ္ဏဒေဝီနန်းရံမိဖုရားမှာ သင်္ဇင်ပန်းများဖြင့် ကမ်းလှမ်းကြိုလှင့် နေမည်သာ ဖြစ်ကြောင်း မြင်ယောင်မိသည်။ ယင်းနတ်တော်လတွင် သင်္ဇင် ပန်းများ ပွင့်နေချိန်လည်းဖြစ်သည့်အပြင် ရခိုင်တို့၏ အမြတ်ဆုံးတော်ဝင် ပန်းမှာ သင်္ဇင်ပန်းသာဖြစ်သောကြောင့်တည်း။

သုဝဏ္ဏဒေဝီ၏ ရကန်ကဗျာစာပေကို ပေစာတိုင်အမတ် “သုဓန” အနောက်ပြည်မှ သေချာစွာသိမ်းဆည်း၍ ဝေသာလီသို့ ယူဆောင်လာခဲ့ ပြီးနောက် ပိဋကတ်မော်ကွန်းတိုက်တွင် သိမ်းဆည်းထားခဲ့သည်ဟု အဆို ရှိလေသည်။

သိန်ကန်မိန်တွင် မှတ်တမ်း

ကောဇာ	နှစ်
၅၅၅-လက်ထပ်	၆၃၅
၅၅၇-စစ်ချီ	၆၃၇
၅၅၇-စစ်အောင်	၆၃၇ သင်္ဂီယနာတင်အစ
၅၅၇-သင်္ဂီယနာတင်နေချိန်	၆၃၈ သင်္ဂီယနာတင်နေချိန်
၅၅၉-ပြန်ရောက်	၆၃၉ သင်္ဂီယနာတင်အပြီး

သင်္ဂါယနာ မှတ်တမ်းကဗျာ

သုဝဏ္ဏဒေဝီ၏ သိန်ကန်မိန်တွင် ကဗျာနှင့်ရှေ့ဆင့်နောက်ဆင့် ပေါ် ထွက်လာသောကဗျာမှာ မေပေညာ အမတ်ကြီး၏ သင်္ဂါယနာတင် မှတ်တမ်း မော်ကွန်းကဗျာပင် ဖြစ်သည်။ မေပေညာမော်ကွန်းဟု ယနေ့တိုင်ထင်ရှား ပေသည်။^၂

မေပေညာမော်ကွန်းပေစာမူအရ ဝေသာလီခေတ် သီရိဓမ္မဝိဇယ (သီရိစန္ဒြား)မင်းကြီးလက်ထက်တွင် အရှင်စူဠရေဝမထေရ်ကို အမှူးပြု၍ သင်္ဂါယနာတင်ခဲ့ကြောင်း တွေ့ရှိရသည်။^၈

သင်္ဂါယနာတင်သောခုနှစ်သက္ကရာဇ်မှာ ကောဇာသက္ကရာဇ် ၅၅၇-ခုနှစ်၊ ခရစ်နှစ် ၆၃၇-ခုနှစ်တွင် ဖြစ်သည်။ ယင်းသင်္ဂါယနာတွင် သီဟိုဠ် ကျွန်းမှ သံဃာတော်အပါးတစ်ထောင်နှင့် ရခိုင်မှ သံဃာတော်တစ်ထောင် တို့သည် ဝေသာလီမြို့တော်၏မြောက်ဘက်ရှိ ရွှေတောင်ခေါ် သရက်ချို တောင် (ယခုအခေါ် သင်္ဂါယနာကျွန်း)တွင် သုံးနှစ်ကြာ ပိဋကတ်သုံးပုံကို ကြေးပုရပိုဒ်များတွင် ရေးကူးလျက် သင်္ဂါယနာတင်ခဲ့ကြောင်း တွေ့ရှိရသည်။ မော်ကွန်းပေစာတွင် ဖော်ပြထားသည်မှာ-

ဝါဒတူဆီ

မဟာမဟိန္ဒ၊ ထေရဘုန်းစည်၊ ဖြန့်တည်နွယ်စင်၊ သီဟိုဠ်ခွင်၌၊ နောင်တွင်ဆောင်ရွက်၊ လွန်ခဲ့ခက်၍၊
ပေထက်အကွရာ၊ သင်္ဂါ ယနာ၊ စတုတ္ထမြောက်၊ တင်ပြီးနောက်မှ၊ တိမ်းမှောက်ညစ်ညူး၊ ဝါဒထူးဖြင့်၊ ကူးလူးမယှဉ်၊
အစဉ်တည်တန့်၊ အရှည်ခန့်ဟု၊ ကူပုံဖြန့်ဖြူး၊ မြတ်ကျေးဇူးရှိ၊ ရတ်ရည်ညွတ်၊ လွတ်လွတ်ပြုထ၊ သီဟဋ္ဌနှင့် ဝါဒတူဆီ၊
တိုးသိင်္ဂီကာ၊ ပဉ္စမိထပ်၊ ကြေးနီချပ်လျှင်၊ ရွှေကွပ်တင့်သား၊ ငါးထောင်အားဖြင့်၊ ရေးသားသီချာ၊ သုံးနှစ် ကြာလျှင်၊
ကောင်းစွာသီးသီး၊ အောင်မြင်ပြီး၍။ ။

ယင်းကဗျာ၏ ဆိုလိုချက်မှာ သီဟိုဠ်တွင် စတုတ္ထသင်္ဂါယနာတင်ပြီး နောက်၊ ထေရဝါဒဗုဒ္ဓသာသနာခြင်း ဝါဒတူညီကြသော သီဟိုဠ်မှ သံဃာ တော်တစ်ထောင်နှင့် ရခိုင်မှ သံဃာတော်တစ်ထောင်တို့သည် ရွှေကွပ်တား သော ကြေးနီပြားအချပ်ရေငါးထောင်တွင် ပိဋကတ်သုံးပုံကို ရေးကူးကာ သင်္ဂါယနာ သုံးနှစ်ကြာတင်ခဲ့ကြောင်း ထုတ်ဖော်ပြောဆိုနေပေတော့သည်။

မဟိသကရာဇာဇင်မူ

(က) ပါဠိတော်		
(၁) ဝိနည်းငါးကျမ်း	ကြေးဝါချပ်ရေ	၂၅၀
(၂) သုတ်သုံးကျမ်း	။	၉၁၀
(၃) အဘိဓမ္မာ	။	၈၄၀
	ချပ်ရေပေါင်း	၂၀၀၀

(ခ) အဋ္ဌကထာ		
(၁) ဝိနည်းငါးကျမ်း	ကြေးနီချပ်ရေ	၇၅၀
(၂) သုတ်သုံးကျမ်း	။	၁၅၀၀
(၃) အဘိဓမ္မာခုနစ်ကျမ်း	။	၆၉၀
(၄) ဝိသုဒ္ဓိမဂ်	။	၆၀
	ချပ်ရေပေါင်း	၃၀၀၀

ပေစာမူတွင် အောက်ပါအတိုင်း ပြဆိုထားသည်။

(က) ပါဠိတော်

(၁) ဝိနည်းငါးကျမ်း		ကြေးနီချပ်ရေ	၂၅၀
(၂) နိကာယ်ငါးရပ်တွင်သုတ္တန်	၄၁ကျမ်း၌ ။		၉၁၀
(၃) ခုဒ္ဒကနိကာယ်ဝင်အဘိဓမ္မာ	။		၈၄၀
	ချပ်ရေပေါင်း		၂၀၀၀

(မှတ်ချက်) ဤသုတ္တန် ၄၁ကျမ်းကို တစ်သုတ်လျှင် တစ်ကျမ်းကျ ဖြင့် ရေတွက်ထားခြင်း ဖြစ်၏။

ရေတွက်ပုံမှာ-

(၁) ဒိဃနိကာယ်	၃	ကျမ်း	
(၂) မဇ္ဈိမနိကာယ် (ပဏ္ဏာသ)	၃	ကျမ်း	
(၃) သံယုတ္တနိကာယ်		၅	ကျမ်း
(၄) အင်္ဂုတ္တရနိကာယ်	၁၁	ကျမ်း	
(၅) ကျန်ခုဒ္ဒကနိကာယ်	၁၉	ကျမ်း	
သုတ်ပေါင်း (ကျမ်းပေါင်း)		၄၁	ကျမ်း

(ခ) အဋ္ဌကထာ

(၁) ဝိနည်းငါးကျမ်း		ကြေးနီချပ်ရေ	၇၅၀
(၂) နိကာယ်ငါးရပ်တွင်သုတ္တန်	၄၁ကျမ်း၌ ။		၁၅၀၀
(၃) အဘိဓမ္မာခုနစ်ကျမ်းတွင်	။		၆၉၀
(၄) ဝိသုဒ္ဓိမဂ်	။		၄၀
(၅) ကင်္ခါဝိတရဏီနှစ်ကျမ်း	။	၂၀	
(ဘိက္ခု၊ ဘိက္ခုနီဝိနိစ္ဆယ)			
	ချပ်ရေပေါင်း		၃၀၀၀

(မှတ်ချက်) ဤ၌ ဘိက္ခုပါတိမောက်နှင့် ဘိက္ခုနီပါတိမောက်တို့ ကို ဖွင့်ဆိုထားသော ပါတိမောက်အဖွင့်ခေါ် ပါတိ မောက်အဋ္ဌကထာကို သီးခြားသင်္ဂါယနာ တင်ထား ကြောင်း တွေ့ရသည်။ ထိုနှစ်ကျမ်းကို ဒွယနိစ္ဆယ ကင်္ခါ ဝိတရဏီကျမ်းဟု ပြဆိုထားသည်။

ဝေသာလီပထမခေတ်စာပေကို တင်ပြပြီးနောက် ဝေသာလီဒုတိယ ခေတ်စာပေကို အနည်းငယ် တင်ပြပါရစေ။ ယခုဖော်ပြပါကျောက်စာမှာ မြောက်ဦးမြို့နယ်၊ ဝေသာလီရွာ၏ အနောက်တောင်ထောင့် တူးမြောင်းမှ ရရှိသော ကျောက်စာဖြစ်သည်။ ဆရာကြီး ဦးစံသာအောင်၏ ခန့်မှန်းချက်မှာ အေဒီရှစ်ရာစုအစပိုင်းဟု ခန့်မှန်းပြီး အာနန္ဒစန္ဒ မင်းကြီး၏ဖခင် ဓမ္မစန္ဒ မင်းရေးထိုးသော စေတီတည်ကျောက်စာဟု ဆိုပါသည်။ သက္ကတဘာသာ ဖြင့် ရေးထိုးထား လေသည်။

ကျောက်စာအဓိပ္ပာယ်

ယနေ့ငါသည် ဤနေရာ၌ စေတီကို အပြီးတည်ခြင်းကြောင့် အတုမရှိ သော အကြင်ကောင်းမှုကို ရအပ်ပြီ၊ သတ္တဝါအပေါင်းတို့သည် အညစ် အကြေးသုံးပါးကို ပယ်ရှားအပ်ကုန်သည်ဖြစ်၍ တဏှာတည်းဟူသော လှိုင်း တံပိုးတို့ ပြင်းထန်စွာ ရိုက်ခတ်လျက်ရှိသော ဘဝတည်းဟူသော သမုဒ္ဒရာ ကမ်းတစ်ဖက်သို့ ချမ်းသာစွာ ရောက်ကြပါစေသတည်း။
ဤစေတီကို ဖျက်ဆီးသောသူသည် သေသည်မှနှောက်၌ အလှုံ့ တပြောင်ပြောင် တောက်လောင်လျက်ရှိသော ကြောက်မက်ဖွယ်ကောင်း သော ရောရူပငဲ့သို့ ရောက်ပါစေသတည်း။
ဤစေတီကိုစောင့်ရှောက်သောသူသည် နတ်ပြည်၌ ကပ်ကမ္ဘာ သက်တမ်းထောင်ပေါင်းများစွာ တည်ပါစေ သတည်း။

ဦးရေ	မင်းအမည်	နန်းသက်	နန်းတက်		မိဖုရားအမည်
			သက္ကရာဇ်	ခရစ်သက္ကရာဇ်	
၁	သူရိယကေတု	၅၇	၂၄၉	၃၂၇	သုပဘာဒေဝီ
၂	သားမဟာစန္ဒရား	၄၉	၃၀၆	၃၈၄	နမတော်ခေါ်နန္ဒီ (ခေါ်)စောပြည့်ညို
၃	သားမောလစန္ဒရား	၄၈	၃၅၅	၄၃၃	သူနန္ဒီ
၄	သားပေါလစန္ဒရား	၄၆	၄၀၃	၄၈၁	ရောဟနီ
၅	သားကာလစန္ဒရား	၄၉	၄၄၉	၅၂၇	နန္ဒာဒေဝီ
၆	သားစူဠစန္ဒရား	၁၉	၄၉၈	၅၇၆	ရူပနီ
၇	သားသီရိစန္ဒရား	၇၂	၅၁၇	၅၉၅	ကဗ္ဗနမာလာ
၈	သားသိင်္ဂီစန္ဒရား	၆၆	၂၉	၆၆၇	သုဝဏ္ဏဒေဝီ
၉	သားစူဠစန္ဒရား	၃၆	၉၅	၇၃၃	စန္ဒာဒေဝီ
၁၀	မျိုးခြားမြို့အမြဲတူ	၇	၁၃၁	၇၆၉	၎င်းစန္ဒာဒေဝီ
၁၁	၎င်းညီသားပဲဖြူ မင်းမဲ့ကာလ	၁၇	၁၃၈	၇၇၆	၎င်းစန္ဒာဒေဝီ
၁၂	စူဠစန္ဒရားမင်းသား ငတုံမင်း	၂၄	၁၅၆	၇၉၄	သီရိဒေဝီ

အာနန္ဒစန္ဒရား ကျောက်စာပါဝေသာလီမင်းဆက်ဇယား

ဦးရေ	မင်းအမည်	နန်းသက်	သက္ကရာဇ်		နှစ်ပေါင်း	မိဖုရားအမည်
			မှ	ထိ		
၁	မင်းအမည်ပျက်	၁၂၀	၅၁၀	၃၉၈		
၂	မင်းအမည်ပျက်	၁၂၀	၃၉၈	၂၇၈		
၃	မင်းအမည်ပျက်	၁၂၀	၂၇၀	၁၅၈		
၄	ဘဟုဘလီ	၁၂၀	၁၅၀	၃၀		
၅	ရဃပတီ	၁၂၀	၂၈	၈၂ အေဒီ		
၆	အမည်ပျက်	၁၂၀	၈၂	၂၀၂		
၇	စန္ဒြေဒယ	၂၇	၂၀	၂၂၉		
၈	အဏ္ဏဝေကမင်းများ	၅	၂၂	၂၃၄		
၉	အမည်ပျက်	၇၇	၂၃၄	၃၃၁		
၁၀	ရိတုပွေ	၂၃	၃၁၁	၃၃၄		
၁၁	ကုဝေရာမိဒေဝီ	၇	၃၃၄	၃၄၁		
	မိဖုရား					
၁၂	ဥပဝိရာ	၂၀	၃၄၁	၃၆၁		
၁၃	ဇုဂ္ဂ	၇	၃၆၁	၃၆၈		
၁၄	လိင်္ဂီ	၂	၃၆၈	၃၇၀		

ရရှိနိုင်စာပေအစုံ:

ကျောက်စာပါ ပထမဇယားတွင် မင်းပေါင်း ၁၄-ဆက် နှစ် ၈၈၈ နှစ်သာ နန်းနှစ်ကိုးပေါင်း၍ ရရှိသော်လည်း ကျောက်စာတွင်ကား နှစ်ပေါင်း ၁၀၁၆ (ဝါ) ၁၀၆၀ ပါရှိလေသည်။
(ကျောက်စာပါ ဒုတိယမင်းဆက်ဇယား)

စဉ်	ရတနာ	ပေါင်း	စာအုပ်		စာအုပ်	စာအုပ်
			ပထမ	ဒုတိယ		
၁	အ	၅၅	၃၇၀	၄၂၅		
၂	ဃ	၂၀	၄၂၅	၄၄၅		
၃	မ	၉	၄၄၅	၄၅၄		
၄	ဒ	၂၂	၄၅၄	၄၇၆		
၅	န	၇	၄၇၆	၄၈၃		
၆	ပ	၆	၄၈၃	၄၈၉		
၇	တ	၇	၄၈၉	၄၉၆		
၈	ထ	၂၄	၄၉၆	၅၂၀		
၉	ဒ	၅၅	၅၂၀	၅၇၅		
၁၀	န	၃	၅၇၅	၅၇၈		
၁၁	ပ	၁၂	၅၇၈	၅၉၀		
၁၂	တ	၇	၅၉၀	၅၉၇		
၁၃	ထ	၃	၅၉၇	၆၀၀		

(ကျောက်စာပါ ဝေသာလီမင်းဆက် တတိယဇယား)

စဉ်	မင်းအမည်	နန်းသက်	သက္ကရာဇ်		နှစ်ပေါင်း	မိဖုရားအမည်
			မှ	ထိ		
၁	မတင်္ဂါရ	၁၂	၆၀၀	၆၁၂		
၂	ဥယျာဇင်	၁၂	၆၁၂	၆၂၄		
၃	သေဝိဇိုင်	၁၂	၆၂၄	၆၃၆		
၄	မေဓုရ	၁၃	၆၃၆	၆၄၉		
၅	ဝဇ္ဇိတိ	၁၆	၆၄၉	၆၆၅		
၆	မေဓိဇယ	၃၆	၆၆၅	၇၀၁		
	ဗြိမမိဇယ					
၇	နရေန္ဒြိဇယ	၂နှစ် ကိုးလ	၇၀၁	၇၀၄		
၈	မုစန္ဒြိ	၁၆	၇၀၄	၇၂၀		
၉	အာနုသဝဏ္ဏ	၉	၇၂၀			

ကျောက်စာပါ တတိယမင်းဆက်တွင် မင်းပေါင်း ၉ဆက်၊ နှစ်ပေါင်း ၁၃၃-နှစ် ကြာညောင်းခဲ့သည်ဟု ဆိုထားသည်။

သို့ရာတွင် အာနန္ဒစန္ဒရားမင်း ရေးထိုးခဲ့သော ယခုသျှစ်သောင်းဘုရား ဝင်ဝရှိ ကျောက်စာကို သုတေသီတို့က အေဒီ ၇၀၉-ခုနှစ် (သို့မဟုတ်) ၇၂၉-ကာလတွင် ရေးထိုးခဲ့မည်ဟု ခန့်မှန်းကြသည်။ ယင်းကြောင့် အာနန္ဒ စန္ဒရားမင်း နန်းသက်ကို ၉နှစ် ဖော်ပြထားသည်။

ဤကျောက်စာနှင့်ပတ်သက်၍ ဒေါက်တာဂျွန်စတင်နှင့် ဒေါက်တာ ဆာကားတို့ နန်းတက်သက္ကရာဇ် ဖော်ပြရာ၌ အနှစ် ၂၀ ကွာခြားမှု ရှိကြ သည်။ (ဥပမာ) ဒုတိယမင်းဆက် ဒွေဂ်န္ဒကို ဂျွန်စတင်က ၃၅၀၊ ဆာကား က ၃၇၀ ဟု သတ်မှတ်သည်။ ဤအတိုင်း ပထမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယ မင်းဆက်တို့တွင်လည်း နှစ် ၂၀-စီ သတ်မှတ်ချက် ကွာခြားကြသည်။

အေ၊ ဒီ၊ ၃၂၇ မှ အေ၊ ဒီ ၈၁၀ အထိ

ဂေါဇာ ၂၄၉ မှ ၁၈၀ အထိ

ရခိုင်ရာဇဝင်ဒဂီ၊ ကျောက်စာတို့နှင့် ညှိနှိုင်းထားသော ဝေသာလီ နန်းတက်

၁။	ဒွေင်စန္ဒ	၂၄၉	၈၅၈	၃၂၇	၅၅
၂။	ရာဇစန္ဒ	၃၀၄	၉၁၃	၃၈၂	၂၀
၃။	ယာကစန္ဒ	၃၂၄	၉၃၃	၄၀၂	၉
၄။	ဒေဝစန္ဒ	၃၃၃	၉၄၂	၄၁၁	၂၂
၅။	ယစ်ညစန္ဒ	၃၅၅	၉၆၄	၄၃၃	၇
၆။	စန္ဒြဗန္ဓု	၃၆၂	၉၇၁	၄၄၀	၆
၇။	ဘူမိစန္ဒ	၃၆၈	၉၇၇	၄၄၆	၇
၈။	တူတိစန္ဒ	၃၇၅	၉၈၄	၄၅၃	၂၄
၉။	နိတိစန္ဒ	၃၉၉	၁၀၀၈	၄၇၇	၅၅
၁၀။	ဝိရစန္ဒ	၄၅၄	၁၀၆၃	၅၃၂	၃
၁၁။	ပြိတိစန္ဒ	၄၅၇	၁၀၆၆	၅၃၅	၁၂
၁၂။	ပထိစန္ဒ	၄၆၉	၁၀၇၈	၅၄၇	၇
၁၃။	ပတိစန္ဒ	၄၇၆	၁၀၈၅	၅၅၄	၃
၁၄။	မဟာဝိရ	၄၇၉	၁၀၈၈	၅၅၇	၁၂
၁၅။	ဩဇာ	၄၉၁	၁၁၀၀	၅၆၉	၁၂
၁၆။	သေဝိင်ရေစင်	၅၀၃	၁၁၁၂	၅၈၁	၁၂
၁၇။	ဓမ္မဂူရ	၅၁၅	၁၁၂၄	၅၉၃	၁၃
၁၈။	ဝဏ္ဏဝတ္ထိ	၅၂၈	၁၁၃၇	၆၀၆	၁၆
၁၉။	သီရိဓမ္မာဝိဇယ	၅၄၄	၁၁၅၃	၆၂၂	၃၆
၂၀။	နရေန္ဒဝိဇယ	၂၀	၁၁၈၉	၆၅၈	၃
၂၁။	သီရိဓမ္မာစန္ဒ	၂၃	၁၁၉၂	၆၆၁	၁၆
၂၂။	အာနန္ဒစန္ဒ	၃၉	၁၂၀၈	၆၇၇	၉

ဂုပ္ပတမင်းများသည် တန်ခိုးအင်အားကြီးမားခဲ့ကြသော်လည်း

မှတ်ချက်

ဒွေင်စန္ဒမင်းသည် စန္ဒသူရိယအနွယ်တော် ၂၅-နှစ်မြောက် သူရိယကေတု၏သားတော်ဖြစ်၏။ အိန္ဒိယ၊ မာဂဓတိုင်းပြည်၌ စန္ဒဂုပ္ပတက (ပထမ)မင်းသည် ခရစ်သက္ကရာဇ် အေဒီ ၃၂၀ တွင် နန်းတက်၍ ဂုပ္ပသက္ကရာဇ် ကို ခရစ်အေဒီ ၃၂၀ ဖေဖော်ဝါရီ ၂၆ ရက်နေ့မှ အစပြုခဲ့၏။ သို့သော် ထို ဂုပ္ပတ-သက္ကရာဇ်ကို ရခိုင်ပြည်၌ အသုံးမပြုခဲ့ကြပါပေ။

အာနန္ဒစန္ဒမင်း ကွယ်လွန်ပြီးနောက် ဆက်ခံသောမင်းများ၏ အမည် ကို ကျောက်စာတိုင်မြောက်မျက်နှာ၌ ရေးထိုးခဲ့သော်လည်း ပျက်ပြည်နေသဖြင့် ကောင်းစွာမဖတ်နိုင်။ နောက်ဆုံးမင်းမှာ စူလစန္ဒ (ဝါ) စူလမဟာ ရာဇာဟု သိရ၏။ ထိုမင်းကို မျိုးခြား မြို့လူမျိုး (၂-ဆက်) ဆက်ခံပြီးနောက် ဒူလစန္ဒ၏ သားတော်-ငမင်းငတုံသည် စန္ဒဝက်မြို့ကို တည်ထောင်အုပ်စိုး ၍ အေဒီ ၈၁၈ တွင် ကွယ်လွန်၏။

အခန်း (၅)

ရခိုင်လေးမြို့ခေတ်သုံး အက္ခရာ

ရခိုင်လေးမြို့ခေတ် အေဒီ ၉-ရာစု ပထမပိုင်းမှ ၁၅-ရာစု ပထမပိုင်း အထိ သုံးစွဲသည်။

လေးမြို့ခေတ်စာပေ

ရခိုင်လေးမြို့ခေတ်မှာ ခရစ်နှစ် ၇၉၄ မှ ၁၄၃၀ အထိ နှစ်ပေါင်း ခြောက်ရာကျော် ရှည်မြင့်လေသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ ပထမပုဂံခေတ်၊ ဒုတိယ ပုဂံခေတ်၊ အင်းဝခေတ်တို့နှင့် ခေတ်ပြိုင်ဖြစ်လေသည်။ ယင်းလေးမြို့ခေတ် စာပေမှာ ဝေသာလီ နှောင်းခေတ်မှ ဆက်နွယ်လာသော စာပေဖြစ်သည်။

လေးမြို့ခေတ်ကျောက်စာများကို ရခိုင်ပြည်အနှံ့ တွေ့ရှိရသည်။ ရခိုင်ပြည်တွင် လေးမြို့ခေတ်၌ ရေးထိုးသော ကျောက်စာများမှာ များသောအားဖြင့် လေးထောင့်ပုံသဏ္ဍာန် ဖြစ်သည်။

လွန်လေပြီးသောအခါ၌ လွန်လိယပြီးသောအခါ နှိုက်ဟူ၍လည်း ကောင်း၊ ဘုရားသခင် ပုရှားသခင်ဟူ၍လည်း ကောင်း၊ ပျက်ခဲ့ရကားကို ပျက်ခယ့်ရကားဟူ၍လည်းကောင်း၊ ရွှေပန်းခက် ငွေပန်းခက်ကို ရှယ်ပန်း ခက် ငယ်ပန်းခက်ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ လိုသတည်းကို “လိုသတေး” ဟူ၍ ရေးထိုးထားသည်။^၂

လက်ငင်းအက္ခရာ

- ၅ အမတ်ကြီးအန
- ၆ နွဲ့တသူကောင်းမှုပြု
- ၇ သောကြောင့်မည်သူ
- ၈ တစ်ယောက်သောဒါ
- ၉ ယကာပြုရသောအဘို
- ၁၀ ဝ်ကား။ တောင်းသော
- ၁၁ ဆုရလိုဝ်သတေ။

အဓိပ္ပာယ်

အမတ်ကြီးအန နွဲ့တသူကောင်းမှုပြုသောကြောင့် တစ်ယောက်သော ဒါယကာ ပြုရသောအဖို့ကား တောင်းသောဆုရလိုသတည်း ဟူ၍ဖြစ်သည်။

အမတ်ကြီး အနနွဲ့တသူသည် မိမိတစ်ဦးတည်း ဒါယကာပြု၍ စေတီ တည်ခဲ့သည်။ တောင်းသောဆု ရပါစေဟု ဆုတောင်းသည်။ ကျောက်စာ တွင် စာကြောင်းရေ ၁၁-ကြောင်းပါရှိရာ ပျက်စီးနေ၍ အစပိုဒ်များကို အဓိပ္ပာယ်ပြည့်စုံစွာ ဖော်ပြခွင့်မရနိုင်၍ ချန်လှပ်ထားခဲ့ပါသည်။ သို့သော် စာပိုဒ်နှစ် စာပိုဒ်သုံးတွင် “ဩဃသံသရာ” “ဩဃမှ ပရံဘဝ” ဟု တွေ့ရပြန်သည်။

“သံသရာဝဲဩဃမှ နောက်နောင်ဘဝ ကင်းလွတ်စေကြောင်း ဆု တောင်းခြင်းပင် ဖြစ်၏” သံတွဲမြို့မှ သုံးမိုင်ခန့်အကွာတွင် ဇာဒီပြင် (စေတီပြင်)ရွာဟု ရှိသည်။ ထိုရွာရှိ တောင်ကုန်းပေါ်တွင် တည်ခဲ့သော စေတီဖြစ် သည်။ ယခုအချိန်တွင် စေတီမရှိတော့ပါ။ ပျက်စီးသွားခဲ့လေပြီ။ ယင်းရွာ နှင့်ကပ်လျက် ရွာတစ်ရွာ ရှိသည်။ “ကျောင်းတိုက်ရွာ” ဟု “သင်္ကန်း ဆေးကန်” ဟု အမည်တွင်သော ကန်တစ်ခုရှိခဲ့သည်။ သို့သော် ယခုအချိန် တွင် လယ်ကွင်းများ ဖြစ်နေခဲ့ပြီ။

လေးမြို့ခေတ်တွင် ဗုဒ္ဓသာသနာထွန်းကားခဲ့သော နေရာဖြစ်ခဲ့ကြောင်း သက်သေအဖြစ် ကျောက်စာနှင့် အမည်နာမများမှ ထောက်ခံချက်ပေး နေလေပြီ။

ယင်းကျောက်စာကို မြောက်ဦးပြတိုက်တွင် တောင်ကုတ်ဇာဒီပြင် ကျောက်စာဟု မှတ်တမ်းတင်ထားသည်။ သို့သော် ရခိုင်မြန်မာပဏ္ဍိတ် ဦးဦးသာထွန်းမှ သံတွဲဇာဒီပြင်ကျောက်စာဖြစ်ကြောင်း ပြောပြထားဖူးသည်။

တောင်ကုတ်မြို့မှ- ကျောက်စာသုတေသီများနှင့် ကွင်းဆင်းလေ့လာကာ ဆွေးနွေးခဲ့ရာ၊ ယင်းကျောက်စာမှာ တောင်ကုတ်ကျောက်စာမဟုတ်ကြောင်း၊ သံတွဲကျောက်စာသာဖြစ်ကြောင်း တောင်ကုတ်မြို့သုတေသီများ မှ အတည်ပြုပေးကြပါသည်။

ရခိုင်တန်ဆောင် အတွဲ(၁)၊ အမှတ်(၇)၊ ၁၉၅၈-၅၉ တွင် ယင်း ကျောက်စာကို သံတွဲဇာဒီပြင်ကျောက်စာဟုပင် ဖော်ပြပြီး ထွန်းရွှေခိုင်၏ ရခိုင်ရှေးဟောင်းမြို့တော်များ စာ-၁၇၅တွင်လည်း သံတွဲဇာဒီပြင် (စေတီ ပြင်) ကျောက်စာဖြစ်ကြောင်း ဖော်ပြထားသေးသည်။

ကျောက်စာဝေါဟာရ

- ၁။ ထိုင်ခပ် - ထိုခေတ်
- ၂။ မဟာတိုင်ကိုဝ် - မဟာတို့ကို
- ၃။ တမ်ပုရာအာင - ထိုဘုရားအား
- ၄။ ၎်မျက်စိမြင်ပါသ -
- ၅။ ခပ်လေဤအကြိမ်ကိုဝ် - အများပြည်သူဤအကျိုးကို
- ၆။ ရကြပါစိယ်သတေ - ရကြပါစေသတည်း
- ၇။ -----ကြာလပြည်နှိုက်နဲ

-ဤကျောက်စာကို လေ့လာသုံးသပ်ကြည့်သော် အရေးအသား၊ စာလုံး၊ စကားလုံး အသုံးအနှုန်းများက လေးမြို့ခေတ် ဖြစ်ကြောင်း သိသာထင်ရှားလှသည်။ ရခိုင်လေးမြို့ခေတ်မှာ ပထမပုဂံခေတ်၊ ဒုတိယ ပုဂံခေတ်၊ အင်းဝခေတ် နှင့် ခေတ်ပြိုင်ဖြစ်ခဲ့သည်။

ရခိုင်ပြည်နယ်တွင် ထိုခေတ်အခါက မဟာမုနိဘုရားရှင်အား စံပြအဖြစ်ပူဇော်ကြရာ အလှူရှင်သည် မဟာမုနိ ရုပ်ရှင်တော်ကို ကြည်ညို၍ ပုံတူထုလုပ်လှူဒါန်းခြင်း ဖြစ်တန်ရာသည်။ ကျောက်စာမှာ ကျိုးပဲ့ယျက်စီး နေ၍ ခုနစ်သက္ကရာဇ် အလှူရှင်အမည်များ မတွေ့ရှိရတော့ပေ။

ပူဇာရဟကို အတိုကောက် ပုရာ(ပုရှာ)ဟု ရေးထိုးထားသည်။ တောင်ကုတ်မြို့၊ မြို့ဟောင်းကျောက်စာတွင်လည်း ဤနည်းအတိုင်း တွေ့ရသည်။ ပုဂံခေတ် ထိုရာဇကုမာရကျောက်စာ စာကြောင်းရေတစ်တွင်လည်း ဤအတိုင်း တွေ့ရ သည်။

ပူဇာရဟမှ ပုရှာ၊ ထို ပုရှာမှ ဘုရားဟု သုံးနှုန်းရေးသားခဲ့ကြောင်း ကျောက်စာမှ သက်သေပြုနေပါသည်။ လေးမြို့ခေတ်ကျောက်စာအများအပြားတွင် မပေါ်လွင်မထင်ရှားသေးသော ဤကျောက်စာနှစ်ခုကိုသာ ဖော်ပြလိုက်ပါ သည်။

လေးမြို့ခေတ်စာဆိုတော်များ

စာဆိုတော်များအနေဖြင့် မောက်သူဇာမြို့စား ကဝိကျော်၊ အမတ် ကြီး ဝိဇိလပြည်စိုးကြီးဓမ္မဇေယျ၊ အဂ္ဂသာရ (ရခိုင်သူမြတ်) လေးမြို့စား ကဝိကကျော်တို့မှာ ထင်ရှားသည်။ အရှင်အဂ္ဂသာရ (ရခိုင်သူမြတ်)၏ လောကသာရပျို့မှာ ယခုတိုင်ထင်ရှား၍ လူသိများသော ပျို့တစ်စောင် ဖြစ်လေသည်။

လောကသာရပျို့၏ ထူးခြားချက်သုံးရပ်

လောကသာရပျို့သည် (၁) အကောင်းဆုံးပျို့ ဖြစ်သည်။ (၂) လူသိ အများဆုံး ပျို့ ဖြစ်သည်။ (၃) ကာရန်သတ်ပုံ မှန်ကန်သောပျို့ ဖြစ်သည်။ လောကသာရပျို့ကို ရခိုင်သူမြတ်သည် သက္ကရာဇ် ၆၉၅ ခုနှစ်နှင့် ၇၀၅ ခုနှစ်ကြားတွင်စီကုံး သည်။

နှစ်ပေါင်းခြောက်ရာကျော်လေပြီဟု ဆရာမင်းသုဝဏ်မှ လောကသာ ရပျို့အဘိဓာန်အဖြေတွင် ကောက်ချက်ချ ဖော်ပြခဲ့သည်။

ပျို့စာရာ၏ အတ္ထုပ္ပတ္တိ

ရခိုင်သူမြတ် (အရှင်အဂ္ဂသာရ)သည် မင်းထီးဘုရင်လက်ထက် (အေဒီ ၁၂၈၃) ကောဇာ ၆၄၅ တွင် ထင်ရှားသော ရဟန်းပညာရှိဖြစ်သည်။ သက္ကရာဇ် ၆၈၈ ခုနှစ်တွင် မင်းလျင်စောသည် မစ္ဆရီရိသရက်မြို့ကို တည်၍ နေ၏။ သက်လူမျိုးများကို အုပ်စိုးသောကြောင့် သက်မင်းဟု ကျော်စောသည်။ သက်မင်းလျင်စောတွင် စောစုံ၊ စောဖြူ၊ စောထူဟု သားတော်သုံးပါး ရှိသည်။

သက်တို့သည် ရခိုင်ရိုးမတောင်စဉ်တောင်တန်းရှိ ကျေးရွာများကို တိုက်ခိုက်ဖျက်ဆီးကြသည်။ ထိုအခါ ရခိုင်ဘုရင်မင်းထီးသည် အမတ်ကြီး ရာဇစည်သူသင်္ကြံကို စေလွှတ်၍ သရက်ကို အတိုက်ခိုင်းလေ၏။

သက္ကရာဇ် ၆၉၅ ခုနှစ်တွင် ရာဇစည်သူသင်္ကြံအမတ်ကြီးမှာ စစ်သည်ဗိုလ်ပါအများနှင့် ရိုးမတောင်ကို ဖြတ်ကျော် ချီတက်ကာ သက်မင်းလျင်စောအား သားတော်၊ သမီးတော်၊ မိဖုရား၊ မောင်းမတို့နှင့်အတူ ရခိုင် သို့ ခေါ်ဆောင်လေသည်။

(အချို့သမိုင်းများတွင် ရခိုင်ပြည်မြောက်ပိုင်းကို မစ္ဆရီရိဟု မှားယွင်းစွာ ဖော်ပြကြ၏။ သရက်မြို့မှစ၍ အထက်ပိုင်း ဆော-ယောတို့ကို မစ္ဆရီရီ ခေါ်ကြောင်း ရခိုင်တို့မှ အစဉ်အဆက် ယူဆလာကြ၏)

ရခိုင်ဘုရင်မင်းထီးသည် သက်မင်းလျင်စောအား ကောင်းစွာချီးမြှောက်စားထား၏။ ထို့အပြင် မင်းလျင်စော၏ သားတော်သုံးပါးအား ရခိုင်သူမြတ် (အရှင်အဂ္ဂသာရ)ထံ၌ အပ်နှံပညာသက်ကြားစေသည်။

မင်းသားသုံးပါးလည်း ပိဋကတ်စာပေနှင့် ဗေဒင်ကျမ်းများကို သင်ကြားတတ်မြောက်သောအချိန်တွင် ဆရာသူမြတ် အိပ်မက်မြင်၏။ နောင်တော်အကြီး စောစုံမှာ စမုန်မြစ်ရေကို အကုန်သောက်၏။ ညီတော်အငယ် စောတူမှာ အဝမြစ်ငယ်ရေအား အကုန်သောက်၏ဟု မက်၏။

ဆရာသူမြတ်လည်း မင်းသားသုံးပါးကို ခေါ်ယူ၍ အမောင်တို့သည် စစ်ကိုင်း ပင်းယသို့ သွား၍ နေကြလေ။ မင်းချည်းဖြစ်လိမ့်မည်။ မင်းဖြစ် လျှင် ငါ့ကိုမမေ့နှင့်ဟု မိန့်တော်မူလိုက်သည်။

မင်းညီနောင်သုံးပါးတို့လည်း သက္ကရာဇ် ၇၀၅ ခုနှစ်တွင် အရှေ့ပြည်သို့ သွားကြလေသည်။ စစ်ကိုင်း ပင်းယသို့ ရောက်လေလျှင် စောစုံမှာ မြင်းစိုင်းမြို့ကို စားရသည်။ စောဖြူမှာ ပြည်မြို့ကိုစားရ၍ စောတူမှာမူ တရဖျားစောက် အမည်ဖြင့် အမြင့်မြို့ကို စားရလေ၏။

နောင်သောအခါ အမြင့်တရဖျားစောက်သည် အဝမြို့တွင် မင်းကြီး စွာစော်ကဲအမည်နှင့် မင်းဖြစ်လေ၏။ မင်းဖြစ်၍ (၁၆)နှစ်ရှိသောအခါ မိမိ၏ ငယ်ဆရာရခိုင်သူမြတ် (အရှင်အဂ္ဂသာရ)ကို နေပြည်တော်သို့ပို့၍ မဟာသဗ် ရာဇာ တံဆိပ်ကပ်လှူပြီး ကိုးကွယ်တော်မူလေသည်။ မင်္ဂလာကန်တော်အနီးတွင် ရှင်ဘုရင်မှ ကျောင်းဆောက်လုပ်သဖြင့် ကံတော်မင်း ကျောင်းဟု တွင်၏။ ကံတော်မင်းကျောင်း၏ အစဦးဆုံး ပထမကျောင်း ထိုင်ဆရာတော် ဖြစ်သည်။

ရခိုင်သူမြတ်သည် မင်းသားသုံးပါးကို စာပေသင်ကြားပေးစဉ်အခါက လောကသာရပျို့ကို စီကုံးကာ မင်းသားတို့ အား သင်ကြားပေးလေသည်။

ဤကား ဦးကုလားရာဇဝင်၊ ဓညဝတီအရေးတော်ပုံ၊ သာသနာလင်္ကာရစာတမ်းနှင့် ဆရာမင်းသုဝဏ်၏ လောကသာရပျို့ အဖြေအဘိဓာန်အရ ဖြစ်၏။

လောကသာရပျို့မှာ ရခိုင်ပြည်မြောက်ပိုင်း ဒေသများတွင် အစဉ်အဆက်နှစ်ပရိစ္ဆေဒကြာမြင့်စွာ သိမ်းဆည်းထား သော ပေပုရပိုဒ်များတွင် မှတ်တမ်းတင်ထားသည်။ ရှေးရခိုင်အစဉ်အဆက် ဘုန်းတော်ကြီးကျောင်းများတွင် သင်အံကြရ သော ပျို့ကဗျာဖြစ်၏။^၁

အိန္ဒိယနိုင်ငံရှိ မြို့ပြည်မြားမြောင်ဝရွာတွင် ရခိုင်လောကသာရ ပုရပိုဒ် များကိုပင် တွေ့ရှိရသည်။^၂

လောကသာရပျို့

အသက်ရှည်စွာ၊ အနာမဲ့ကြောင်း၊ ကောင်းလှစေချင်၊ ပဲ့ပြင်နိစ္စ၊ ကွပ်ဆုံးမသား၊ မိဘဆရာ၊ စကားနာ၍၊ ကျမ်းစာသိမြင်၊ တတ်အောင်သင်လော့၊ ပေါ်လွင်မပြု၊ ကောင်းရာတုလျှင်၊ ကောင်းမှုမြတ်နိုး၊ ကောင်းအောင်ကြိုး၍၊ ကောင်းကျိုးကိုယ်၌ တည်စေမင်း။

ရာဇသာရဗျို့

ပြည်ကြီးသနင်း၊ မင်းဟူသည်ကား၊ ကြံစက်သူထက်၊ တစ်ဆတက်၍၊ အိပ်စက်နည်းပါး၊ လူအများကို၊ စီးပွားချမ်းသာ၊ နည်းနာရှာလျက်၊ အခါခပ်သိမ်း၊ မုဒိမ်းခိုးသူ၊ မပြုစေဟု (ပ) ကျင့်ခြင်းမချွတ်၊ တည့်မတ် မတ်လျှင်၊ လူနတ်ချစ်ဆွေ၊ ကျေးဇူးတွေနှင့်၊ ကျင့်နေလမ်းရိုးမှန်စေမင်း။

ရခိုင်သူမြတ် (အရှင်အဂ္ဂသာရ)

လေးမြို့ခေတ်မင်းဆက်ဇယား

ဦးရေ	မင်းအမည်	နန်းတက် ရခိုင်	နန်းတက် ခရစ်	နန်းစံ	နှစ်ပေါင်း		မိဖုရား
					အသက်	နှစ်ပေါင်း	
၁	စူလစန္ဒရား၏တူစန္ဒကူးမင်း သားတော်ခေတ္တသင်	၁၈၀	၈၁၈	၁၀	၃၅	၁၀	သီရိကုမ္မာ
၂	၎င်းညီစန္ဒသင်	၁၉၀	၈၂၈	၁၅	၃၈	၂၅	၎င်းသီရိကုမ္မာ
၃	သားမင်းယင်ဖြူ	၂၀၅	၈၄၃	၃၀	၅၀	၅၅	စောမူခိ
၄	သားနာဂရသူရိယ	၂၃၅	၈၇၃	၃၁	၅၂	၈၆	စောလှမင်း
၅	သား သူရိယရာဇာ	၂၆၆	၉၀၄	၃၂	၅၉	၁၁၈	စောမင်းဝါ
၆	သားပုဏ္ဏဏ	၂၉၀	၉၃၆	၃၃	၅၅	၁၅၁	ရှင်မင်းဖြူ
၇	သားမင်းကြီးဖြူ	၃၃၀	၉၆၉	၁၅	၄၇	၁၆၆	စောဘုန်းခေါင်
၈	မျိုးခြားစည် သဘင်အမတ်	၃၄၆	၉၈၄	၂	၂	၁၆၈	
၉	မင်းကြီးဖြူသားမင်းနု	၃၄၀	၉၈၆	၂၈	၄၇	၁၉၆	နမတော်ရှင်မကြီး
၁၀	သားမင်းလာထော်	၃၇၆	၁၀၁၄	၂၀	၄၆	၂၁၆	စောဘီလူး
၁၁	သား မင်းကုလား	၃၉၆	၁၀၃၄	၂၈	၄၇	၂၄၄	ရှင်စောဖြူ
၁၂	သား မင်းဘီလူး	၄၂၄	၁၀၆၂	၆	၇၁	၂၅၀	စောစစ်
၁၃	ဝရောင်ငှက် အသင်္ခလာအမတ်	၄၃၀	၁၀၆၈	၈	၈	၂၅၃	
၁၄	သားမင်းဘုန်းသန်	၄၃၈	၁၀၇၆	၁၄	၅၆	၂၇၂	မျိုးရှင်စည်
၁၅	သားမင်းပင်္ကီ	၄၅၂	၁၀၉၀	၁၃	၄၉	၂၀၅	ယောင်သုံး

စူလစန္ဒရားမင်း၏တူ စန္ဒကူးမင်းနှင့် ဝရီးတော် စန္ဒာဒေဝီတို့မှ ဖွားမြင်သော ပဉ္စာမြို့တည် ခေတ္တသင်မင်းမှ မင်းပတိမင်းထိ ၎င်း(၁၅)ဆက်၊ နှစ်ပေါင်း (၂၈၅)နှစ်ကြာ နန်းစံခဲ့သည်။ ရွှေစေတီ ဆရာတော်ဘုရားကြီး၏ မဟာမုဏိ ရုပ်ရှင်တော်သွန်းလုပ်ကြောင်း စကားပြော စာ-၁၁၅တွင် ပထမစမ္ဘဝက်မြို့ (အေဒီ-၇၉၄-၈၁၈)မြို့တည် င/မင်င/တုံမင်း ကိုပါရော၍ (၂၈)နှစ်ပေါင်းထည့်ပြီး စမ္ဘဝက်မြို့(၁၆)ဆက်အဖြစ်ဖော်ပြထားသည်။ ပဉ္စာမြို့ကို သီးခြားဖော်ပြထားခြင်း မရှိပေ။

ပဉ္စာမြို့ ၁၂ဆက်မြောက်မင်း ဘီလူးလက်ထက် ပုန်ကန်မှုဖြစ်၍ အရှေ့ပုဂံသို့ ခိုလှုံခဲ့သော မြေးတော်လက်ျာ မင်းနန်ကို ပုဂံပြည်အကူအညီ နှင့် ရခိုင်ပြည်ထီးနန်းကို ရခဲ့သည်။ ပဉ္စာမြို့ကို မနှစ်သက်၍ လေးမြို့မြစ်ကို ကူးကာ လောင်းကြက်မြို့ (၁၁၀၃ အေဒီ)ကို တည်သည်။ လူများသေကြေ ပျက်စီး၍ ၎င်းနှစ်တွင်ပင် ပေါင်းတုတ်ချောင်းကိုဖြတ်ကာ ပထမပုရိန်မြို့ကို အေဒီ-၁၁၀၃ တွင် တည်သည်။ စုစုပေါင်းမင်း (၆)နှစ် ၂၀ကြာ အုပ်စိုးကြ သည်။

အေဒီ-၁၁၂၃ နှစ်တွင် ကောလိယသား၏ဒဿရာဇာသည် ဒုတိယပုရိန်မြို့ကို အသစ်တဖန်ပြန်လည် တည်ဆောက်သည်။ အေဒီ ၁၁၄၂-ခုနှစ် မင်းဖုန်းစားလက်ထက်တွင် ပုရိန်ကို မနှစ်သက်၍ ခြိပ်ချောင်းနားတွင် ခြိပ်မြို့ကို တည်သည်။ ခြိပ်မြို့တွင် ဓနုရူပေါအပါအဝင် မင်းသုံးဆက် ၁၂ နှစ် နန်းစံခဲ့ပြီးနောက် ဓနုရူပေါမင်းလက်ထက်တွင် ဒုတိယစမ္ဘဝက်မြို့ကို (အေဒီ-၁၁၅၅-၁၁၆၃)တည်ပြန်သည်။ အဆိုပါမြို့များမှာ မြို့သက်နည်း၍ တောင်ကျောင်း ဆရာတော်ကြီး၏ ရာဇက္ခမသင်္ခမကျမ်းမူအတိုင်း ဒုပရိန် ခေတ်တွင် ထည့်သွင်းဖော်ပြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထိုကျမ်းနှင့် ဆရာကြီး ဦးအောင်သာဦး ရေးသားပြုစုသော “ရခိုင်မင်းဆက်” စာအုပ်တွင် ဒဿ ရာဇာ (အေဒီ-၁၁၂၃)မှ င/နုလုံးမင်းထိ မင်းဆက် ၂၂ဆက်ကို ခြိပ်မင်း ဆက်ဟု မှားယွင်းစွာ ဖော်ပြထားသည်။ နန်းစံနှစ်နှင့် သက္ကရာဇ်ကိုကား တူညီကြသည်။

ဓနုရူပေါ၏သား မဂ္ဂသင်မင်းသည် စမ္ဘဝက်မြို့တွင် ၂နှစ်နန်းစံပြီးနောက် အေဒီ ၁၁၆၃ ခုနှစ်တွင် နေရူရာခေါ် မြို့ဟောင်း တောင်ငူကိုတည်သည်။ သို့ဖြစ်၍ အမှန်နေရာဥရားတောင်ငူခေတ်မှာ ၁၁၆၃ ခုနှစ်မှ စသည်။ ၁၁၆၁ ခုနှစ်မှာ နန်းတက်နှစ်သာဖြစ်သည်။ အေဒီ ၁၂၅၀ တွင် နန်းတက်သော အလောမာဖြူလည်း တစ်နှစ်နန်းစံခဲ့၍ မြို့ဟောင်း တောင်ငူတွင် စုစုပေါင်းမင်း ၁၇-ဆက်၊ နန်းဆက် (၈၈)နှစ်ကြာညောင်းခဲ့သည်။

အေဒီ ၁၂၅၀ တွင် နန်းတက်သော အလောမာဖြူမင်းသည် နေရူရာ တောင်ငူတွင် တစ်နှစ်နန်းစံခဲ့ပြီး အေဒီ ၁၂၅၁ တွင် ဒုတိယလောင်းကြက်မြို့ကို တည်သည်။ ၁၈ ဆက်မြောက် မင်းစောမွန် နန်းစံ၍ ၂နှစ်အကြာ အေဒီ ၁၄၀၆တွင် အင်းဝမှ လာရောက်တိုက်ခိုက်၍ အနောက်ဂါဝါပြည်သို့ တိမ်းရှောင်ခဲ့ရသည်။

အခန်း (၆)

မြောက်ဦးခေတ်စာပေ

ဤမော်ကွန်းကျောက်စာကို ၁၃၁၃-ခုနှစ် တပို့တွဲငါးရက်နေ့တွင် မြောက်ဦးမြို့၏အရှေ့ဘက် တစ်မိုင်ကျော်ခန့် ဝေးသော မင်းတရားပြင်ရွာမှ ရရှိသည်။ သက္ကရာဇ် ၉၅၅-ခုနှစ်တွင် မင်းဖလောင်းမှ ရေးထိုးစိုက် ထူခဲ့သည်။

မြောက်ဦးခေတ်စာဆိုတော်များ

မြောက်ဦးခေတ်တွင် စာဆိုတော်အများအပြား ပေါ်ထွက်ခဲ့သည်။ ထိုစာဆိုတော်များအနက် စောယဉ်မိ၊ ဥက္ကာပုံ၊ ဖဒုမင်းညိုတို့မှာ အလွန်ထင်ရှားသည်။ ဤ၌ စောယဉ်မိ၏ ရတုကဗျာကို တင်ပြပါမည်။ ထိုရတုကို ကောဇာသက္ကရာဇ် (၇၉၉)ခုနှစ်၊ ခရစ်သက္ကရာဇ် ၁၄၃၇ တွင် ရေးသားသည်။

ရတုပြစ်ပေါ်လာပုံ

သက္ကရာဇ် ၇၆၈ ခုနှစ်တွင် အင်းဝထမမင်းခေါင် (မင်းဆွေ)မှ မင်းရဲကျော်စွာကို ရခိုင်သို့စေလွှတ်၍ တိုက်ခိုက်စေ သဖြင့် နောင်တော် မင်းစောမွန် နန်းကျ၍ အနောက်ဘင်္ဂါ(၁၂)မြို့သို့ ထွက်ပြေးရသည်။ သံတွဲမြို့ စားနရနု (မင်းခရီး)သည် ဟံသာဝတီဘုရင်ရာဇာဓိရာဇ်နှင့် မဟာမိတ်ပြု ပေါင်းစည်းခဲ့သည်။ မွန် ရခိုင်မဟာမိတ်အဖြစ် လေးမျက်နှာစေတီကို သံတွဲတွင် တည်၏။

ထို့နောက် သံတွဲမြို့စား နရနု (မင်းခရီး)သည် ဟံသာဝတီမဟာမိတ် အကူအညီဖြင့် လောင်းကြက်မြို့တော်ကို ပြန်လည်သိမ်းပိုက်ခဲ့သည်။ သံတွဲ မြို့စား မင်းခရီး (အလီခင်+နရနု)သည် နောင်တော်မင်းစောမွန်ကို ပြန်လည် နန်းတင်၏။ ထို့နောက် မင်းစောမွန်သည် လောင်းကြက်မြို့ကိုစွန့်၍ မြောက်ဦးမြို့ကို တည်လေသည်။ ညီတော်မင်းခရီးကို အိမ်ရှေ့ရာ အပ်နှင်း၍ ညီနောင်နှစ်ဦး မြို့တည်လေ၏။

ထိုသို့ မင်းခရီးသည် မြောက်ဦးရွှေနန်းတော်တည်နေစဉ် သံတွဲတွင် အုပ်ချုပ်မည့်သူမရှိခိုက်တွင် အရှေ့ဘက်သုံးရွာ စားမှ မြို့စားအဖြစ် အုပ်ချုပ်သည်။ သုံးရွာစားမင်းဟု တွင်၏။

ထိုမင်း၏မိဖုရားမှာ စောယဉ်မိဖြစ်၍ သားကြီးစောရန္တမိတ်၊ သားငယ် ဘယမင်းရဲဟု သားတော်နှစ်ပါးရှိသည်။ သုံးရွာစားနတ်ရွာစံသော် စောယဉ်မိ အုပ်ချုပ်လေ၏။ ကျေးကျွန်များမှ စောရန္တမိတ်အား အရှင်မိခင်သည် ဘယမင်းရဲကို ပိုမို၍ ချစ်မြတ်နိုးသဖြင့် သံတွဲမြို့အား အပိုင်စားပေး၍ အုပ်ချုပ်စေလိမ့်မည်ဟု ကုန်းတိုက်လေ၏။

ထိုသို့ပြောဆိုသောစကားကို ယုံကြည်၍ ညီတော်ဘယမင်းရဲအား ခေါ်ယူလေသည်။ ဘယမင်းရဲ ရှေ့မှောက် ရောက်ရှိ၍ လက်အုပ်ချီ၍ အရိုအသေပြုစဉ် မားနှင့်ခုတ်လေရာ ဘယမင်းရဲမှာ လက်နှစ်ဖက်ပြတ်ရရှာလေသည်။

စောယဉ်မိသည် သားငယ်၏အဖြစ်ကို တွေ့မြင်ရလေလျှင် ယူကြီးမရ ဖြစ်မိခြင်းနှင့်အတူ မိုက်မဲကြမ်းကြုတ် လှသောသားကြီးကိုလည်း အားမကိုးလိုတော့သဖြင့် လက်ရုံးရည်၊ နှလုံးရည်နှင့် ပြည့်စုံ၍ စိတ်သဘောထား မြင့်မြတ်လှ သော သံတွဲမြို့စားဖြစ်ခဲ့ဖူးသူ ယင်းအချိန်တွင် မြောက်ဦးရွှေနန်း သခင်ဖြစ်နေသူ မင်းခရီး (အလီခင်+နရနု)ထံသို့ အဖြည့်ခံ ရတုနှစ်ပိုဒ်ကို ဆက်သွင်းခဲ့လေသည်။

အချိန်ကာလသည်ကား ကောဇာသက္ကရာဇ် (၇၉၉)ခုနှစ်၊ ခရစ်နှစ် (၁၄၃၇)ခုနှစ်တွင် ဖြစ်လေသည်။

စောယဉ်မိရတုပွင့်ဆိုချက်များ

တောင်ညိုဗွေချာ၊ ကျွန်းလက်ယာထက်၊ သီတာရစ်ခွေ၊ သံတွဲမြေဝယ်၊ အုတ်ထွေဖြစ်ပေါင်း၊ မများတောင်းသည်၊ ဆွေပေါင်မျိုးလယ်၊ ကောင်းကင်ကြယ်သို့၊ နေဘွယ်တစ၊ သာမောလှရှင်။

ဇမ္ဗူဒီပါလက်ယာတောင်ကျွန်းတွင် ရှိနေကြကုန်သော မြို့အသီးသီးတို့အနက် ဒွါရာဝတီသံတွဲမြို့မှာမူ တောတောင်များက သဘာဝအုတ်တံတိုင်း များသဖွယ် ကာရံနေလျက် ညိုညိုမှိုင်းမှိုင်းအံ့အံ့ဆိုင်းဆိုင်းဖြင့် ကြည်နူးဖွယ်ရာ ကောင်းလှသည်။ ရခိုင်ရိုးမတောင်တန်းကြီးမှ မြစ်ဖျားခံ၍ စီးဆင်းလာ သော သံတွဲမြစ်ချောင်းကြီးမှာ ကွေ့ကာဝိုက်ကာ ရစ်မွေကာဖြင့် မြေလိမ်မြေတွန့်သဖွယ် သဘာဝအလှတစ်ခုကို ဖန်တီးထားသဖြင့် သာယာရွှေမောဖွယ် ကောင်းလှပေသည် ဟု ကဗျာရှင်မှ ရှေးဦးစွာ သံတွဲမြို့၏ရွှေခင်းကို ပုံဖော်လိုက်၏။

ဉာဏ်တော်ဝင့်မော

“မတ်ကြီးကျော်သူ၊ အလှူဒါန၊ ပေးဘူးကလည်း၊ ဘုရားလှကျော်၊ ဉာဏ်တော်ဝင့်မော၊ တန်တောတစ်သီး၊ ဂူကြီး ဂူငယ်၊ သိမ်လည်ရိပ်တွင်း၊ ရုပ်ဆင်းနှစ်ဆူ၊ အတူရှေ့ဆိုင်၊ ဘုရားပြိုင်၍၊ လေးတိုင်ပြုငြား၊ တည်ထားသင့်စွာ၊ လေးမျက်နှာလည်း”

ဘုရားလှ

သက္ကရာဇ် ၆၉၀-ခုနှစ်တွင် လောင်းကြက်ခေတ်၌ သံတွဲမြို့စား အမတ်ကြီးကျော်သူသည် ဘုရားလှရုပ်ပွားတော်နှင့် တန်တော်မူစေတီ၊ ဂူကြီး၊ ဂူငယ်စေတီတို့ကို တည်ထားခဲ့သည်။ သံတွဲမြို့စား အမတ်ကြီး ကျော်သူ ကုသိုလ်ပြုပြီးနောက် (၈၉၃)ခုနှစ်တွင် မင်းပါကြီးမှ ဂန္ဓကုဋိကျောင်းတော်နှင့် အုတ်တံတိုင်းကို ဆောက်လုပ်လှူဒါန်းသည်။ အံတော် တိုက်ကျောင်း အတွင်း၌ ရှိ၏။

ဂူကြီးဂူငယ်

ဂူငယ်စေတီမှာ တန်တော်မူစေတီပင် ဖြစ်၏။ မြတ်စွာဘုရား ရပ်တန့် တော်မူ၍ ဗျာဒိတ်ပေးတော်မူခဲ့သဖြင့် တန်တော်မူတောင်ဟု တွင်၏။ တန့် တော်မူအမည်သာ ပိုမိုထင်ရှားသဖြင့် ဂူငယ်အမည်မှာ တိမ်မြုပ်ခဲ့ရသည်။ တန်တော်မူစေတီနှင့် ဂူကြီးစေတီမှာ နိမိတ်တိုင်လေးတိုင်ဖြင့် သိမ် သမုတ်၍ တည်ထားသော သိမ်စေတီများ ဖြစ်ကြသည်။ တန်တော်မူစေတီ၏လှိုဏ်ဂူမှာ သေးငယ်၍ ဂူကြီးစေတီ၏လှိုဏ်ဂူမှာ ကြီး၏။ ဂူအတွင်းရှိ ရုပ်ပွားတော်နှစ်ဆူမှာ ရှေ့ဆိုင်ဖြစ်၍ လေးမြို့ခေတ်လက်ရာရုပ်ပွားတော် နှစ်ဆူကို ယခုတိုင် ဖူးမြင်နိုင်ကြသည်။ ဂူကြီးစေတီမှာ ဂူကြီးခုံရွာတွင် တည်ရှိ၍ ဂူငယ်ခေါ် တန်တော်မူ စေတီမှာ တလင်းဆိတ်တွင် တည်ရှိသည်။

လေးမျက်နှာစေတီ

လေးမျက်နှာစေတီကို မွန်၊ ရခိုင်မဟာမိတ်အထိမ်းအမှတ်အဖြစ် သက္ကရာဇ် ၇၆၉ ခုနှစ်တွင်၊ အင်းဝနိုင် (အဝနိုင်) မွန်အမတ်နှင့် သံတွဲစား နရနုတို့ တည်ထားသည်။

လောကီဓိဋ္ဌာန်ပန်ရစေ

ရွှေသာ ရွှေပြောင်း၊ လှံတမောင်းနှင့်၊ ညှိုးထောင်းဗျာပါ၊ ညိုထင်းမှာကို၊ ဥက္က ကောင်းမှု၊ ရုပ်တုနှစ်ဆူ၊ ညီနောင်တူလို့၊ ဆုယူဆုပြည့်၊ တောင်းကုန်လှည့်ဟု၊ ခေါ်ကြည့်သောအား၊ ရှင်မင်းများလည်း၊ ညွတ်တွားဝတ်ရုံ နိဗ္ဗာန်ဘုံကို၊ ရောက်တုံတညီ၊ မယ်နှင့်ဆီသည်၊ လောကီဓိဋ္ဌာန်ပန်ရစေ။
စန္ဒသူရိယမင်းမှ (၁၆)ဆက်မြောက်သော သူရိယစိတြမင်းလက်ထက်၌ ဓနုကိန်းအရ သက္ကရာဇ် (၆၀၉)ခုကို (၂)ခုကြွင်းထား၍ ဖြူ၏။ ထိုသို့ သက္ကရာဇ် ဖြူပြီးနောက် သူရိကေသီမင်းကြီးနှင့် မိဖုရားပဉ္စကလျာ နီလက်ထက်၌ သံတွဲဘုရင်ခံမင်း ဥက္ကာမုကောဇာသက္ကရာဇ် (၁၄၅)ခုနှစ်အရောက်တွင် ရုပ်ပွားတော်နှစ်ဆူကို တည်တော်မူ၏။ ထိုရုပ်ပွားတော် နှစ်ဆူကို သံတွဲမြို့လေးမျက်နှာကုန်းတော်တွင် ဖူးတွေ့နိုင်သည်။
လောကီဘုံသားများဖြစ်ကြသည့်အားလျော်စွာ ရှေးမင်းညီမင်းသား၊ ရှင်ဘုရင်နှင့် မိဖုရားတို့သည် နိဗ္ဗာန်ကို ရည်မှန်းလျက် စေတီပုထိုးများ ရုပ်ပွားတော်များ၌ အလှူဒါနပြုလုပ်လှူဒါန်းကာ ဆုတောင်းဆုယူပြုကြကြောင်း ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များပီပီ ဓလေ့ထုံးစံတစ်ခုကို ကဗျာခံဖော်ကျူးထား သည်။

မတူရာလောမသိမော

မောင်တို့နေရာ၊ ရွှေပြည်သာသို့၊ လိုက်ပါမူလည်း၊ မတူရာ လော၊ မသိမောခဲ့၊ မင်းစောဒဿ၊ ဘာတိကတို့၊ ဒီပဇမ္မလုံး လုံးချ၍၊ ခွန်ယူသိမ်းမြန်း ထီးနန်းတည်ရာ၊ မယ်တို့ရွာလည်း၊ ဒွါရာဝတီ၊ သီရီရောင်လှုံ၊ မြို့ရှင်ပျံဝယ်။
ရတုဒုတိယပိုဒ်တွင် မြောက်ဦးရွှေနန်းတော်၌ စိုးစံသော နရနုမင်းမှာ လက်ရုံးရည်၊ နှလုံးရည်နှင့် ပြည့်စုံသူဖြစ်၍ သူမအား မတူမတန်ဟု သဘော ထားကာ၊ မြောက်ဦးရွှေမြို့တော်သို့ ခေါ်ယူသိမ်းမြန်းကောက်ယူတော်မူပါ မလားဟု

သံသယစိတ်များဖြင့် တွေးတောငေးမောကာ ရင်မောခဲ့ရကြောင်း အစချီလိုက်ပြီး၊ သံတွဲမြို့၏ အကြောင်းကို မင်းစောနှင့် ဒသဘာတိက ညီနောင်တို့တည်ခဲ့သော မြို့ဖြစ်ကြောင်း ငါးရာငါးဆယ် ယဋပဏ္ဍိတဇာတ် ဝတ္ထုကို ရည်ညွှန်း၍ ဖော်ပြထားသည်။

သုံးဆူနောင်

ပတ်ရံသုံးတောင်၊ သုံးဆူနောင်လည်း၊ ရှုသောင်ရှုဘာ၊ အာဏာ ထက်လင်း ဘဝဂ်ချင်းမျှ၊ ခပင်းနတ်လူ၊ ရိုးရာမူသား။

သံတွဲမြို့သည် တောင်သုံးလုံးအလယ်၌ရှိ၍ တောင်သုံးလုံးတွင် စေတီ သုံးဆူတည်ရှိကြောင်းနှင့် ထိုစေတီသုံးဆူမှာ အထက်ဘဝဂ်တိုင်အောင်ပင် လူရောနတ်ပါ ဆည်းကပ်ကိုးကွယ်သော တန်ခိုးကြီးစေတီသုံးဆူဖြစ် ကြောင်း တင်စားထားသည်။ ယင်းစေတီသုံးဆူမှာ ရွှေအံတော်စေတီ၊ ရွှေနံတော်စေတီနှင့် ရွှေဆံတော်စေတီ စေတီသုံးဆူဖြစ်၏။

မောင်နှင့်မိဋ္ဌာန်ပန်ရစေ

မင်းတူဇနီး၊ မကြီးဘုန်းသစ်၊ ချစ်လို့သနား၊ နောင်ကား မေတ္တာ သက်လို့ပါ၍၊ သရဏာပွင့်၊ ပန်းသုံးဆင့်ကို၊ မောင်နှင့်မိဋ္ဌာန် ပန်ရစေ။

မယ်တို့၏ မြို့ရွာတွင် တည်ရှိသော သမိုင်းဝင်ဗျာဒိတ်တော်ရ စေတီ သုံးဆူမှာဖြင့် ဗုဒ္ဓသရဏပန်းဖြစ်သော ပန်းသုံးပွင့်သုံးခိုင်ဖြင့် မယ်နှင့် မောင် သစ္စာထားကာ ဆုပန်လိုပါကြောင်း နရနမင်းအား အဖြည့်ခံရတုနှစ်ပိုဒ်ကို ရေးသားဆက်သွင်းခဲ့လေသည်။

သရဏပွင့်ပန်းသုံးဆင့် (က)

- ၁။ နေ့အခါ၌ ပွင့်သောပန်း
- ၂။ ညအခါ၌ ပွင့်သောပန်း
- ၃။ နေ့ရောညပါ ပွင့်သောပန်း

သရဏပွင့်သောပန်းခါးဆင့် (က)

- ၁။ နေ့ဇာမြက်ပန်း
- ၂။ ဆံပန်း
- ၃။ မုန်ညင်းပန်း
- ၄။ မြတ်လေးပန်း
- ၅။ ပေါက်ပေါက်ပန်း

ဗုဒ္ဓဘာသာဖြစ်သည့်နေ့မှစ၍ ယနေ့ထိ ရခိုင်တိုင်းရင်းသားများသည် ဤပန်းသုံးဆင့် ပန်းခါးဆင့်သုံးမျိုးပါးဖြင့် သက်ဆိုင်ရာ ပူဇော်ပွဲများ စေတီပုထိုးရုပ်ပွားတော်များတွင် ပူဇော်ကြပါသည်။

စောယဉ်မိ၏ အဖြည့်ခံရတုနှစ်ပိုဒ်တွင် နရနမင်းဖတ်ရှုပြီးနောက် မင်း ကြီးကိုယ်တိုင် ရတုကဗျာဖွဲ့၍ ပြန်ကြားလိုက်သည်။ နရနမင်းကြီးမှာ ကဗျာ လင်္ကာတတ်ကျွမ်းသော ပုဂ္ဂိုလ်ကျော်ဖြစ်၍ မင်းကြီး၏ဆရာမှာ ရခိုင်အရှင် သီလဝံသမထေရ် ဖြစ်၏။

အိန္ဒိယမှ ကာလီဒါသပြုစုသော သုတမော်မ (သျှတမောမ) အလင်္ကာ သတ္တတကျမ်းကို ဝေသာလီခေတ်တွင် သုဝဏ္ဏဒေဝီမှ ကဝိကဏ္ဍအမည် ဖြင့် ဘာသာပြန်ဆိုခဲ့၏။ နရနမင်းကြီး၏ ဆရာအရှင် သီလဝံသ ရခိုင်ဆရာ တော်မှ ကဝိကဏ္ဍပါသနကျမ်းကို လင်္ကာဖြင့် ရေးသားကျမ်းပြုခဲ့ပြန် သည်။ (ခ)

နရနမင်း၏ အဖြည့်ရတုပိုဒ်

သျှောင်စို့ကေသာ၊ သာမောစွာနှင့်၊ သူဇာမိဖြူ၊ လိုက်တော်မူ လော့၊ ဇမ္ဗူမဏ္ဍိုင်၊ ရွှေရခိုင်၏၊ ရှစ်ဆိုင်ရပ်သင်း၊ ခွန်သွင်းဖြင့် ပြော၊ သင်္ဘောစင်းပျံ၊ ဆိတ်မည်တည့်၊ သာလွန်ထွန်းတောက်၊ ရှုမျှော်ထောက်ထား၊ မောက်မောက်သွန်းသွန်း၊

ရွှေနန်းပြဿဒါ၊ အထွဋ်တန်ဆောင်၊ ရွှေတောင်ပန်ကျ၊ နန်းမနန်းရံ၊ မျက်စိမံ၍၊ သာစံပျော်ပါး၊ သိကြားသူဇာ၊ သက်ကျလာ သို့၊ သရဏာပွင့်၊ ပန်းသုံးဆင့်ကို၊ မောင်နှင့်မိဌာန် ပန်ရစေ။

နရနမင်းကြီး၏ လက်ရာကောင်း လက်ရာမွန်စာပေအဆင့်ကို သုတေသီများ ခန့်မှန်းနိုင်ကြပါစေ။

သူဇယမိပြုလိုက်တော်မူ

ဆံကေသာကျော့ရှင်းစွာဖြင့် ဖြူစင်ဝင်းဝါသောအသားအရေနှင့် ပြည့်စုံ ပြီး၊ နတ်သမီးတမျှလှပသည့် စောယဉ်မိ မိဖုရားနှင့် မေတ္တာမျှကာ သစ္စာ မိဌာန်ပန်မည်ဖြစ်၍ မြောက်ဦးရွှေမြို့တော်သို့ လိုက်ခဲ့စေလိုကြောင်း ပြန်ကြား လိုက်ခြင်းပင် ဖြစ်သည်။

နရနမင်းသည် စစ်အင်္ဂါလေးပါးနှင့် ချီတက်လာခဲ့ပြီး တောင်ကုတ်မြို့ မှ ကြိုတော်မူ၏။ စောယဉ်မိ မိဖုရားမှာ တောင်ကုတ်မြို့သို့ ကြိုချီ၍ နရနမင်းအား ဖူးမျှော်ကာ မြောက်ဦးရွှေနန်းတော်သို့ လိုက်ပါသွားခဲ့သည်။ အလည်နန်း မိဖုရားဟု အမည်တွင်စေ၏။

တစ်ရက်ဦးနှင့်ဖူးမြော်

စောယဉ်မိထက် တစ်ရက်ဦး၍ ရောက်ကာ နရန(မင်းခရီး)ကြိုဆိုသောနေရာကို တစ်ရက်ဦးဟု တွင်၏။ နောင်တွင် တရက်ကူး ထိုမှတဆင့် တရကူရွာဟု ယခုတိုင်ခေါ်တွင်လျက် ရှိသည်။ နရန (မင်းခရီး)အား စောယဉ် မိ ဖူးမြော်သော နေရာကို “ဖူး” ဟု တွင်၏။ ယခုအခါ “ခူး” ရွာဟု ခေါ်ဆိုနေကြသည်။

ယင်းတရကူ (တရက်ကူး)ရွာနှင့် ခူး(ဖူး)ရွာမှ တောင်ကုတ်မြို့နယ် တွင် တည်ရှိနေသည်။

မြိတ်သူခေတ်စာပေ

မြိတ်သူခေတ်တွင်လည်း ရခိုင်ပြည်မှ စာဆိုတော်များ ကလောင်သွေး ကြပြန်သည်။ အမြောက်အများပေါ်ထွက်ခဲ့ သော စာဆိုတော်များထဲမှာ တော်လှန်ရေးကဗျာစာဆိုတော်တစ်ဦး၏ကဗျာကို တင်ပြပါမည်။

မြိတ်သူခေတ်တွင် အင်္ဂလိပ်နယ်ချဲ့တို့အား ရခိုင်တော်လှန်ရေး ခေါင်းဆောင်များနှင့် ရခိုင်ပြည်သူလူထု တစ်ရပ် လုံးမှ လက်နက်စွဲကိုင်၍ တော်လှန် ခဲ့ကြသည်။ တော်လှန်ရေးခေါင်းဆောင်များမှာ ရခိုင်ပြည်နယ် တောင်ပိုင်း သံတွဲခရိုင် တွင် ဗိုလ်သာဦးဇော်ဂျီဗိုလ်၊ ဘုန်းကြီးဗိုလ်၊ တိမ်ကြားဗိုလ်၊ မျက်ကန်းဗိုလ်၊ ဗိုလ်ကျော်ဝတီဖြစ်ပြီး ရခိုင်ပြည်မြောက်ပိုင်းတွင် မင်းသားကြီး ရွှေဘန်း၊ ဒေးဝန်းအောင်ကျော်ရွှေ၊ မြို့သူကြီးအောင်ကျော်ဖံစသည်ဖြင့် ပေါ်ပေါက်ခဲ့၏။

အင်္ဂလိပ်အစိုးရသည် တော်လှန်ရေးခေါင်းဆောင်များဖြစ်ကြသော မင်းသားကြီး ရွှေဘန်း၊ ဒေးဝန်းကြီး အောင်ကျော်ရွှေ၊ မြို့သူကြီးအောင်ကျော်ဖံတို့ကို သက္ကရာဇ် ၁၈၃၄-ခုနှစ်တွင် ဖမ်းဆီး၍ သင်္ဘောဖြင့် ကာလကတ္တားထောင် သို့ ပို့ဆောင်လေသည်။

တော်လှန်ရေးခေါင်းဆောင်မင်းသားကြီး ရွှေဘန်းသည် ကာလ ကတ္တားထောင်၌ အစာအငတ်ခံ၍ (၄၁)ရက်ကြာ ဆန္ဒပြခဲ့သည်။ အစာအငတ်ခံဆန္ဒပြ၍ မကွယ်လွန်မီ၊ မိမိလက်မောင်းမှ သွေးကို ဖောက်ထုတ်ကာ ထောင်အုတ်နံရံ၌ တော်လှန်ရေးကဗျာမှာတမ်းရတုကို ရေးသားခဲ့ သည်။

မင်းသားကြီး ရွှေဘန်းကွယ်လွန်မှ ကျန်ခေါင်းဆောင် နှစ်ဦးအား ထောင်မှလွတ်ပေးကာ မင်းသားကြီးရွှေဘန်း၏ ရုပ်အလောင်းကို ရခိုင်သို့ ယူလိုကယူနိုင်ကြောင်း အင်္ဂလိပ်အစိုးရမှ ခွင့်ပြုသဖြင့် ခေါင်းဆောင်ကြီးနှစ်ဦးမှ မင်းသားကြီး၏ ရုပ်အလောင်းကို ရခိုင်သို့ ယူဆောင်ခဲ့ကြပြီး ဝမ်းတောင်တန်းအနီး ပွဲကြည့်တောင်ထိပ်ပေါ်တွင် အရိုးဂူထည့်၍ သင်္ဂြိုဟ် လေသည်။

မှာတမ်းရတု တော်လှန်ရေးကဗျာ

မင်းသာအမှန်၊ ငါလျင်ကြံက၊ နိုင်ငံရပ်စည်၊ ကိုယ့်တိုင်းပြည် တွက်၊ ရက်ရက်စွန့်ခွာ၊ ကုလားရွာ၌၊ ခန္ဓာရုပ်ဟောင်း၊ ဘဝ ပြောင်းလိမ့်၊ ဖြစ်ကြောင်းသံသာ၊ သတ္တဝါလည်း၊ မှန်စွာမချွတ်၊ သူမသတ်လည်း၊ မလွတ်တစ်ခါ၊ သေအံ့ရာတည်း၊ ကမ္ဘာ မကြေ၊ သူတို့သေလည်း၊ အသေမဆိုး၊ ငါမြေထိုးလဲ၊ အရိုး တစ်ခါ တွန်လိမ့်ရာတည်း၊ နောက်သားနောက်လူ၊

ရခိုင်သူတို့၊ မယူမပြောင်း၊ ငါ့လမ်းကြောင်းကို၊ ကောင်းကောင်းလိုက်နာ၊ တိုင်းခညာကို၊ တစ်ခါမုချ ငါတို့ရအံ့၊ လုံ့လရှေ့သန်၊ လူလျင်ကြံ က၊ အမှန်မချွတ်၊ လက်ဝါးခတ်သည်၊ စွဲမှတ်ဤစာသေတမ်းတည်း။

(မင်းသားကြီး ဦးရွှေဘန်း)

ဤမှာတမ်းရတုကဗျာကို မန္တလေးတက္ကသိုလ်ပါမောက္ခချုပ် ဦးကျော် ရင် (ကွယ်လွန်)မှ ၊ ၁၉၅၀-ခုနှစ်ထုတ်၊ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ် ရခိုင်ကျောင်း သားကျောင်းသူများအသင်း စာစောင်တွင်၊ ရခိုင်တော်လှန်ရေးကဗျာစစ် ဆောင်းပါးဖြင့် ဂုဏ်ပြုထားလေသည်။

မင်းစောမွန် တည်ခဲ့သောမြောက်ဦးမြို့တော်အား မင်းပါဘုရင်သည် ခေတ်မီသော အနောက်တိုင်း အတတ်ပညာ နှင့် အရှေ့တိုင်းပညာပေါင်း၍ ခံတပ်မြို့အဖြစ် တိုးချဲ့ဆောက်လုပ်ခဲ့သည်။ မင်းပါမင်းဆက်ကား မြောက်ဦးကို တခေတ် ဆန်းစေခဲ့သည်။ မင်းဆက် (၉)ဆက်၊ နှစ်ပေါင်း ၁၀၇ နှစ်မျှ ကာလသည် ရခိုင်ပြည်၏ တန်ခိုးအာဏာ အကျယ်အပြန့်နဲ့ဆုံး ဖြစ်သည်။

မင်းတိက္ခာ (၂)နှစ် (၆)လစိုးစံ၍ မင်းစောလှ (၈)နှစ် (၆)လ စိုးစံ ကြ၍ ၎င်းတို့နန်းစံနှစ်ကို (၃-နှစ်၊ ၈-နှစ်) (သို့မဟုတ်) (၂-နှစ်၊ ၉-နှစ်) ဟူ၍ အမျိုးမျိုး တွက်ကြသည်။ အမှန်မှာ နှစ်ဦးပေါင်း ၁၁-နှစ် စိုးစံကြခြင်း ဖြစ်သည်။

ရည်ညွှန်းကျမ်းများ

- ၁။ ဓညဝတီရာဇဝင် - ပဲခူးမင်းကျောင်းဆရာတော်
- ၂။ ဝေသာလီယဉ်ကျေးမှု - ဦးအောင်သာဦး
- ၃။ ရခိုင်တန်ဆောင် ဆောင်းပါးများ - ဦးဦးသာထွန်းများ
- ၄။ ရခိုင်ယဉ်ကျေးမှုအမှတ် - အသျှင်စက္ကိန္ဒ
- ၅။ ရခိုင်ယဉ်ကျေးမှုလေ့စံများ - လမ်းစဉ်ပါတီ
- ၆။ ဗုဒ္ဓသာသနာ ၂၅၀၀ ခရီး - မောင်အံ့ (မဟာဝိဇ္ဇာ)ဘုံဘေ
- ၇။ ကျောင်းသုံးမြန်မာရာဇဝင် - မောင်ဘသန်း၊ ဘီအေ
- ၈။ လောကသာရပျို့အဘိဓာန်အဖြေ - မင်းသုဝဏ်
- ၉။ ရခိုင်စာပေကောက်နုတ်ချက်များ - ရခိုင်ယဉ်ကျေးမှုပြခန်းကော်မတီ
- ၁၀။ သုတေသီဦးကျော်ဇံ (စစ်တွေ) - မှတ်တမ်း
- ၁၁။ သံတွဲမြို့ရှိ စေတီပုထိုးများသမိုင်း - အရှင်ကောသလ္လ (ဂဝေသီ)
- ၁၂။ ရာဇက္ခမသင်္ခေပကျမ်း - ရမ်းပြည့်တောင်ကျောင်းဆရာတော်
- ၁၃။ စာဆိုတော်များ အတ္ထုပ္ပတ္တိ - မောင်သုတ
- ၁၄။ အေဒီ ခြောက်ရာစုနှင့် ယင်းမတိုင်မီ - ဦးစံသာအောင်
- ၁၅။ ရခိုင်စာဆိုတော်များ - ထွန်းရွှေခိုင်
- ၁၆။ အရှေ့တိုင်းယဉ်ကျေးမှု ဝိဇ္ဇာတတိယနှစ် -
- ၁၇။ ဝေသာလီကြေးမုံ - သုတေသီဦးကျော် (စစ်တွေ)
- ၁၈။ ရှေးဟောင်းသက္ကတသဒ္ဒါကျမ်း - ဦးရွှေအောင်၊ အမ်အေ (သက္ကဋ)
- ၁၉။ သက္ကတသဒ္ဒါကျမ်း - ဦးမြင့်ဆွေ
- ၂၀။ ရခိုင်နန်းဆက်သမိုင်း - ထွန်းရွှေခိုင်
- ၂၁။ ရှစ်ရာစု ရခိုင်ဝေသာလီမင်း - ဦးစံသာအောင်

ဓူတိယပိုဒ်

နောက်ခွင်ကြာလွန်း၊ ရာသီစွန်းလျှင်၊ ရစ်သန်းလှည့်ခါ၊ သျှစ်ဖြာအံ့ လာကြိုး အာကာတိမ်းညွတ်၊ ပြုလတ်ဘိသွင်၊ မယ်လျှင်လက်စုံမိုးရယ်။ ကြောက်ရွံ့စိုးညှိုးမျက်နှာ၊ လက်ရွှံ့ဖြန့်ထား၊ သိကြားကိုလျှောက်ပါအယ်။ တောင်ညာမဟေ့ရင်သွိုး၊ နှစ်ပါးမောင်နှံစုံ၊ ဘုန်းရိပ်လှုံကေ၊ ပဒုမ်ကြာနဲ့ မွီးအယ်။ ချစ်ကြီး မတင်ခင်၊ ဆယ့်သုံးနှစ်ဝယ်၊ ငယ်စဉ်ကပင်တည်း။ ဘ-နတ်ရှင်လောင်းဘုရား၊ ခြားဝမ်းမကွာ၊ ရင်းချာမောင်မယ်နှစ်ပါးကို၊ ထိမ်းမြာစုလျားတင်၊ လက်ထပ်ရီသွန်း၊ ဆယ့်နှစ်ခန်းမူ၊ ထူးဆန်းသဘင် ဆင်ရယ်။ ချစ်ကြီးမျှင်-သွယ်ရစ်ပတ်၊ နဝရတ်စီ၊ သီကီအိမ်ရိန်တနယ်။ စံကြထုံးလိုပင်တည်း။ သုံးနှစ်ရာသီမှာ၊ ကုလားနီပြန်၊ သူရတန်က၊ အား အန်ပြတုံလှာရယ်။ ခွန်ဘဏ္ဍာဆက်မသွင်း။ ဥပရာဇ်သျှင်၊ မယ့်ထိပ်တင်ကို၊ အလျင်ချီစေလျင်းဟု၊ သောင်းတွင်းဇေယျပိုင်၊ အာဏာမိန့်မြတ်၊ ဘခင် နတ်က၊ အမတ်တစ်ထောင်များမြှောင်လက်နက်ကိုင်နယ်။ တောင်မဏ္ဍိုင် ပြုခမန်း၊ ဆင်မြင်းစစ်ချီ ပဲ့တင်ပိကေ။ ဤမြေသိမ့်သိမ့်ကျန်းမျှ၊ နန်းအိမ် ရှိယ့်သခင်၊ နံတော်ကမူ၊ စတုရပါဒ်၊ နက္ခတ်အထွန်း၊ ကျီးကန်းတာရာ၊ ဟင်္သာအထွက်၊ စစ်ချီတက်လျှင်လည်း၊ နောက်ခွင်မောက်သူဇာ၊ ခရိုင်တစ် လွှား၊ အပိုင်စားကေ၊ စံကားသုံးကြိမ်ကြာခယ်။ တောင်တာကို ချင့်တွက် ပြန်၊ မယ်တို့စံမြန်း၊ ရွှီဘုံနန်းနယ်၊ ဂဏန်းသင်္ချာ၊ ယူဇနာမူ၊ နဝါဒသ- မှန် အယ်။ ။ အလျင်အမြန် ပြန်စေကြောင်း၊ ဆုတောင်းဆုယူ၊ သိမ့်သိမ့်ဆူသည်၊ သျှင်လူအများ အပေါင်းတည့်။ နန်းလောင်း- မယ့်သခင်၊ အောင်ပန်း စိုက်ထောင်၊ ဘုန်းခေါင်ပြန်စိယ့်ချင်ရေ၊ နောက်ခွင်ကြာလွန်းစွတကား။

တတိယပိုဒ်

လျှောက်တင်ခါပန်း၊ ရာသီဆန်းလျှင်၊ နန်းမြင့်အောင်မြီ၊ ဆယ့်နှစ်လီ- ရစ်သန်းမြူး၊ မောက်သူဇာကေ၊ ဒက္ကာဆိပ်ကမ်းဦးက။ ။ ကျေးဇူးဂုဏ် သျှစ်တန်၊ အမတ်လိမ္မာ၊ ထိုမြို့ရွာတွင်၊ အာဏာသုံးခယ်ပြန်မှ။ ပြောင်ဆဒွန် မာတင်ရိုး၊ ထွက်လျှင်မပြန်၊ မလှန်တို့မင်းမျိုးတည်း။ ဆိုးကောင်း နှစ်ပါး တွင်၊ ရိပ်ခြည်အမြင်၊ အသျှင်သိရင်းပင်တည့်။ ပညာသျှင်အုပ်ထိမ်းမှ၊ မြို့ပြ ပြည်ရွာ၊ သာယာစည်ကား လှအယ်။ ။ မင်းယောက်ျားဓမ္မတာ ပညာ မဲ့ကွက်၊ ဉာဏ်မစွက်သော်၊ ပြည်ထက် မထားရာတည့်။ ။ ရှီးကျမ်းလာ ထုံးစာဟောင်း၊ ကျိုးကြောင်းသိပြန်၊ ဘွဲ့မွန်အမတ်ကောင်းတို့၊ နောက်တစ် ကြောင်း- ကုလားရွာ၊ အပိုင်အပ်ပြီး၊ စစ်သူကြီးဟု၊ စောထီးထားခယ်မှာ အယ်။ ။ ဘရာဇာမိန့်တော်မြတ်၊ ဦးထိပ်ရွက်ပန်၊ နန်းရံ- အိမ်ရိယ့်နတ် ကို၊ ရီသေလျှောက်ထားတင်၊ ရာသီပြောင်း၍၊ မိုပန်းနှောင်းဝါလ ဆောင်းစ အကူးတွင်၊ များဖြင့်စစ်ဗိုလ်ခြံ၊ ထိုပြီတစ်ဝက်၊ လက်နက်ထားဒယ့်စိယ့်ဟု။ ။ မြောက်လီမြူးလာလျှင်၊ ဘ-ရာဇာမိန့်မြတ်ထူး၊ ဦးထိပ်ပန်ရွက်ဆင်ရယ်။ ။ ရှိယ့်လာလျှင်- နောက်လည်းကောင်း၊ လုံးပေါင်းရှုမြော် ဉာဏ်တော်သာ အကြောင်းတည့်။ ။ မင်းလောင်းဥပရာ၊ ကြည်းရီတင်းကျန်း၊ မြစ်ကမ်း နှစ်ဘက်မှာလဲ၊ နိယ့်မကြာအထပ်ထပ်၊ ရက်စပ်စိယ့်ကျွန်၊ ရောက်လာပြန် သော်၊ အမှန်အယုံလတ်ကခယ်။ ။ နောက်ရပ်ပိုင် သခင်၊ ဟေမာန်အကူး၊ ရဲမျိုးစစ်အောင်မြင်ရေ၊ ရောက်ထင်ကြာနန်းက တကား။

(သုဝဏ္ဏဒေဝီ၊ ဝေသာလီမြို့တော်)

ရကန်အကြောင်း သိကောင်းဘွယ်

ဤ၌ ရကန်အကြောင်းအနည်းငယ် တင်ပြပါရစေ။ သဘင်သည်၊ သီချင်း၊ သဘင်၏တူရိယာတို့ကို ရှေးအခါက “ရကင်း” ဟု ခေါ်ကြသည်။ ယင်း “ရကင်း” မှ ရကန်ဖြစ်လာကြောင်း အဆိုရှိလေ၏။ ရကန်ကဗျာ ရေးစပ်လိုလျှင်-
 ၁။ အခဲအအုပ်နှစ်ပုဒ်ထား တစ်ပုဒ်လျှင် အနည်းဆုံး သုံးလေးပုဒ်ထားပြီး ရတုကဲ့သို့ ရေးရမည်။
 ၂။ အခဲအအုပ်ညီစေ၊ ယင်းတို့၏ နောက်ဆုံးအပိုဒ်ကို အက္ခရာ ၅လုံး၊ ၆လုံး၊ ၇လုံး ရှိရမည်။
 ၃။ တဖန်ရှေးအအုပ် ကာရန်ကိုယူ၍ ချီ၊ ရှေ့နည်းတူ နှစ်ပုဒ်ရေး၊ ယင်းကို ကာရန်သစ်နေစေ- ဤသို့အဖန်ဖန် နှစ်ပုဒ်စီရေး၊ နောက်ဆုံးရတုကဲ့သို့ ချရမည်။
 ဤလက္ခဏာများနှင့် ညီညွတ်ပါလျှင် ရကန်ကဗျာဖြစ်၏။ အချို့ဆရာ များမှ “ရွှေတောင်နန္ဒသူ မွေးနွန်းရကန်နှင့် ဦးတိုး၏ ရာမရကန်တို့နှင့် မတူခြားနားနေသဖြင့် သိန်ကန်မိန်တွင် ကဗျာကို “ရကန်” မဟုတ်ဟု ဆိုကြ၏။

ယင်းရကန်နှစ်ခုတို့မှာ ဇာတ်ဝတ္ထုကို ဖွဲ့ဆိုထားခြင်းဖြစ်၍ သိန်ကန် မိန်နှင့် မတူညီနိုင်ပေ။

ရကန်ဟုတ် မဟုတ်ကို ရှေ့ကပြခဲ့ပြီးသော လက္ခဏာအင်္ဂါရပ်များဖြင့် တိုက်ဆိုင်ကြည့်၍ ဆုံးဖြတ်စေလိုသည်။
ထို့အပြင် စိန္တကျော်သူရေးသော-

ဝါဆိုစဉ်ရက်ကန်နှင့် ဆရာတော်ဦးဗုဒ္ဓရေးသော ၅၂၈ သွယ်တက် နည်း ရကန်တို့နှင့်လည်း တိုက်ဆိုင်ကြည့်စေ
လိုပါသည်။

= ပထမအပိုဒ်ကို ရကန်ကဗျာမှန်သိသာစေရန် စာရေးသူမှ တည်းဖြတ်ကာ အထားအသိုစီစဉ်ပြီး ကျန်နှစ်ပိုဒ်မှာ
ဆရာဦးအောင်သာဦး၏ မူအတိုင်းဖြစ်ပါသည်။

စောယဉ်မိနှင့် နရဒမင်းတို့၏ ရတနာ

၁။ တောင်ညိုဗွေချာ၊ ကျွန်းလက်ယာထက်၊ သီတာရစ်ခွေ၊ သံတွဲ မြေဝယ်၊ အုတ်ထွေဖြင့်ပေါင်း၊ မများတောင်း
သည်၊ ဆွေကောင်း မျိုးလယ်၊ ကောင်းကင်ကြယ်သို့၊ နေဘွယ်တစေ၊ သာမောလှရှင်၊ နှမဟူပြီး၊ မတ်ကြီးကျော်သူ၊ အလှူဒါန၊
ပေးဘူးကလည်း၊ ဘုရား လှကျော်၊ ဉာဏ်တော်ဝင့်မော၊ တန်တော်တသီး၊ ဂူကြီးဂူငယ် သိမ်လယ်ရိပ်သွင်း၊ ရုပ်ဆင်း
နှစ်ဆူ၊ မတူရှေ့ဆိုင်၊ ဘုရားပြိုင် ၍၊ လေးတိုင်ပြုငြား တည်ထားသင့်စွာ၊ လေးမျက်နှာလည်း၊ ရွှေသာ ရွှေပျောင်း၊
လျှံတမောင်းနှင့် ညှိုးထောင်းဖျာပါ၊ ညိုကင်းမှာကို၊ ဥက္ကာကောင်းမှု၊ ရုပ်တူနှစ်ဆူ၊ ညီနောင်တူတို့၊ ဆုယူဆုပြည့်၊ တောင်းကုန်
လှည့်ဟု၊ ခေါ်ကြည်သောအား၊ ရှင်မင်းဖျားလည်း၊ ညွတ်တွားဝတ်ရုံ၊ နိဗ္ဗာန်ဘုံကို၊ ရောက်တုံတညီ၊ မယ်နှင့်ဆီသည်၊
လောကီဓိဋ္ဌာန်ပန်ရစေ။ ။

၂။ မောင်တို့နေရာ၊ ရွှေပြည်သာကို၊ လိုက်ပါဟူလည်း၊ မတူရာလော၊ မသိမောခဲ့၊ မင်းစောဒေသ၊ တာတိကတို့၊
ဒီပဇမ္မ၊ လုံးလုံးချ၍၊ ခွန်ယူသိမ်းမြန်း၊ ထီးနန်းတည်ရာ၊ မယ်တို့ရွာလည်း၊ ဒွါရာဝတီ၊ သီရိရောင်လျှံ၊ မြို့ရှင်ပျံဝယ်၊
ပတ်ရံသုံးတောင်၊ သုံးဆူနောင်လည်း၊ ရှူသောင်ရှူသာ၊ အာဏာထက်လင်း၊ ဘဝင်ချင်းမျှ၊ ခပင်းနတ်လူ၊ ကိုးရာမူသား၊
မျိုးတူဇနီး၊ မကြီးဘုန်းသစ်၊ ချစ်လို့သနား၊ နောင် အား မေတ္တာ၊ သက်လိုပါ၍၊ သရဏပွင့်၊ ပန်းသုံးဆင့်ကို၊ မောင် နှင့်
ဓိဋ္ဌာန်ပန်ရစေ ။ ။

**စောယဉ်မိ- ခွါရာဝတီ သံတွဲမြို့တော်
အဖြည့်ပိုဒ်**

သျှောင်စို့ကေသာ၊ သာမောစွာနှင့်၊ သူဇာမိဖြူ၊ လိုက်တော်မူလော့၊ ဇမ္ဗုမဏ္ဍိုင်၊ ရွှေရခိုင်ဝယ်၊ ရှစ်ဆိုင်ရပ်မင်း၊
ခွန်သွင်းဖြင့်ပြော၊ သင်္ဘောစင်းပြန်၊ ဆိတ်မည်တည်း၊ အလွန်ထွန်းတောက်၊ ရှုမျှော် ထောက်ထား၊ မောက်မောက်သွန်းသွန်း၊
ရွှေနန်းပြဿဒိ၊ အထွဋ် တန်ဆောင်၊ ရွှေတောင်ပန်ကျ၊ နန်းမနန်းရံ၊ မျက်စိမံ၍၊ သိကြား သူဇာ၊ သက်ကျလာသို့၊
သရဏပွင့် ပန်းသုံးဆင့်ကို၊ မယ်နှင့် ဓိဋ္ဌာန်ပန်ရစေ။

နရဒစောမွန်- မြောက်ဦးရွှေနန်းတော်

မော်ကွန်းစာကိုယ်

သံဂါယနာတင် ပညာမေစာမော်ကွန်းနှစ်မူတို့၏ ကွဲလွဲချက်များကို သိသာရန်နှင့် သမိုင်းကြောင်း၊ စာပေကြောင်း ညှိနှိုင်းဝေဖန်စိစစ်ဆွေးနွေး နိုင်ကြရန် ဆေးဆရာဦးညိုငမဲ၏ ပညာမေစာမော်ကွန်းစာမူကို အောက်ပါအတိုင်း ပေမူမှ ကူးယူတင်ပြလိုက်ရပေ၏။

“သူဘုပရံ၊ သူလောကိတံ၊ သုမင်္ဂလံ၊ သမိဇ္ဈတု”

ကမ္ဘာစဉ်လာဓမ္မတာဖြင့်၊ တိဒ္ဓါသမုတ်၊ စတုယုဂ်ကိန်း၊ လေးသိန်းသုံးသောင်း နှစ်ထောင်ဆောင်းသား၊ နှစ်ပေါင်း ကိုချုပ်၊ ကလိယုဂ်လည်း၊ ထိုယုဂ်နှစ်ပြန်၊ ဒွါပရန်ဟု၊ သုံးပြန်တေကြာ၊ လေးဖြာကတ၊ ပေါင်းကြလေးထပ်၊ ရှိအပ်သိမှု၊ အ-အာ-ဥ-ဤ၊ ရာသီကြာ၊ ဂဏန်းစုဖြစ်၊ ထိုနှစ်အပေါင်း၊ ခေတ်ပြောင်းပြန်လှန်၊ ကပ်ဆုံးလွန်အောင်၊ လူ့ဘောင်ပွားဆုတ်၊ လေးပါး ယုဂ်ထွင်၊ အယင်ကထ၊ ဓမ္မဥစ္စာ၊ ပြည့်လှာဥသံ၊ ကောင်းကိန်းကြံ၏၊ သုံးပုံတေကြာ၊ ယုဂ်မှာတစု၊ ကောင်းစုသုံးမှာ၊ ဒွါပရစက်၊ တဝက်ကောင်း ဆိုး၊ တစ်မျိုးကလီ၊ အသီဇက၊ သုံးဆချွတ်ယွင်း၊ တရားကင်း၏၊ ယင်း ကလိသက်၊ ထိုနှစ်ထက်မှာ ဣသိက္ခာ၊ ဂဏန်းချခါ၊ ရာသက်ကာလ၊ ဟာယနမ္မိ၊ သာကီသကျ၊ ဂေါတမဟု၊ လောကလူရွာ၊ ဖြစ်ပွင့်လာ၍၊ ဒေဝါ မနု၊ ကျွတ်မှုဟောကြား၊ လေးဆယ့်ငါးဝါ၊ ရောက်လာခါကား၊ ဩတေသာ ငြိမ်း လီနိဗ္ဗာန်၊ ထားပြန်သာသနာ၊ ကောဇာဖြူရှု၊ ဓါတုဋီကာ၊ ရောက်ခါ ပေါင်းကြ၊ နဝကြိ၊ သတ္တဂိုရ၊ ဂေါတမပုဂ္ဂဏ်၊ ကျမ်းရက္ခာပူရ၊ ဓညသခင်၊ ဘုရင်ရာဇာ၊ နာလာမာယု၊ မင်းဟုသမိုက်၊ ဘိသိက်ကြိုက်ခါ၊ ဂေါဇာဘိန္န၊ သာဓကကျမ်း၊ ကိန်းဆန်းအရ၊ မိ-ဘ-စံ၊ ဇီ၊ ဖြိုလိကြွင်းနှစ်၊ သက္ကရာဇ် မဟာ၊ တရားသုံးခု ပွင့်မှုထိုကြို၊ ကဆုန်ပုဏ္ဏ၊ ဂေါတမဟု၊ ဗုဒ္ဓတံထွါ၊ မသီရာကို ဣလွယ်စွာရစိမ့်၊ သနားဖိန့်ဖိန့်၊ ဟောမိန့်ညွှန်ကြား၊ လေးဆယ့်ငါး လျှင်၊ ရောက်ငြားဝါရွယ်၊ ရာလေးဆယ်ရှစ်၊ ဘိုးတော်ချစ်၏။ ပြည့်သစ်က ဆုန်၊ အင်္ဂါကြိုနီ၊ သုံးဘုံဆွဲဆွဲ၊ တုန်ခွဲခွဲလျှင်၊ မရွှိနိဗ္ဗ၊ စံတော်မူဘိ၊ ပြည်သူ သက်နှင်း၊ မင်းမင်းစဉ်လျှောက်၊ ငါးဆက်မြောက်ကျ၊ စန္ဒသုရိယာ၊ ဇီဝက ကိန်း၊ ဖြိုသိမ်းပြီးမှ၊ တစ်ကစလစ်၊ သက္ကရာဇ်ပါ၊ သာသနာနှစ်၊ ပွားသစ် အညီ၊ ယှဉ်မိုမြောက်တက်၊ ဆယ့်ခြောက်ဆက်မှာ၊ သူရိယာစိကြ၊ ဓနုဂ္ဂကိန်း၊ ဖြိုသိမ်းပြီးထ၊ ခတ္တိယန္ဓယ်၊ သုံးဆယ်နှစ်ဆက်၊ ဆင်းသက်ရောက်ပြန်၊ သီရိစန္ဒြ၊ ဥတ္တမကိန်း၊ ဖြိုသိမ်းပေါင်းပြု၊ ဓါတုဋီကာ၊ ကောဇာဂုဏ၊ ရောက် ထမှန်စွာ၊ သာသနာနှစ်၊ အတိတ်ဖြစ်၏၊ ထိုနှစ်မှာပင်၊ စိကြပုဏ္ဏ၊ ပါဠိပဒ၊ ဆုတ်စတရက်၊ ယင်း နိထက်ထွင်၊ မြသွင်မှိုင်းအိ၊ တန်ခိုးဟိသည်၊ ဘူမိရှိ တောင်၊ ဗွီတောင်ခေါင်ကို၊ ညီအောင်ပြုလျက်၊ လေးဘက်ညီညာ၊ တစ်မျက် နှာလျှင်၊ ဝိဟာယုဉ်မို၊ ငါးဆောင်စိတည်း၊ မျှညီစမ္မာယ်၊ ငါးဆယ်သံဃာ၊ တစ်မျက်နှာလျှင်၊ နှစ်ရာငါးဆယ်၊ လေးသွယ်အရိယာ၊ ထေရ်သံဃာတို့၊ နှစ်ဖြာစုရ၊ သီဟဋ္ဌမှ၊ သတငါးလီ၊ ကြွချီဖြည့်တင်း၊ တိုင်းရင်းခေည၊ တို့ပြည် မမှ၊ ဒုရငါးရာ၊ ကျော်လာတစ်ထောင်၊ ပင့်ဆောင်ကျွေးမွီး၊ လျှူပီးပွဲကြီး၊ ပဲ့တင်တည်းမျှ၊ အံ့ချီးထိုခါ၊ ကျင်းပရာတွင်၊ လယ်ချယထူးဆန်း၊ နတ်နန်း တူလျှောင်း၊ ရွှီကျောင်းဝိမာန်၊ ဝေဇယန်မှ၊ ဓမ္မရတနာ၊ ညီလာခံမှု၊ ပြုကြ စေရာ၊ သံဃာနှစ်ထောင်၊ ဦးဆောင်ပုဗ္ဗင်၊ သခင်စူဠ၊ ရေဝထေရ်လျှင်၊ ကြီးမှူးတင်၍၊ သဘင်ဓမ္မ၊ သင်္ဂါယနာ၊ တင်ပြရာတွင်၊ စစာပဉ္စာ၊ ဝိနယ၌၊ နှစ်ရာငါးဆယ်၊ နိကာယ်ပဉ္စ၊ သုတ္တန္တဟု။ ဧကတာလီ၊ ကျမ်းဂမ္ဘိ၌၊ ယှဉ်မို ကိုးရာ၊ တဆယ်လာ၏။ ခုဒ္ဒကာမည်ရ၊ သတ္တဝေဖြာ၊ ဘိဓမ္မာ၌၊ ရှစ်ရာလေး ဆယ်၊ သုံးသွယ်ပိဋကတ်၊ ပါဠိမြတ်၌၊ ရွှီးမှတ်ကြီးပြား၊ နှစ်ထောင်အားဖြင့်၊ ပြီးငြားသီးချာ၊ တစ်နှစ်ကြာခဲ့၊ တစ်ဖြာဖွင့်ပြ၊ အဋ္ဌကထာ၊ ဝိနယ၌၊ ခြောက် ရာကိုးဆယ်၊ ဓိပ္ပာယ်ပေါင်းရုံး၊ ကျဉ်းချုံးဖွင့်ဟ၊ ဝိသုဒ္ဓိမဂ်၊ ရေတွက်ဘာလိ သ၊ ဒွိယနိစ္စယာ၊ ကင်္ခါဝိတရဏီ၊ ကြီးနီချပ်ပြား၊ နှစ်ဆယ်အားဖြင့်၊ ငါးပါးနိကာယ၊ အဋ္ဌကထာ၊ နှစ်နှစ်ကြာခဲ့၊ စဉ်လာပွာသက်၊ စမ္မစက်လျှင်၊ ရှည် ဆက်တည် မှု၊ မျှော်ထောက်မှု၍၊ ပ-ဒု နောက်မှ၊ တတိယဟု၊ ဓမ္မသဘင်၊ သင်္ဂါယနာ၊ ထင်ရာဓိပတိ၊ မောဂ္ဂိလိပုတ္တ၊ တိသံထေရ်ကျော်၊ အမိန့်တော် ဖြင့်၊ ထင်ပေါ်ပြည်မ၊ မဟိသဟု၊ မည်ရသမိုင်း၊ ရခိုင်တိုင်းသို့၊ စီခိုင်းကြွလာ၊ မဟာရေဝ၊ ထေရငါးဖြာ၊ ရဟန္တာတို့၊ သူရိယာစက္က၊ တို့ရာဇာအား၊ ဒေဝ ဒူတန်၊ နတ်တမန်ဖြင့်၊ မဟာညွှန်သွန်းလောင်း၊ လေးသောင်း အရိယာ၊ ဓမ္မစက္က၊ ရမ္မလူပေါင်း၊ လေးသောင်းရဟန်း၊ ကျွတ်တမ်းဆိုင်ရ၊ မြတ်ဗုဒ္ဓ၏၊ ဓမ္မစက်နွယ်၊ ဆက်သွယ်ပွားလျှောက်၊ ထပ်ဆင့်လျှောက်၍၊ ထွန်းတောက် ထိန်ထိန်၊ နောက်နောင်ချိန်လည်း၊ မမှန်သမိုင်း၊ ရွှီခိုင်တိုင်းဝယ်၊ ပြန်လှိုင်း ရောင်စွယ်၊ ဇမ္ဗူလယ်၌၊ ဖြန့်ကျယ်ဆင့်ဆင့်၊ နဲ့သွယ်လင့်ဟု၊ အသင့်လျော်စွာ၊ ဆောက်တည်ကာဖြင့်၊ မဟာမဟိန္ဒ၊ ထေရဘုန်းစည်၊ ဖြန့်တည်နွယ်စင်၊ သီတိုဋ်ခွင်၌၊ နောက်တွင်ဆောင်ရွက်၊ လွန်ခဲခက်၍၊ ပေထက်အကွရာ၊ သင်္ဂါယနာ၊ စတုတ္ထမြောက်၊ တင်ပြီးနောက်မှ၊ တိမ်းမှောက်ညစ်ညူး၊ ဝါဒထူးဖြင့်၊ ကူးလူးမယှဉ်၊ အစဉ်တည်တံ့၊ အရှည်ခံဟု၊ ကူပုံဖြန့်ဖြူး၊ မြတ်ကျေးဇူးဟိ။

ရုခိုင်စာပေခရီး

အရှင်စကာသဗ္ဗ

ရဘိရည်ညွတ်၊ လွတ်လွတ်ပြုထ၊ သီဟဠနှင့်၊ ဝါဒတူဆီ၊ တိုးသိင်္ဂီကား၊ ပဉ္စမိထပ်၊ ကြီးနီချပ်လျှင်၊ ရွှံ့ကွပ်တင့်သား၊
ငါးထောင်အားဖြင့်၊ ရွှံ့ထားသီချာ၊ သုံးနှစ်ကြာလျှင်၊ ကောင်းစွာသီးသီး၊ အောင်မြင်ပြီး၍၊ လူထီးခွန်ဆီ၊ စိုးမိုးချိသ၊ သီရိစန္ဒြာ၊
တို့ရာဇာကား၊ ပြည်ရွာခွန်ဆက်၊ လျှော့တန်တဝက်၊ ရန်မျက်ခပ်သိမ်း၊ ငြိမ်းစီကြောင်းပြု၊ ကောင်းမှုပြည့်ဖြိုး၊ စေတီမျိုးနှင့်၊
ပုထိုး ဆင်းတု၊ မျက်ရှူကြည်လင်၊ ဖြူစင်မနော၊ ပြန်ပြောစဖွယ်၊ ဂူကျောင်းသွယ် လျက်၊ သွားလွယ်တံတား၊ ရီထားကန်တူး၊
မြောင်းဆည်ထူးဖြင့်၊ ဆည်းပူး မယုတ်၊ ကြိုးကုတ်ဒါန၊ သီလတဖြာ၊ ဘဝနာတစ်ရပ်၊ ဝိပဿနာ၊ ပွားကာ ထိန်းချုပ်၊
လောကုတ်မဂ္ဂင်၊ ထုံးမွန်းတင်သည်။ ။ ဖိုလ်ဝင်နိဗ္ဗူရောက် ကြောင်းတည်း ။ ။

မေပေညာအမတ်ကြီး
ဝေသာလီမြို့တော်

ကျေးဇူးတင်စကား

ဥက္ကာအောင်အမည်ဖြင့် စာပေရေးသားသော ဦးစောလှအောင် (စစ်တွေ) ဆောက်လုပ်ရေးအငြိမ်းစားမှ ခေတ်အဆက်ဆက်ပေါ်ထွန်းခဲ့ သော စာပေ၊ ထင်ရှားသောကဗျာများကို အဓိပ္ပာယ်ပေါ်လွင်အောင် ရေး သားပေးပါရန်၊ အဓိကအားဖြင့် ဝေသာလီခေတ်ယောဓမ္မာဂါထာများ၊ သိန်ကန်မိန်တွင် ကဗျာစောယဉ်မိရတုတို့ကို အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆို ရေးသားရန် တိုက်တွန်းလာခဲ့သည်။

စာအုပ်ပြီးစီးပါက မိမိတာဝန်ယူထုတ်ဝေမည်ဖြစ်ကြောင်း၊ ပြီးလျှင် ရခိုင်နှင့် ဆက်စပ်နေသော ဓနုတောင်ရိုး အကြောင်းလေ့လာရန် စာရေးသူနှင့်အတူ ရှမ်းပြည်နယ်သို့ ခရီးထွက်ရန် စီစဉ်ထားပါကြောင်း။ နောက်ထပ် မအီ စက်တော်ရာသမိုင်း ပြည့်ပြည့်စုံစုံပြုစုပေးပါ။ မအီစက်တော်ရာသို့ လေ့ လာဖူးမြော်ရန် နှစ်ဦးသား ခရီးထွက်မည် ဖြစ်ကြောင်း လျှောက်ထားပါ သည်။

သို့သော် ဝါသနာရှင်သမိုင်းသုတေသီတစ်ဦး စောလှအောင်မှာ ၁၃၇၅-ခုနှစ် တော်သလင်းလတွင် ရန်ကုန်မှ သံတွဲသို့အပြန် မှော်ဇာဒေသ၊ သရေခေတ္တရာမြို့ဟောင်းကို လေ့လာရင်း ပြည်မြို့တွင် ကွယ်လွန်ခဲ့ရသည်။

သုတေသီဦးစောလှအောင်သည် စာရေးသူအတွက် စာအုပ်စာတမ်းများ၊ ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာစာရေးရန်၊ ကုန်ကြမ်းများ ရှာဖွေပေးနေသူဖြစ် ၍ ကျေးဇူးရှိလှသည်။

ဦးစောလှအောင် ကွယ်လွန်ပြီး စာအုပ်ထုတ်ရန် အလှမ်းဝေးနေချိန်တွင် ဦးလှမြင့်-ရခိုင်သားကြီးစာပေမှ စာမူများ ချီးမြှင့်ပါရန် လျှောက်ထား လာသဖြင့် အတိုင်းမသိမ်းသာမှုနှင့်အတူ ကျေးဇူးအထူးတင်မိပါသည်။

ရန်ကုန်တွင် ၁၃၇၇-ခု ပြာသိုလ၌ ဦးလှမြင့်နှင့် တွေ့ဆုံ၍ စာအုပ် ထုတ်ဝေရေးကိစ္စ ဆွေးနွေးခဲ့ကြသည်။ ယခုစာအုပ်အပြင် ဒွါရာဝတီမဂ္ဂဇင်း နှစ်စဉ်ထုတ်ဝေနိုင်ရန် ကူညီမည်ဖြစ်ကြောင်း ဦးလှမြင့်မှ ပြောကြားသေးသည်။

ယခင်တာဝန်ယူနေသူများရှိနေ၍ စာရေးသူမှပြောင်းလွဲရန် အခက်အခဲရှိနေသည်။ တာဝန်ယူနေသူများမှာ အကြောင်းကိစ္စအမျိုးမျိုးကြောင့် မဂ္ဂဇင်းအတွက် ဂရုစိုက်မှုနည်းပါးနေဟန် ရှိသည်။

မည်သို့ဆိုစေ အုတ်တစ်ချပ်သဲတစ်ပွင့်အနေဖြင့် ယဉ်ကျေးမှုများ ပေါ်ထွက်လာအောင် ကူညီနေသည့် ဦးလှမြင့် (ရခိုင်သားကြီးစာပေ)အား အထူးကျေးဇူးတင်ရှိနေပါသတည်း။ ။

အရှင်ကောသလ္လ
အံ့တော်ကျောင်းသစ်၊ သံတွဲမြို့၊

ရုခိုင်စာပေဆု:

အရှင်ကောသလ္လ
အံတော်ကျောင်းသစ်၊ သံတွဲမြို့၊